

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

43973

57-

Ave

Maria

Koledar

1970

AVE MARIA KOLEDAR 1970

---

57. letnik koledarja

Izdali frančiškani, Lemont, Illinois

NUMBER 10 b

OCTOBER 1969

VOLUME 61 (AMK 57)

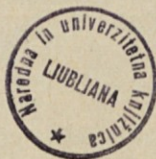
AVE MARIA - Nabožni slovenski mesečnik - 60. letnik - Urejajo in izdajajo SLOVENSKI FRANČIŠKANI v ZDA - St. Mary's Seminary, Lemont, Illinois.
Naslov - Address: AVE MARIA, P. O. BOX 608, Lemont, Illinois - 60439
Naročnina - Subscription rate: Za ZDA in Kanado 2.50 - za inozemstvo 3.00

Published once monthly - twice in October - by the Slovene Franciscans Fathers, Lemont, Illinois in the interests of the Commissariat of the Holy Cross. Entered as second class matter at the post office of Lemont, Illinois, under the act of March 3, 1879. Acceptance of mailing at special rate of postage provided for in section 1103 act of October 1917. Authorized July 14, 1945. "Second Class Postage Paid at Lemont", Illinois". Printed by Ave Maria Printery, Lemont, Ill.

+ II 43978

II 43978

Z 858/1974

Tiskarna AVE MARIA, Lemont, Illinois

*****

Nov liturgični koledar

*****

Z apostolskim pismom "Velikonočne skrivnosti" je papež Pavel VI. potrdil reformo liturgičnega koledarja. Nov liturgični koledar stopi v veljavo 1. januarja 1970.

Naš koledar za leto 1970 je liturgični ali bogoslužni koledar. Izdelan je po osnutku, ki ga je objavila kongregacija za bogočastje. Ta kongregacija je izdala dva osnutka splošnega (za vesoljno Cerkev) koledarja: enega kot osnovo za koledarje v bodočih letih, drugega pa za leto 1970; ta je vzorec za krajevne liturgične koledarje za leto 1970. Po tem koledarju je prirejen naš koledar.

Imena praznikov in liturgični izrazi so prestavljeni iz latinščine. Zato je možno, da slovenska imena praznikov in drugih liturgičnih izrazov niso popolnoma skladna s koledarjem za slovensko cerkveno pokrajino. Te neskladnosti ni bilo mogoče preprečiti. Liturgični koledar je sedaj, ko še ni liturgičnih knjig za obnovljeno bogoslužje in tudi ne drugih navodil v slovenščini, kako rabiti stare mašne knjige, potreben; iz njega boste lahko spoznali zgradbo cerkvenega leta in ugotovili kdaj obhajamo praznike, ki so bili prenešeni na kak drug dan. Pri praznikih sem namenoma ohranil dobesedno prestavo; v novem liturgičnem koledarju so nekateri prazniki izraženi nekoliko drugače kot do sedaj; npr. do sedaj smo obhajali praznik Kristusa Kralja zadnjo nedeljo v oktobru, od sedaj naprej pa bomo obhajali isti praznik zadnjo nedeljo v cerkvenem letu; imenuje se "naš Gospod Jezus Kristus Kralj vesoljstva".

Ker je naš koledar izdelan po splošnem liturgičnem koledarju za leto 1970, so v njem nekatere pomanjkljivosti; npr. praznik severno-ameriških mučencev (sv. Izak Jogues in tov. m.), ki smo ga do sedaj obhajali 26. sept., bomo vnaprej obhajali 19. oktobra. V našem koledarju je označen kot praznik "po volji", kar pomeni neobvezen, a se lahko praznuje, kjer škofijska konferenca tako določi. V ZDA in v Kanadi ga bomo verjetno obhajali.

Gotovo so v našem koledarju pomanjkljivost in tudi kaka nejasnost; npr. ne razumem, zakaj je v splošnem osnutku za liturgični koledar praznik "Bl. Marije Device Kraljice" označen za 22. avgusta, v osnutku za leto 1970 pa je opuščeno, čeprav ni na ta dan nobenega drugega praznika.

V zgradbi cerkvenega leta v novem liturgičnem koledarju ni bistvenih sprememb; poudarjene so dobe, ki sestavljajo cerkveno ali liturgično leto.

ADVENT ima prizvok radostnega pričakovanja Gospodovega prihoda: prva dva tedna njegovega končnega prihoda ob koncu sveta, od 17. do 24. decembra pa pričakovanje njegovega prihoda na božični praznik.

BOŽIČNA DOBA je zaključena na praznik Razglašenja Gospodovega - 6. januarja. Praznik Imena Jezusovega je odpravljen, ker se skrivnost podelitve imena Jezusu obhaja 1. januarja; pravilo je namreč, da se v liturgičnem koledarju ne ponavljajo prazniki, ki so posvečeni isti skrivnosti. Božična osmina 1. januarja se ne obhaja, pač pa je ta dan "Praznik svete Matere božje". Praznik Svete Družine je prenesen na nedeljo med božično osmino, praznik Jezusovega krsta pa bomo obhajali v nedeljo po Razglašenju Gospodovem.

Predpostni čas s tremi nedeljami je odpravljen. To je sedaj navadni čas med cerkvenim letom.

POSTNI ČAS je nespremenjen, le pasijonski čas, ki smo ga obhajali zadnja dva tedna v postu, zgubi svoje ime, a liturgične molitve in besedila so naspremenjena.

VELIKONOČNI ČAS bo trajal 50 dni in bo zaključen z binkoštni; binkoštna osmina je odpravljena; čas med Vnebohodom in Binkoštni ima značaj pričakovanja prihoda Svetega Duha.

Posamezne dobe cerkvenega leta izražajo največjo značilnost v svetopisemskih berilih in molitvah; npr. za advent berila iz Izaija; evangeliji, ki govore o pokori, v spokornem ali postnem času; Apostolska dela in evangeliji po sv. Janezu o velikonočnem času.

Nov liturgični koledar je organiziran po teh načelih:

Liturgično leto naj omogoča vernikom, da po veri, upanju in ljubezni obhajajo v svetem bogoslužju celotno Kristusovo skrivnost, ki nam jo prazniki priobčujejo v njenih posameznih delih od učlovečenja do Gospodovega vnebohoda in prihoda Svetega Duha ter do pričakovanja Gospodovega drugega prihoda. Na vsak liturgični praznik in dan obhajamo celotno Kristusovo skrivnost v daritvi sv. maše, liturgično leto pa nam razvija posamezne dele Kristusove odrešilne skrivnosti. Sveto bogoslužje obhajamo, ker je Jezus Kristus v njem navzoč, da izvršuje delo našega osebnega odrešenja; po starem katekizmu smo rekli, da nam deli odrešilne milosti.

Svetniški prazniki (godovi) se obhajajo na dan njihove smrti; ta dan se imenuje v liturgičnem jeziku "rojstni dan". To je sedaj možno, ker je v liturgičnem koledarju manj svetnikov.

V liturgičnem koledarju so ostali svetniki, ki so važni za celotno Cerkev. Češčenje ostalih svetnikov je prepuščeno odredbi krajevnih ordinarijev; častijo se lahko v celi deželi, v posameznem delu dežele ali v škofiji.

Liturgični koledar naj izraža tudi vesoljnost svetosti z ozirom na kraj in čas. Tako so svetnikom zgodnje krščanske dobe iz področja

Sredozemskega morja dodani svetniki iz poznejših časov in iz drugih delov sveta.

Nov liturgični koledar je vpeljan po sklepu zadnjega koncila. Peto poglavje liturgične konstitucije o svetem bogoslužju ima v naslednjih odstavkih te določbe:

102. Dobra mati Cerkev vidi, da je njena dolžnost nekatere dni v letu posvečati spominu zveličavnega dela svojega božjega Ženina. Vsak teden se na dan, ki ga je začela imenovati Gospodov dan, spominja njegovega vstajenja; enkrat v letu, ob največjem prazniku velike noči se ga posebej spominja hkrati z njegovim blaženim trpljenjem. Celoto Kristusovih skrivnosti pa razgrne v teku leta: od učlovečenja in rojstva do vnebohoda, do binkoštnega praznika in do pričakovanja blaženega upanja in prihoda Gospodovega.

Ko na ta način obhaja skrivnosti odrešenja, odpira zaklade kreposti in zasluženja svojega Gospoda, in sicer tako, da se te skrivnosti v vsakem času na nek način ponavzočijo, verniki pa pridejo z njimi v stik in se napolnjujejo z zveličavno milostjo.

103. V tem letnem praznovanju Kristusovih skrivnosti sveta Cerkev s posebno ljubeznijo časti blaženo Bogorodico Marijo, ki je neločljivo povezana z odrešilnim delom svojega Sina. V njej občuduje in poveličuje najlepši sad odrešenja in vesela zre kakor v najčistejši podobi to, kar sama vsa želi in upa postati.

104. Razen tega je Cerkev v letni krog vpletla spomine mučencev in drugih svetnikov, ki so po mnogovrstni božji milosti dosegli popolnost in zdaj že uživajo večno blaženost ter pojo Bogu v nebesih popolno hvalo in za nas prosijo. S svetniškimi godovi namreč Cerkev oznanja velikonočno skrivnost v svetnikih, ki so s Kristusom trpeli in so z njim poveličani; postavlja pred vernike njihov zgled, ki naj jih po Kristusu potegne k Očetu; po njihovem zasluženju tudi prosi božjih darov.

105. Ob različnih letnih časih končno Cerkev po izročeni navadah dopolnjuje vzgojo vernikov s pobožnimi duhovnimi in telesnimi vajami, s poukom, z molitvami ter z deli pokore in usmiljenja.

Sveti cerkveni zbor je zato sklenil odločiti sledeče:

106. Velikonočno skrivnost, ki se po apostolskem izročilu opira na dan Kristusovega vstajenja, obhaja Cerkev vsak osmi dan; ta dan

se po pravici imenuje Gospodov dan ali nedelja. Ta dan se morajo namreč verniki zbrati, da se ob poslušanju božje besede in z udeležbo pri evharistiji spominjajo trpljenja, vstajenja in poveličanja Gospoda Jezusa, ter se zahvalijo Bogu, ki jih je "prerodil za živo upanje po vstajenju Jezusa Kristusa od mrtvih" (1 Pet 1, 3). Zato je nedelja prvi in glavni praznični dan, ki ga je treba pobožnosti vernikov označiti, ter vneto priporočati, da bo postal tudi dan veselja in počitka. Druge slovesnosti, če niso izredno pomembne, naj je ne preglasijo, ker je temelj in jedro celotnega cerkvenega leta.

107. Cerkevno leto je treba tako preurediti, da bodo izročila in običaji svetih časov ohranjeni ali prenovljeni v skladu z novimi razmerami. Treba pa je obvarovati prvoten značaj teh časov, da bodo svojo pobožnost, kakor je treba, hranili iz praznovanja skrivnosti krščanskega odrešenja, predvsem velikonočne skrivnosti.

108. Srca vernikov je treba dvigati predvsem k praznikom Gospodovim, čigar zveličavne skrivnosti se med letom obhajajo. Zato naj "sveti časi" dobijo primerno prednost pred godovi svetnikov, da se bo na ustrezen način obhajal krog zveličavnih skrivnosti.

Januar

- 1 Č Praznik svete božje Porodnice Marije
- 2 P bog. d.
- 3 S bog. d.
- 4 N 2. nedelja po Gospodovem Rojstvu
- 5 P bog. d.
- 6 T Razglašenje Gospodovo
- 7 S bog. d.
- 8 Č bog. d.
- 9 P bog. d.
- 10 S bog. d.
- 11 N Krst n. G. Jezus Kristusa
- 12 P b. d.; 1. t. po R. G.; 1. teden med letom
- 13 T bog. d.
- 14 S bog. d.
po volji: sv. Hilarij. škof in cer. u.
- 15 Č bog. d.
- 16 P bog. d.
- 17 S sv. Anton, opat.
- 18 N 2. ned. po Raz. G.; 2. med letom
- 19 P bog. d.
- 20 T bog. d.
po volji: sv. Fabijan in Sebastijan, m.
- 21 S Neža, d. in m.
- 22 Č bog. d.
po volji: Vincencij, m.
- 23 P bog. d.
po volji: sv. Rajmund P., sp
- 24 S sv. Timotej, škof
- 25 N 3. ned. po Raz. G.; 3. med letom
- 26 P sv. Polikarp, š. in m.
- 27 T sv. Janez Zlatousti, š. in cer. u.
- 28 S bog. d.
- 29 Č sv. Frančišek Saleški, š. in cer. u.
- 30 P bog. d.
- 31 S sv. Janez Bosko, sp, duhovnik

Februar

- 1 N **4. ned po Raz. G.;** 4. med letom _____
2 P Darovanje Gospodovo _____
3 T bog. d. _____
    po volji: sv. Blaž, š. in m. _____
3   *ali:* sv. Ansgar, š. _____
4 S bog. d. _____
5 Č sv. Agata, d. in m. _____
6 P bog. d. _____
    po volji: sv. Tit, š. _____
    ali: sv. Pavel Miki, d. in tov. m. _____
7 S bog. d. _____
    po volji: sv. Romuald, o. _____
    ali: sobota bl. D. M. _____
8 N **5. ned. po Raz. G.;** 5. med letom _____
9 P bog. d. _____
    po volji: sv. Ciril Aleks., š. in c. u. _____
10 T sv. Sholastika, d. _____
11 S PEPELNICA _____
12 Č bog. d. _____
    po volji: sv. 7 ustanov. služ. bl. D. M. _____
13 P bog. d. _____
14 S bog. d. _____
15 N **1. postna nedelja** _____
16 P bog. d. _____
17 T bog. d. _____
18 S bog. d. _____
19 Č bog. d. _____
20 P bog. d. _____
21 S bog. d. _____
22 N **2. postna nedelja** _____
23 P bog. d. _____
    po volji: spomin sv. Petra Damijana _____
24 T sv. Matija, apostol _____
25 S bog. d. _____
26 Č bog. d. _____
27 P bog. d. _____
28 S bog. d. _____

Marec

- 1 N **3. postna nedelja** _____
2 P bog. d. _____
3 T bog. d. _____
4 S bog. d. _____
    po volji: spomin sv. Kazimirja _____
5 Č bog. d. _____
6 P bog. d. _____
    po volji: spomin sv. Perpetue in Felicite _____
7 S bog. d. _____
    po volji: spomin sv. Tomaža Akv. _____
8 N **4. postna nedelja** _____
9 P bog. d. _____
    po volji: spomin sv. Frančiške Rom. _____
10 T bog. d. _____
11 S bog. d. _____
    po volji: spomin sv. Gregorija Vel. _____
12 Č bog. d. _____
13 P bog. d. _____
14 S bog. d. _____
15 N **5. postna nedelja** _____
16 P bog. d. _____
17 T bog. d. _____
    po volji: spomin sv. Patricija _____
18 S bog. d. _____
    po volji: spomin sv. Cirila Jer. _____
19 Č SV. JOŽEF, ženin bl. D.M. _____
20 P bog. d. _____
21 S bog. d. _____
    po volji: spomin sv. Benedikta _____
22 N **cvetna nedelja Gospodovega trplj.** _____
23 P ponedeljek velikega tedna _____
24 T torek velikega tedna _____
25 S sreda velikega tedna _____
26 Č VELIKI ČETRTEK _____
27 P VELIKI PETEK _____
28 S VELIKA SOBOTA _____
29 N **Vel. nedelja Gospodovega vstajenja** _____
30 P velikonočni ponedeljek _____
31 T velikonočni torek _____

April

1 S	sreda po Veliki noči	29 S	bog. d.
2 Č	četrtek po Veliki noči	30 Č	sv. Katarina Sienska, d.
3 P	petek po Veliki noči		
4 S	sobota po Veliki noči		
5 N	nedelja velikonočne osmine ali 2. velikonočna nedelja		
6 P	OZNANJENJE GOSPODOVO		
7 T	bog. d.		
8 S	bog. d.		
9 Č	bog. d.		
10 P	bog. d.		
11 S	sv. Leon Veliki, p. in c. u.		
12 N	2. nedelja po Veliki noči ali 3. velikonočna nedelja		
13 P	bog. d.		
14 T	sv. Justin, m.		
15 S	bog. d.		
16 Č	bog. d.		
17 P	bog. d.		
18 S	bog. d.		
19 N	3. nedelja po Veliki noči ali 4. velikonočna nedelja		
20 P	bog. d.		
21 T	bog. d. <i>po volji: sv. Anzelm, š. in c. u.</i>		
22 S	bog. d.		
23 Č	bog. d. <i>po volji: sv. Jurij, m.</i>		
24 P	bog. d. <i>po volji: sv. Fidel iz Sigmaringe</i>		
25 S	sv. Marko, evangelist		
26 N	4. nedelja po Veliki noči ali 5. velikonočna nedelja		
27 P	bog. d. <i>po volji: sv. Peter Kanizij, d. in c. u.</i>		
28 T	bog. d. <i>po volji: sv. Pavel od Križa, d. ali: sv. Peter, m. in d.</i>		

Maj

- 1 P bog. d.
po volji: sv. Jožef delavec
- 2 S sv. Atanzij, š. in c. u.
- 3 N **5. nedelja po Veliki noči**
6. velikonočna nedelja
- 4 P sv. Monika
- 5 T bog. d.
po volji: sv. Pij V., p.
- 6 S bog. d.
- 7 Č **Gospodov vnebohod**
- 8 P bog. d.
- 9 S sv. Gregorij Nacijanski, š. in c. u.
- 10 N **nedelja po Vnebohodu ali**
7. velikonočna nedelja
- 11 P sv. Filip in Jakob, apostola
- 12 T bog. d.
po volji: sv. Nerej, Ahilej, Pankracij, m.
- 13 S bog. d.
po volji: sv. Robert Bellarmin
- 14 Č bog. d.
- 15 P sv. Janez Krstnik Salski, d.
- 16 S bog. d.
- 17 N **Binkoštna nedelja**
- 18 P bog. d. - 7. teden med letom
- 19 T bog. d.
- 20 S bog. d.
po volji: sv. Bernardin Sienski
- 21 Č bog. d.
- 22 P bog. d.
- 23 S bog. d.
po volji: sobota bl. D. M.
- 24 N **Presveta Trojica**
- 25 P bog. d. - 1. teden po Binkoštih
8. teden med letom
po volji: sv. Gregorij VII., p.
- 26 T sv. Filip Nerij, d.
- 27 S bog. d.
po volji: sv. Beda Častitljivi
ali: sv. Janez I., p. in m.
- 28 Č **PRESVETO REŠNJE TELO**
- 29 P bog. d.
po volji: sv. Marija Magdalena Pazzi
- 30 S bog. d.
po volji: sobota bl. D. M.
- 31 N **2. nedelja po binkoštih - 9. med letom**

Junij

1 P bog. d. <i>po volji:</i> sv. Angela Merici, d.	28 N 6. nedelja po binkoštih - 13. med letom
2 T bog. d. <i>po volji:</i> sv. Marcelin in Peter, m.	29 P sv. PETER IN PAVEL, apostola
3 S bog. d. <i>po volji:</i> sv. Karel Lwanga in t. m.	30 T bog. d. <i>po volji:</i> sv. prvi muč. sv. rim. Cerkve
4 Č bog. d.	_____
5 P PRESVETO SRCE JEZUSOVO	_____
6 S bog. d. <i>po volji:</i> sv. Norbert, š <i>ali:</i> sobota bl. D.M.	_____
7 N 3. nedelja po binkoštih - 10. med letom	_____
8 P bog. d.	_____
9 T bog. d.	_____
10 S bog. d. <i>po volji:</i> sv. Marjeta, kr. in vd.	_____
11 Č sv. Barnaba, apostol	_____
12 P bog. d.	_____
13 S sv. Anton Padovanski, d. in c. u.	_____
14 N 4. nedelja po binkoštih - 11. med letom	_____
15 P bog. d.	_____
16 T bog. d.	_____
17 S bog. d.	_____
18 Č bog. d. <i>po volji:</i> sv. Efrem, d. in c. u.	_____
19 P bog. d.	_____
20 S bog. d. <i>po volji:</i> sobota bl. D.M.	_____
21 N 5. nedelja po binkoštih - 12. med letom	_____
22 P bog. d. <i>po volji:</i> sv. Pavlin, š. <i>ali:</i> sv. Janez Fisher, š., in Tomaž More	_____
23 T bog. d.	_____
24 S ROJSTVO SV. JANEZA KRSTNIKA	_____
25 Č bog. d.	_____
26 P bog. d.	_____
27 S bog. d. <i>po volji:</i> sobota bl. D. M.	_____

Julij

1 S bog. d.

2 Č Obiskovanje bl. D. M.

3 P sv. Irenej, š. in m.

4 S bog. d.

po volji: sobota bl. D. M.

5 N **7. ned. po binkoštih - 14. med letom**

6 P bog. d.

po volji: sv. Marija Goretti, d. in m.

7 T sv. Ciril, menih, in Metodij, š.

8 S bog. d.

po volji: sv. Elizabeta, kr. in vdova

9 Č bog. d.

10 P bog. d.

11 S bog. d.

po volji: sobota bl. D. M.

12 N **8. ned. po binkoštih - 15. med letom**

13 P bog. d.

14 T sv. Bonaventura, š. in c. u.

15 S bog. d.

po volji: sv. Henrik

16 Č bog. d.

po volji: bl. D. M. Karmelska

17 P bog. d.

18 S bog. d.

po volji: sv. Kamil de Lellis, d.

ali: sobota bl. D. M.

19 N **9. ned. po binkoštih - 16. med letom**

20 P bog. d.

po volji: sv. Hieronim Emilijanski

21 T bog. d.

po volji: sv. Lavrencij Brind.

22 S sv. Marija Magdalena, spok.

23 Č bog. d.

24 P bog. d.

25 S sv. Jakob, apostol

26 N **10. ned. po binkoštih - 17. med letom**

27 P bog. d.

28 T bog. d.

29 S sv. Marta, dev.

30 Č bog. d.

31 P sv. Ignacij Lojolski, d.

Avgust

- 1 S bog. d.
po volji: sobota bl. D. M.
- 2 N **11. ned. po binkoštih - 1. v avgustu**
18. med letom
- 3 P bog. d.
- 4 T sv. Dominik, d.
- 5 S bog. d.
po volji: posvetitev baz. Marije Snežne
- 6 Č SPREMENJENJE GOSPODOVO
- 7 P bog. d.
po volji: sv. Kajetan, d.
- 8 S sv. Janez Marija Viannej, d.
- 9 N **12. ned. po binkoštih - 2. v avgustu**
19. med letom
- 10 P sv. Lavrencij, diakon in m.
- 12 T sv. Klara, dev.
- 13 S bog. d.
po volji: sv. Poncijan, p., in Hipolit, m.
- 14 Č bog. d.
- 15 S Vnebovzetje prebl. Device Marije
- 16 N **13. ned. po binkoštih - 3. v avgustu**
20. med letom
- 17 P bog. d.
- 18 T bog. d.
- 19 S bog. d.
po volji: sv. Janez Eudes, d.
- 20 Č sv. Bernard, opat in c. u.
- 21 P bog. d.
po volji: sv. Ivana Frančiška, Š.
- 22 S bog. d.
po volji: Brezmadežno Srce bl. D. M.
- 23 N **14. ned. po binkoštih - 4. v avgustu**
21. med letom
- 24 P sv. Jernej, apostol
- 25 T bog. d.
po volji: sv. Ludvik
- 26 S bog. d.
- 27 Č bog. d.
po volji: sv. Jožef Kalasancij, d.
- 28 P sv. Avguštin, š. in c. u.
- 29 S Trpljenje sv. Janeza Krstnika
- 30 N **15. ned. po binkoštih - 5. v avgustu**
22. med letom
- 31 P bog. d.

September

- 1 T bog. d.
- 2 S bog. d.
po volji: sv. Štefan, kralj
- 3 Č sv. Pij, p.
- 4 P bog. d.
- 5 S bog. d.
po volji: sobota bl. D. M.
- 6 N 16. ned. po binškoštih - 1. v septembru
 23. med letom
- 7 P bog. d.
- 8 T ROJSTVO bl. D. M.
- 9 S bog. d.
- 10 Č bog. d.
- 11 P bog. d.
- 12 S bog. d.
po volji: sobota bl. D. M.
- 13 N 17. ned. po binškoštih - 2. v septembru
 24. med letom
- 14 P POVIŠANJE SV. KRIŽA
- 15 T Žalostna Mati božja
- 16 S sv. Kornelij, p., in Ciprijan, m.
- 17 Č bog. d.
- 18 P bog. d.
- 19 S bog. d.
po volji: sv. Januarj, m
ali: sobota bl. D. M.
- 20 N 18. ned. po binškoštih - 4. v septembru
 25. med letom
- 21 P sv. MATEJ, apostol in evangelist
- 22 T bog. d.
- 23 S bog. d.
- 24 Č bog. d.
- 25 P bog. d.
- 26 S bog. d.
po volji: sobota bl. D. M.
- 27 N 19. ned. po binškoštih - 5. v septembru
 26. med letom
- 28 P bog. d.
- po volji: sv. Venceslav, m.*
- 29 T sv. Mihael, Gabrijel in Rafael, nada.
- 30 S sv. Hieronim, c. u.

Oktober

1	Č	bog. d.	<i>po volji:</i> sobota bl. D. M.
2	P	sv. angeli varuhi	
3	S	sv. Terezija D. J., dev.	25 N 23. ned. po binkoštih - 4. v oktobru 30. med letom
4	N	20. ned. po binkoštih - 1. v oktobru 27. med letom	26 P bog. d.
5	P	bog. d.	27 T bog. d.
6	T	bog. d.	28 S sv. SIMON IN JUDA, apostola
		<i>po volji:</i> sv. Bruno, d.	29 Č bog. d.
7	S	ROŽNOVENSKA bl. Devica Marija	30 P bog. d.
8	Č	bog. d.	31 S bog. d.
		<i>po volji:</i> sv. Brigita, dev.	<i>po volji:</i> sobota bl. D.M.
9	P	bog. d.	
		<i>po volji:</i> sv. Dionizij, š., in tov. m.	
		<i>ali:</i> sv. Janez Leonard, d.	
10	S	bog. d.	
		<i>po volji:</i> sobota bl. D. M.	
11	N	21. ned. po binkoštih - 2. v oktobru 28. med letom	
12	P	bog. d.	
13	T	bog. d.	
14	S	bog. d.	
		<i>po volji:</i> sv. Kalist I., p. in m.	
15	Č	sv. Terezija Avilska, dev.	
16	P	bog. d.	
		<i>po volji:</i> sv. Hedvika, redov.	
17	S	bog. d.	
		<i>po volji:</i> sv. Marjeta Marija A., dev.	
		<i>ali:</i> sobota bl. D. M.	
18	N	22. ned. po binkoštih - 3. v oktobru 29. med letom	
19	P	bog. d.	
		<i>po volji:</i> sv. Izak Jogues, d., in t. m.	
20	T	bog. d.	
		<i>po volji:</i> sv. Janez de Kety, d.	
21	S	bog. d.	
22	Č	bog. d.	
23	P	bog. d.	
		<i>po volji:</i> sv. Anton Marija Klaret, š.	
24	S	bog. d.	

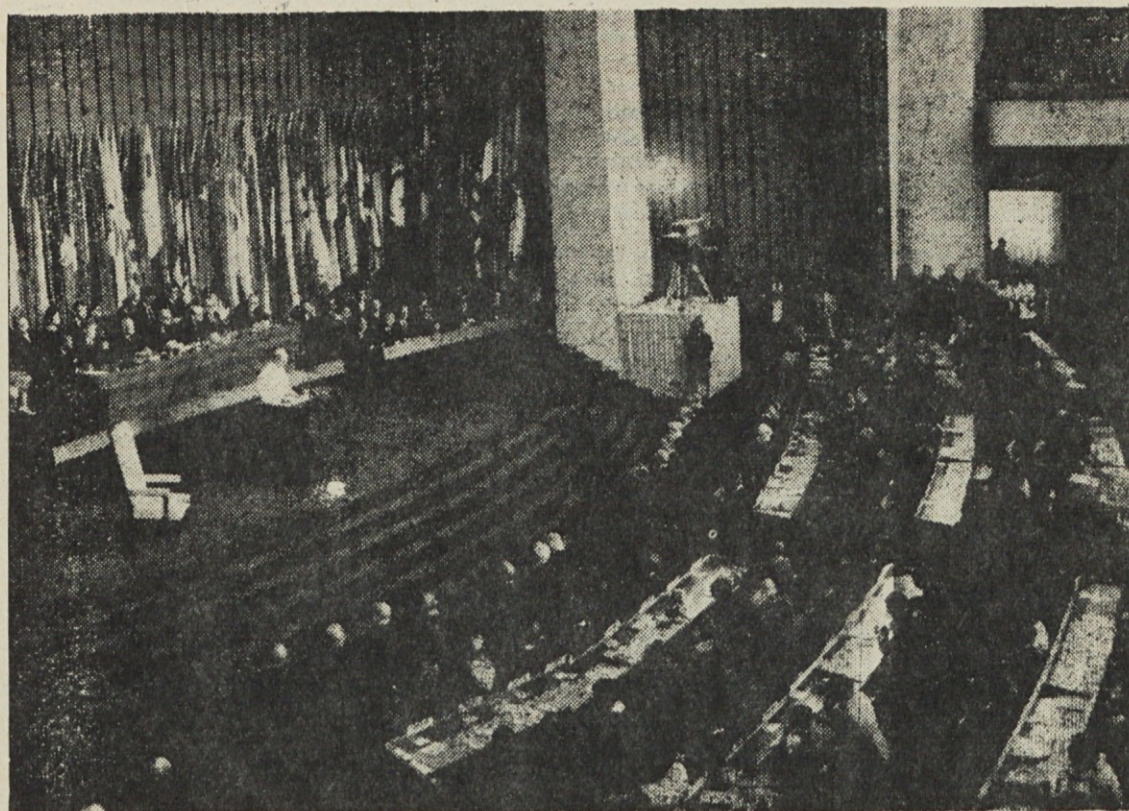
December

- 1 T bog. d.
- 2 S bog. d.
- 3 Č sv. Frančišek Ksaverij, d.
- 4 P bog. d.
po volji: sv. Peter Krizolog, d., c.u.
- 5 S bog. d.
- 6 N **2. adventna nedelja**
- 7 P sv. Ambrozij, š. in c. u.
- 8 T **BREZMADEŽNO SPOČETJE BL. D. M.**
- 9 S bog. d.
- 10 Č bog. d.
- 11 P bog. d.
po volji: sv. Damaz I. p.
- 12 S bog. d.
- 13 N **3. adventna nedelja**
- 14 P bog. d.
- 15 T bog. d.
- 16 S bog. d.
po volji: sv. Evzebij, š. in m
- 17 Č bog. d.
- 18 P bog. d.
- 19 S bog. d.
- 20 N **4. adventna nedelja**
- 21 P sv. TOMAŽ, apostol
- 22 T bog. d.
- 23 S bog. d.
- 24 Č bog. d.
- 25 P **ROJSTVO GOSPODOVO**
- 26 S sv. Štefan, prvi mučenec
- 27 N **SV. DRUŽINA - JEZUS, MARIJA, JOŽEF**
- 28 P sv. nedolžni otroci
- 29 T 5. dan med osmino
po volji: sv. Tomaž Becket, š. in m.
- 30 S 6. dan med osmino
- 31 Č 7. dan med osmino
po volji: sv. Silvester I., p.

Govor papeža Pavla VI. med glavno konferenco

ILO

v Ženevi

Papež Pavel VI. med govorom konterenci Mednarodne delavske organizacije

Dne 10. junija 1969 je sv. oče Pavel VI. potoval v Ženevo v Švico, da se je udeležil generalne konference Mednarodne delavske organizacije - the International Labour Organization (ILO) - ob petdesetletnici njenega obstoja. K obhajanju petdesetletnice ga je povabil direktor ILO Mr. David Morse.

V ILO je sedaj včlanjenih 116 držav. Včlanjene države pošiljajo na letne konference 4 zastopnike; dva zastopata valdo, eden delavce, eden delodajalce. Zadnja dva nista odvisna od vlade; to ščiti ustava ILO. Na letni konferenci predlagajo zakone za zaščito delavcev ter razne mednarodne sporazume in dogovore v korist delavcev. Sklepe konference predlagajo vladni zastopniki svojim vladam v uzakonitev. Vlada, ki je sprejela predloge ILO v svojo zakonodajo, poroča po svojih zastopnikih vsako leto o izvajanju teh zakonov.

ILO daje vladam tudi tehnične nasvete, kako upostaviti moderno zakonodajo, ki ščiti delavce. To je važno posebno za mlade države, ki so se včlanile v ILO.

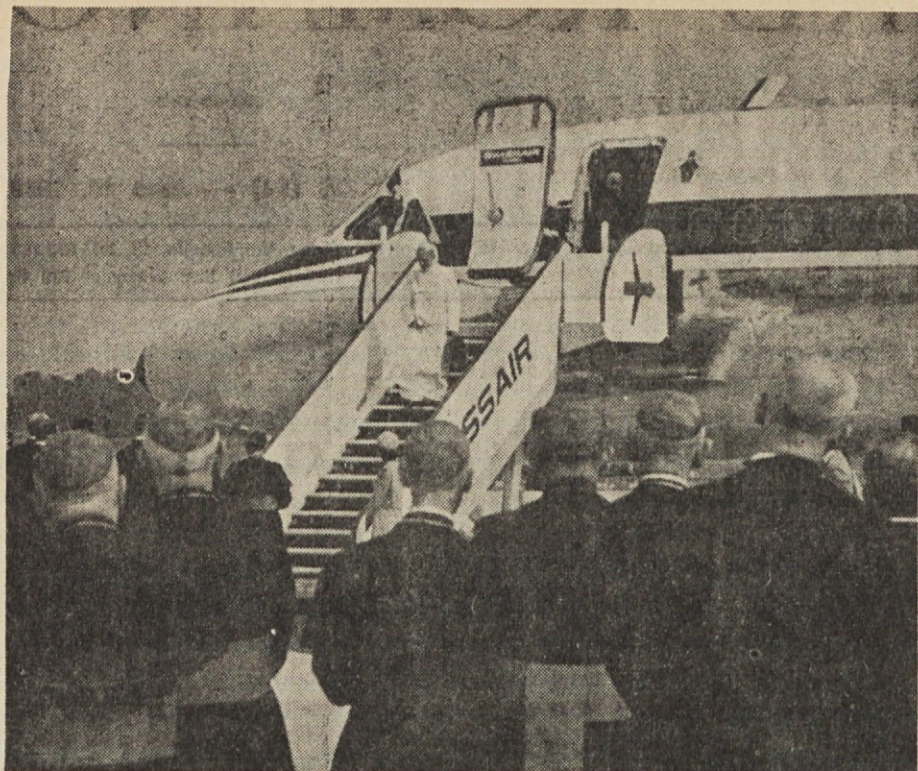
Papež je bil v Švici 12 ur. V tem kratkem času je imel 16 govorov in večerno mašo v parku La Grange. Obiskal je tudi mestno hišo, kjer je bilo uradno srečanje z vladnimi, kantonskimi in mestnimi predstavniki. Veliko pozornost je vzbudil njegov obisk središča Ekuomenskega sveta Cerква, kjer se je predstavil z besedami: "Jaz sem Peter".

O papeževem obisku Ženeve so veliko pisali. Časopisi so največ poročali o njegovem obisku Ekuomenskega sveta Cerква, kjer je izjavil, da še ni dozorel čas za včlanjenje katoliške Cerkve v ta krščanski organizem.

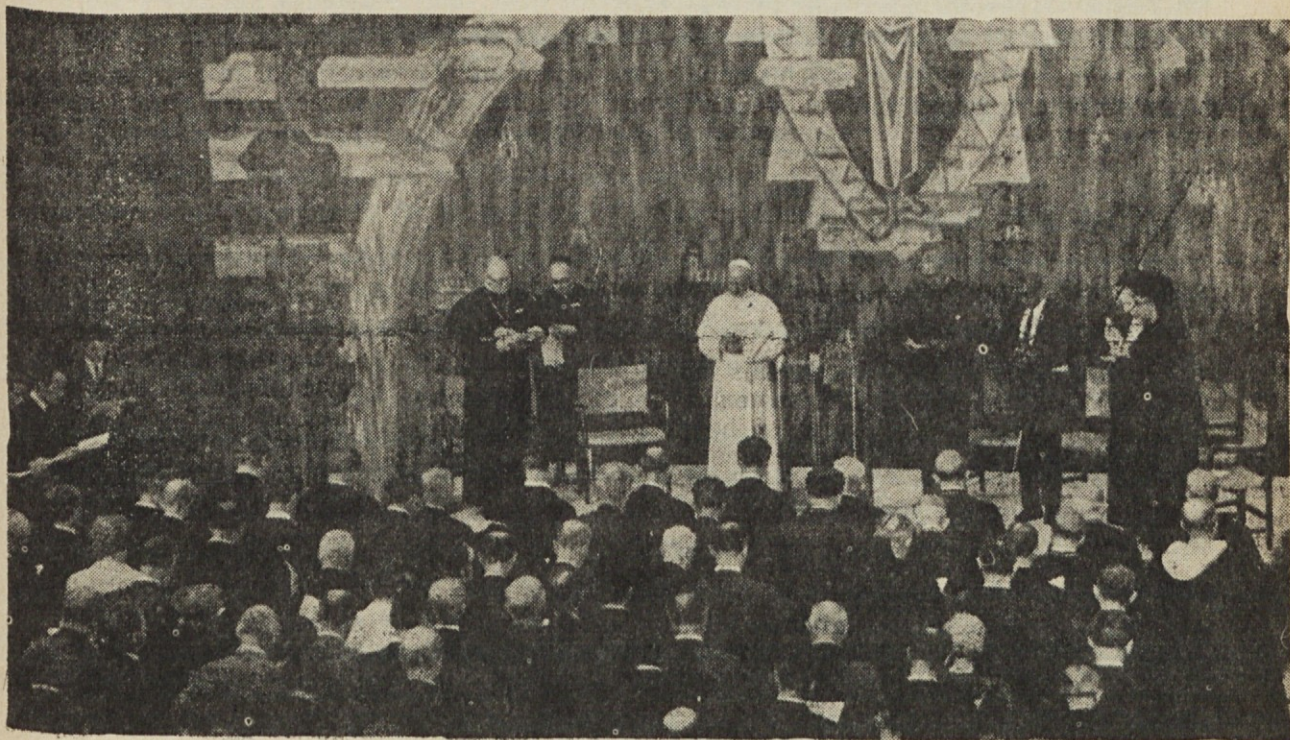
Med vsemi dogodki njegovega bivanja v Ženevi je bil najvažnejši njegov govor na glavni konferenci ILO. Ta govor je bil tudi prvi in najvažnejši namen njegovega potovanja. Papeževa udeležba glavne konference ILO ob petdesetletnici obstoja te mednarodne ustanove je bil gotovo najpomembnejši dogodek papeževih aktivnosti v letu 1969. Tu je imel ugodno priliko, da je zastopnikom delavskega sveta in vsem, ki sodelujejo pri reševanju delavskih vprašanj, izpričal skrb, delo in ljubezen Cerkve do delavcev ter to tudi osvetlil in utemeljil v svojem govoru.

Na naslednjih straneh je priobčen celoten papežev govor na glavni konferenci ILO. Prirejen je po angleškem prevodu.

Ob prihodu. Potovanje je oskrbela družba Swissair.

Papež moli z direktorji Svetovnega sveta Cerkev

BESEDILO PAPEŽEVEGA GOVORA

UVOD:

Čast in radost je za nas, da smo uradno navzoči pri tem zborovanju v tej slovesni uri, ko Mednarodna delavska organizacija obhaja petdesetletnico svoje ustanovitve. Zakaj smo tu? Ne pripadamo temu mednarodnemu organizmu, smo izven posebnih vprašanj, ki imajo tu svoje študijske urade in dvorane za razpravljanje; naše duhovno poslanstvo nima namena posredovati v stvareh, ki so izven njegovega svojskega področja. Tu smo zato, da odgovorimo vašemu vabilu, ki ste nam ga vi, gospod direktor, takó vljudno poslali. In veseli smo, da se vam javno zahvalimo in vam povemo, kako visoko cenimo to zelo vljudno potezo, za kako važno jo imamo in kako zelo vreden se nam zdi njen pomen.

I. NE TUJEC, AMPAK PRIJATELJ VELIKE ZADEVE DELA

V tehničnem razpravljanju v obrambo in pospeševanje človeškega dela nimamo nobene posebne pristojnosti, vendar nismo tujec v veliki zadevi dela, ki je vzrok vašega obstoja in kateremu posvečate vse svoje sile.

Sveto pismo in človekovo delo

Sveto pismo, katerega oznanjevalec smo, prav od prve strani razodeva stvarjenje kot uspeh Stvarnikovega dela (1 Mojz 2, 7), katerega izroči bitju, ki ga je ustvaril; človek mora stvarstvo s svojimi razumnimi prizadevanji izkoristiti in spopolniti ter mu dati človeški značaj, ko ga podreja sebi (1Mojz 1, 29; „Napredek narodov“, 29). Po božji zamisli je namreč delo naravna dejavnost človeka (Ps 104, 23; Sir 7, 15) in uživanje dela ter radost nad njegovimi sadovi je božji dar (Sir 5, 18), zakaj vsakdo je že naravno nagrajen po svojem delu (Ps 62, 13; Ps 128, 2; Mt 16, 27; 1 Kor 15, 58; 2 Tes 3, 10).

Kristus in dostojanstvo dela

Na vseh teh straneh svetega pisma je prikazano delo kot dejstvo človekovega položaja in to do take mere, da ko je Sin božji postal eden izmed nas (Jan 1, 14), je hkrati tudi postal delavec in je bil naravno določen za delo v svojem položaju po poklicu svoje družine: Jezus je bil poznan kot „sin tesarjev“ (Mt 13, 55). Zato je človekovo delo pridobilo najvišji častni naslov, ki si ga lahko predstavljamo, in zagotovili ste njegovo navzočnost na častnem mestu v sedežu vaše organizacije s to občudovanja vredno fresko Maurice-a Denis-a, posvečeni dostojanstvu dela; na tej freski prinaša Kristus radostno oznanilo delavcem, ki ga obdajajo in ki so sami tudi božji otroci ter drug drugemu bratje.

Pionirji socialne pravice

Čeprav ni naša naloga, da omenjamo zgodovino rojstva in rasti vaše organizacije, vendar ne moremo mimo brez besed, v tej gostoljubni deželi, o delu pionirjev kot škofa Mermillod-a in Friburške zveze, čudovitega zgleda, ki ga je dal protestantski industrialist Daniel la Grand in plodonosnih pobud katoličana Gasparda Decurtins-a:

to je bila prva klica mednarodne konference o delu. In kako naj bi pozabili, gospodje, da je ob štiridesetletnici okrožnice Leona XIII. o pogojih delavstva vaš prvi direktor želel počastiti „zveste delavce za socialno pravičnost, med njimi one, ki so prispevali k okrožnici Rerum novarum“. In uslužbenca Mednarodnega delavskega urada, ki se ob osnutku obračuna „Deset let Mednarodne delavske organizacije“ niso obotavljali pri priznati, da je „veliko gibanje nadihnjeno v katoliški Cerkvi po okrožnici Rerum novarum dalo dokaz svoje plodnosti“.

Od „Rerum novarum“ do „Populorum progressio“.

Simpatija Cerkve za vašo organizacijo in za ves delavski svet je bila od tedaj naprej očitna, posebno od okrožnice Pija XI. „Quadragesimo anno“ in v nagovoru Pija XII. Upravnemu svetu Mednarodnega delavskega urada, dalje v okrožnici „Mater et Magistra“, v kateri je Janez XXIII. izpovedal „svoje prisrčno spoštovanje dela, ki ga vrši Mednarodna delavska organizacija..., ki nudi učinkovit in vreden doprinos k upostavljenju gospodarskega in družbenega reda v svetu, reda, ki ga bosta označevala pravičnost in človečnost, reda, ki priznava in ščiti zakonite pravice delavca (Maj 15, 1961). Tudi mi sami smo imeli radost proglasiti ob zaključku vatikanskega ekumenskega koncila pastoralno konstitucijo „Veselje in upanje“, ki so jo pripravili škofi vsega sveta. V njej Cerkev potrjuje vrednost „posamezne in skupne človeške dejavnosti, in tudi prevladovanje človekovega dela nad „drugimi elementi gospodarskega življenja, zakaj ti imajo le značaj orodja“, skupno z neodtegljivimi pravicami in dolžnostmi, ki jih tako načelo zahteva. Končno naša lastna okrožnica „Populorum progressio“ se je prizadevala, da v vseh vzbudi zavest, da je „socialno vprašanje postalo svetovno“ z izvirajočimi posledicami za celoten in združen razvoj ljudstev, oni razvoj, ki je „novo ime za mir“.

Opazovalec in prijatelj ILO in drugih Ženevskih ustanov

Z drugimi besedami, smo pozoren opazovalec dela, ki ga tu vršite, in še več, goreč občudovalec dejavnosti, ki jo izvajate, in tudi sodelavec, ki je srečen, da je bil povabljen, da z vami obhaja obstoj, delovanje, dovršitve in zasluge te svetovne ustanove; in to smo kot prijatelj. Tudi ne mislimo opustiti ob tej priliki drugih mednarodnih ustanov v Ženevi, predvsem Rdečega križa, zakaj to so zaslužne in hvalevredne ustanove; veseli smo, da jih lahko pozdravljamo in jim izrekamo iskrene dobre želje.

Doba in preizkušnje za plemenit ideal

Za nas, ki pripadamo ustanovi, ki je izpostavljena teži 2000ih let, je 50 let neumorno posvečenih Mednarodni delavski organizaciji vir rodovitnega premišljevanja. Vsakdo ve, da je to tako dolgo trajanje edinstveno dejstvo v zgodovini našega stoletja. Neizogibno tvegane človeške zadeve, še bolj jasne in nenasitne zaradi pospešenja moderne civilizacije, niso omajale vaše ustanove; njen ideal želimo počastiti, namreč „splošen in trajen mir, osnovan na socialni pravičnosti“. Preiskušnja prenehanja Zveze narodov, h kateri je bila organsko priključena in dejstvo rojstva Združenih narodov na drugem kontinentu, še zdaleč nista uničila razloga njenega obstoja, marveč sta nudili priliko - po zelo znani Izjavi v Philadelphiji pred 25 leti, za njeno potrditev

in bolj globoko ukoreninjenje v stvarnost družbenega napredka. „Vsa človeška bitja, brez ozira na raso, vero in spol, imajo pravico do materialnega napredka in duhovnega razvoja v svobodi in dostojanstvu, v gospodarski gotovosti in z enako priložnostjo.“

Počastitev ljudi in dela

Veselimo se z vsem srcem in skupno z vami zaradi življenjske sile 50 let stare in vendar še mlade ustanove, vse od njenega rojstva ob mirovni pogodbi v Versailles-u v letu 1919. Kdo more naštetih delo, napore, nočno bdenje, takó plodonosno v pogumnih odločitvah in koristnih za vse delavce in za življenje človeštva, delo, ki so ga vršili oni, ki so mu posvetili z velikim zasluženjem svoje talente in svojo dejavnost? Med vsemi temi ne moremo pozabiti omeniti prvega direktorja g. Alberta Thomas-a in njenega sedanjega naslednika g. Davida Morse-a. In tudi ne moremo iti mimo tiho, da je bil na njihovo prošnjo in skoro prav od začetka duhovnik vedno vključen med tiste, ki so sestavljali, gradili, vzdrževali in služili tej odlični ustanovi. Hvaležni smo vsem za delo, ki so ga izvršili in želimo, naj srečno nadaljujejo njeno zamotano poslanstvo, ki je v resnici po božji previdnosti v večje dobro moderne družbe.

ILO V SLUŽBI DELAVCEV

Oni, ki so boljše informirani kot mi, lahko povedo, kako velika je celota dejavnosti Mednarodne delavske organizacije med 50 leti obstoja, kako pomembni zaključki, doseženi v 128 konvencijah in njenih 123 priporočilih.

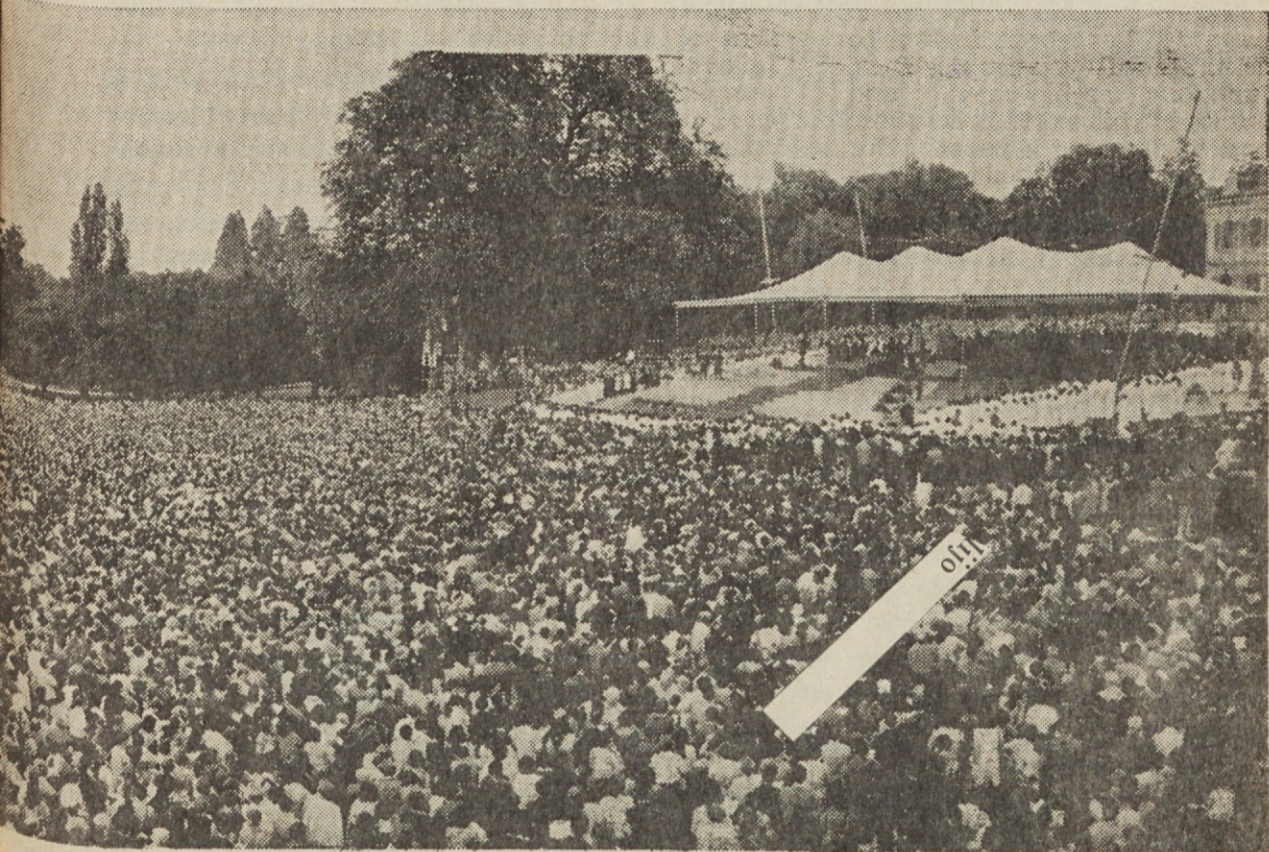
Modern krščanski pojem: prvenstvo človeka

Kako bi mogli opustiti poudarek prvobitnega in poglavitno važnega dejstva, ki je izpričano z presunljivim dokazovanjem. Tu - in to je odločilen dogodek v zgodovini civilizacije - tu smatrate delo človeka za vredno osnovnega zanimanja. Ni bilo vedno tako, kot je dobro znano, med dolgo zgodovino človeštva. Lahko se spomnite starega pojmovanja dela (Cicero: De Officiis, 1, 42), vključevalo je nečast, združeno je bilo s suženjstvom; ona strašna nadloga suženjstva, ki, na žalost moramo priznati, še ni izginilo s površja zemlje. Moderno pojmovanje, katerega glasniki in branilci ste, je popolnoma drugačno. Je osnovano na načelu, ki ga je krščanstvo s svoje strani edinstveno osvetlilo, namreč „v delu je človek prvi“. Naj bo umetnik ali rokodelc, pogodbenik, kmet ali delavec, dela za človeka. Zadan je bil konec prvenstvu dela nad delavcem in vrhovnosti tehničnih in gospodarskih nujnosti nad človeškimi potrebami. Nikoli več ne bo delo nad delavcem, nikoli več ne bo delo proti delavcu; pač pa bo vedno delo za delavca, delo bo v službi ljudi, vsakega človeka in predvsem človeka.

Vpričo tehnike

Kako opazovalec ne more biti presunjen, ko vidi, da je to pojmovanje opredeljeno v teoretično najmanj naklonjenem trenutku za potrditev prvenstva človeškega činitelja nad izdelkom dela, v trenutku napredka vpeljave stroja, ki pomnožuje neurejeno produkcijo dela in grozi prevzeti njegovo mesto? V abstraktnem gledanju stvari mora delo, ki ga sedaj vršijo stroj in njegove sile, ki jih več ne oskrbujejo roke človeka, pač pa grozne sile ukročene narave, po sodbi modernega sveta zmagati višjo roko do one stopnje, da je pozabljen delavec, ki je pogosto oproščen omalovaževane in ponižujoče teže fizičnega napora, ki ni sorazmeren z njegovimi šibkimi zmožnostmi. Toda to se ni zgodilo. Prav v trenutku zmagoslavja tehnike in njegovih ogromnih učinkov v ekonomski produkciji, je prav človek oni, h kateremu je usmerjena zbrana pozornost filozofa, sociologa in politika. Zakaj v končni razčlenitvi ni pravega bogastva razen bogastva človeka. Sedaj je jasno vsem, da bi bila vpeljava tehnike v postopek človeških aktivnosti v škodo človeka, ako človek ne ostane vedno njen gospodar in ne prevladuje nad njenim razvojem. Ako „moramo priznati v vsej pravičnosti nena-domestljiv delež, ki ga doprinašata delavska organizacija in industrija k temu, kar je razvoj izvršil“ (populorum progressio, 26), še boljše prepoznate, kot kdorkoli, zle posledice tega, kar so imenovali zdrobitev dela v sodobni industriji. Namesto, da

Sv. oče je daroval večerno mašo v parku La Grange, Ženeva. Na sliki del množice.

bi pomagala človeku, mu odvzame človečnost; namesto, da bi ga razširjala, ga duši pod plaščem težkega dolgočasja. Delo postaja tako negotovo in njegova organizacija kaj lahko uničuje osebnost onega, ki ga opravlja, ako postane njegov suženj, se odpove svoji razumnosti in svobodi in z njim celo izgubi svoje dostojanstvo (Mater et Magistra, 83; Populorum progressio, 28). Kdo ne uvidi, da delo, ki daje podvig čudovitim sadovom, ko je resnično ustvarjalno, lahko tudi, kadar je pod velikim vplivom kroga samovoljnih volj, nepravilnosti, lakomnosti in nasilja, postane resničen bič družbe, kar spričujejo tista delovna taborišča, ki so jih vpovstavile ustanove, ki so sramota civiliziranega sveta.

Rešilna vloga ILO

Kdo more opisati včasih strašno dramo modernega delavca, raztrganega med svojo dvojno usodo kot velikega izvršitelja, prepogosto pa žrtve neznosnih trpljenj ubogega proletarskega stanja, v katerem je pomanjkanje hrane združeno s socialnim propadom, ki ustvarja stanje resnične negotovosti, svoje osebne in družinske? Razumeli ste to. Je delo kot človeško, prvo in osnovno dejstvo, ki sestavlja življenjsko korenino vaše organizacije in jo dela veličastno drevo, ki razteza svoje veje preko vsega sveta po svojem mednarodnem značaju, drevo, ki je čast naših časov, z vedno rodovitno korenino, ki ga hrani v trajni organski dejavnosti. Je to ista korenina, ki vam prepoveduje, da bi dajali prednost posebnim koristim in vas daje v službo skupnega dobrega. Sestavlja vas poseben duh in njegova rodovitnost, da s posredovanjem vedno in povsod prinašate zdravila delavskim sporom, jih odvrčate, ako mogoče, nudite prostovoljno pomoč žrtvam, izdelujete nove zaščite proti sedanjim nevarnostim, zboljšujete pogoje delavcev in pri tem upoštevate objektivno ravnotežje stvarnih ekonomskih možnosti, se borite proti segregaciji, ki rodi manjvrednost iz kakršnegakoli nagiba, bodisi suženjstva, kaste, rase, vere ali razreda - z eno besedo, branite za vse in proti vsem svobodo vseh delavcev in zagotavljate gotovo zmago ideala bratstva med ljudmi, ki so vsi enaki v dostojanstvu.

Njen poklic: napredek moralne vesti človeštva

Tak je vaš poklic. Vaša dejavnost ni osnovana na neizogibni in nespravljivi borbi med tistimi, ki dajejo delo, in tistimi, ki ga izvršujejo, tudi ne na pristranosti tistih, ki branijo koristi in funkcije. Nasprotno, je svobodno organizirana in družbeno disciplinirana in organska udeležba v odgovornostih in v dobičkih dela. Ima sam en namen: ne denar, ne moč. marveč dobro človeka. Je več kot samo gospodarski pojem, je boljša kot političen pojem; je moralen in človeški pojem, ki vas navdihuje, namreč socialna pravičnost, ki jo je treba graditi dan za dnevom in po skupnem soglasju. Ko vedno bolj in bolj popolno odkrivata karkoli zahteva dobro delavcev, vzbujate v drugih polagoma zavest socialne pravičnosti in jo predlagate vsem kot ideal. Več kot to, predstavljate jo v nova pravila socialnega ravnanja, ki si jih nalože kot norme zakona. Tako zagotavljate trajen prehod od idealnega reda načel v praven red, to je, v pozitiven zakon. Z eno besedo, stopnjema očiščujete in zboljšujete moralno vest človeštva. To je naporna in kočljiva naloga, res, a je tudi vzvišena in potrebna in

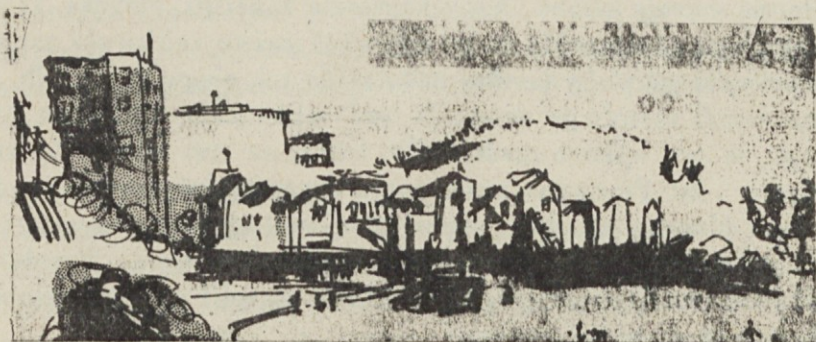
kliče k sodelovanju vse resnične prijatelje človeka. Kako ji ne bi bili vdani in ji ne bi nudili svoje opore?

Njeno orodje in metoda: vamo sodelovanje **treh socialnih sil**

Na vaši poti bo treba odstraniti ovire in premostiti težave. A to ste predvidevali in da se jim postavite nasproti, se poslužujete orodja in metode, ki lahko same od sebe zadostujejo kot apologija vaše ustanove. Vaše prvotno in organsko orodje mora združiti tri delujoče sile k delu za delavce; vladne ljudi, delodajalce in delavce. In vaša metoda, sedaj tipičen primer, je souglasiti te tri sile tako, da ne nasprotujejo druga drugi, marveč se strnejo „v pogumnem in rodovitnem sodelovanju“ (Pij XII., 19. nov. 1954) s pomočjo trajnega dialoga pod vidikom študija in rešitve vedno obnovljenih in neprestano nastajajočih problemov.

Njen namen: splošen mir po socialni pravičnosti

To odlično moderno pojmovanje je res vredno, da za vedno nadomesti ono pojmovanje, ki je na žalost gospodovalo v naši dobi in je poudarjalo zmogljivost s priganjanjem, kar je prepogosto prineslo novo trpljenje in razvaline ter tako tvegalo uničevanje namesto utrditev uspehov, ki so bili včasih doseženi za ceno dramatičnih naporov. Slovesno je treba proglasiti: delavskih sporov ni mogoče ozdraviti z umetno postavljenimi ureditvami, ki sleparsko oropajo delavca in vso družbeno skupnost njihove prve in neodtegljive človeške predpravice, ki je svoboda. Tudi jih ni mogoče ozdraviti z razrešitvami, ki izhajajo samo iz svobodnega vpliva, kot pravijo, vnaprej določenih gospodarskih činiteljev. Taka sredstva imajo lahko videz pravičnosti, a so brez svojih človeških stvarnosti. Samo z razumevanjem najgljobljih razlogov teh sporov in z zadoščenjem njihovim zahtevam, ki jih izražajo, lahko odvrnete njihovo dramatično sproščenje ter preprečite uničujoče posledice. Naj ponovimo z besedami Alberta Thomas-a: „Socialni činitelj mora premagati gospodarskega. Mora ga urejevati in in voditi, najbolje nasičiti pravičnost.“ Prav zato Mednarodna delavska organizacija danes nastopa na onem tesnem področju modernega sveta, kjer si koristi in ideologije nasprotujejo, kakor odprta pot proti boljši bodočnosti za človeštvo. Morda lahko vi, bolj kot katera koli druga ustanova, doprinesete k temu popolnoma preprosto, da ste zvesti svojemu idealu: Splošni mir po socialni pravičnosti.

III. PROTI BODOČNOSTI

Sem smo prišli prav zato, da vam damo vzpodbudo in izrazimo svojo soglasnost ter vas tudi povabimo k zvesti vztrajnosti v vašem poslanstvu za pravičnost in mir, da vam zagotovimo naše skromno, a iskreno občestvo. Gre namreč za svetoven mir in za bodočnost človeštva. To bodočnost je mogoče graditi samo z mirom med vsemi človeškimi družinami pri delu, med razredi in ljudstvi, z mirom, ki sloni na vedno večji pravičnosti med ljudmi.

Dnevno vedno bolj nujna naloga: krik trpečega človeštva

V tej viharni uri zgodovine človeštva, v uri, ki je polna nevarnosti, a polna tudi upanja, je še v večji meri od vas odvisna gradnja pravičnosti in tako zagotovila miru. Ne, gospodje, ne mislite, da je vaša naloga končana; nasprotno, dnevno postaja nujnejša. Koliko in kako strašnega zla, koliko nedostatkov, krivičnosti, trpljenja, vzdihovanja se še dviga iz delavskega sveta. Dovolite mi, da smo v vaši navzočnosti tolmač za vse tiste, ki krivično trpijo, ki so nevedno izkoriščani, sramotno za plen v telesu in duši, ponižani s ponižujočim delom, ki je sistematično hoteno, organizirano in jim naloženo. Čujte ta krik žalosti, ki se še dviga iz trpečega človeštva.

Proglasitev pravic in zagotovitev njihovega spoštovanja

Pogumno in neutrudno se borite proti zlorabam, ki so vedno znova rojene, krivičnostim, ki ponovno nastajajo; sprožite posebno zanimanje za podreditev bolj širokemu pogledu skupnega dobrega; prilagodite stare ureditve novim potrebam, ustvarite nove, vplivajte na države, naj jih odobrijo; in rabite sredstva za zagotovitev njihovega spoštovanja; zakaj treba je ponoviti, da „bi bilo zastonj proglašati pravice, ako se istočasno ne uporabijo vsa sredstva za zagotovitev dolžnosti, da jih spoštuje vsakdo, vedno in do vseh ljudi“ (Poslanica mednarodni konferenci o pravicah človeka, Teheran, 15. april 1968).

Branitev človeka pred njim samim

Drznemo se dodati še to: Človeka morate braniti pred njim samim, zakaj človek je v nevarnosti, da postane le del sebe, ko postaja skrčen, kot pravijo, na eno dimenzijo. Za vsako ceno mu je treba preprečiti, da ne postane samo mehaniziran dobavitelj slepemu stroju, ki požira, kar je najboljšo v njem, ali dobavitelj državi, ki skuša podvreči vse sile popolnoma v svojo službo. Človeka morate zaščititi, človeka, ki ga zanašajo strašne sile, ki jih on sam sprošča in ga takorekoč požira velikanski napredek njegovega dela, človeka, ki ga vleče s seboj neustavljiv tok njegovih iznajdb, človeka, ki je zaprepaščen zaradi rastoče ga nasprotja med velikanskim narastkom dobrin, ki so mu na razpolago, in med njihovo razdelitvijo, katera se vrši takó lahko krivično med ljudmi in ljudstvi. Mit Prometeja meče svojo vznemirjajočo senco na dramo naših časov, ko se vest človeka ne uspe dvigniti na višino njegove dejavnosti in prevzeti svoje resne odgovornosti zvesta načrtu božje ljubezni za svet. Pozabili smo torej tragično zgodbo babilonskega stolpa, ko je človek osvojil naravo, pozabil na Boga, kar je prineslo razpad človeške družbe.

Papežev dar Mednarodni delavski organizaciji

Od imeti več do biti več: soudeležba

S premagovanjem vseh uničujočih sil tekmovanja in zmešnjave bo treba graditi mesto ljudi, katerega edini trpežen cement je bratska ljubezen med rasami in ljudstvi kakor tudi med razredi in rodovi. Po teh sporih, ki delajo našo dobo, da ni to, kar se sklicuje, da je - in je tudi postavna želja, da bi bila, kar je vedno bolj nočno potrjeno. 50 let ste vedno tesneje tkali tkivo juridičnih pravil, ki ščitijo delo mož, žena in otrok in tako zagotavljali primerno plačilo. Sedaj pa morate nuditi sredstva za zagotovilo organske soudeležbe delavcev ne le pri sadovih dela, marveč tudi pri gospodarskih in socialnih odgovornostih, od katerih odvisi njihova bodočnost in bodočnost njihovih otrok.

Pravica ljudstev do razvoja

Zagotoviti morate tudi udeležbo vseh ljudstev pri gradbi sveta in misliti sedaj tudi na najmanj priljubljene kot ste v preteklosti skrbeli za najmanj priljubljene socialne kategorije. To pomeni, da se mora vaše delo pogumno nadaljevati in podvzeti odločno nova pota za zagotovitev medsebojne pravice ljudstev do njihovega celovitega razvoja

in usposobiti v vsakem primeru, „da vsa ljudstva postanejo kovači svoje usode“ (Progressio populorum, 65). K temu ste poklicani sedaj ob zori drugega razvojnega desetletja. Od vas odvisi, ali boste to sprejeli. Od vas so odvisne odločitve, ki bodo odvrnile razočaranja tolikih upov in bodo razorožile skušnjave uničujočega nasilja. V pravih morate izražati tisto vzajemnost, ki postaja vedno bolj določena v zavesti ljudi. Kakor ste v preteklosti s svojo zakonodajo zagotovili varstvo in preživetje slabotnega proti moči močnega - zakaj, kot je Lacordaire dejal že davno, „med močnim in svobodnim je svoboda, ki zatira, in zakon, ki osvobaja“ - tako morate sedaj in vnaprej nadvladovati pravice močnih ljudstev in biti naklonjeni razvoju slabotnih ljudstev ne le z teoretičnim, ampak tudi praktičnim ustvarjanjem pogojev mednarodnega zakona za delo na višini ljudstev. Kakor vsak človek tako mora biti tudi vsako ljudstvo sposobno po svojem delu razviti sebe, rasti v človečnost in preiti od manj človeških pogojev do bolj človeških (Populorum progressio, 15 in 29). Dobro uporabljene pogoji in sredstva so potrebna za to in skupna volja ter vaše svobodno izdelani dogovori med vladami, delavci in delodajalci morejo in morajo napredujoče oskrbeti primerno izražanje. Nekateri specializirane organizacije že delajo za zgraditev te velike zgradbe. Na tej poti morate napredovati.

Razlog za mladino, da živi

Z drugimi besedami, tehnične ureditve so nenadomestljive, vendar ne morejo prinesiti sadu brez te zavesti splošnega skupnega dobrega, ki poživlja in navdihuje raziskovanja in vzdržuje napore, brez tega ideala, ki nagne enega in vse, da nadkrilijo drug drugega v gradbi bratskega sveta. Ta jutrajšnji svet je treba graditi z mladino, a vi jo morate pripraviti za to. Mnogi mladi ljudje nimajo zadostnega vežbanja in nimajo dejanske možnosti za učenje obrti in za zaposlitev. Mnogi tudi spolnjujejo naloge, ki zanje nimajo pomena in monotono ponavljanje jim sicer lahko zagotovi dobiček, a jim ne zadostuje, da bi jim dalo smisel za življenje in da bi zadostilo njihovim postavnim težnjam po zasedenju njihovega mesta kot ljudi v družbi. Kdo more v bogatih deželah spregledati njihovo bojazen ob pogledu na invazijo tehnokracije, njihovo zavrženje družbe, ki jih ni uspela prilagoditi sebi; in v ubogih deželah njihove tožbe zaradi nezadostnega vežbanja in primernih sredstev, da ne morejo dati svojega velikodušnega deleža za naloge, ki so pred njimi? V sedanjih spremembah sveta odmeva njihov protest kot opozorilo na trpljenje in poziv k pravičnosti. Sredi krize, ki pretresa moderno civilizacijo, je pričakovanje mladine zaskrbljeno in nepotrpežljivo; trudimo se, da jim bomo odprli pota bodočnosti in jim nudili koristne naloge in jih pripravili za njihovo izvajanje. Na tem področju je treba veliko narediti. Seveda, vi se prav dobro zavedate tega in čestitamo vam, da ste vključili v program svoje 53. seje študij specializiranih programov zaposlitve in vežbanja mladine z ozirom na razvoj.

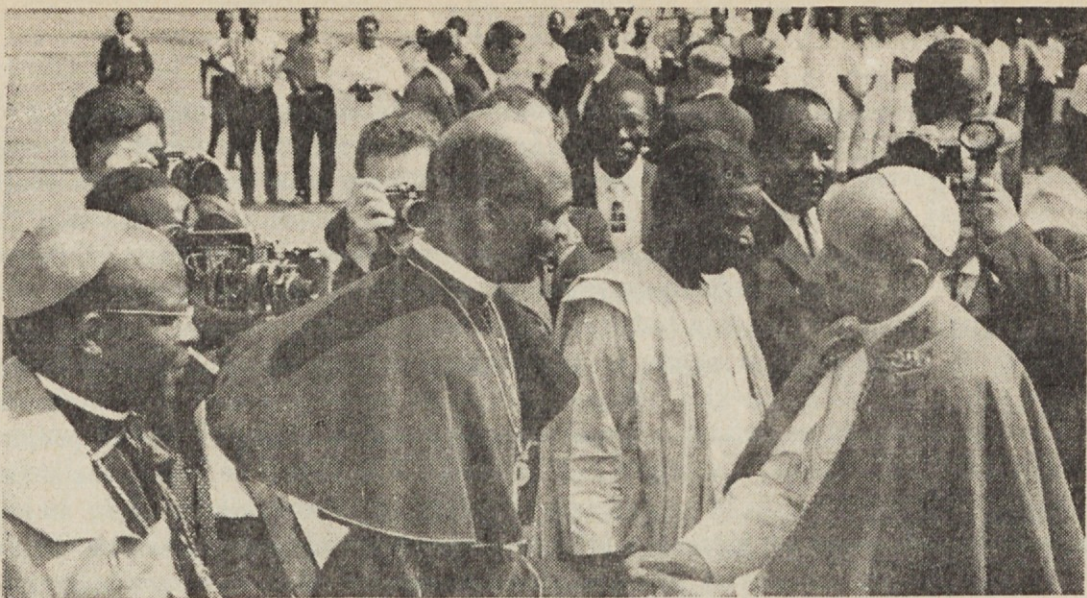

SKLEP: MOČ DUHA LJUBEZNI, VIR UPANJA

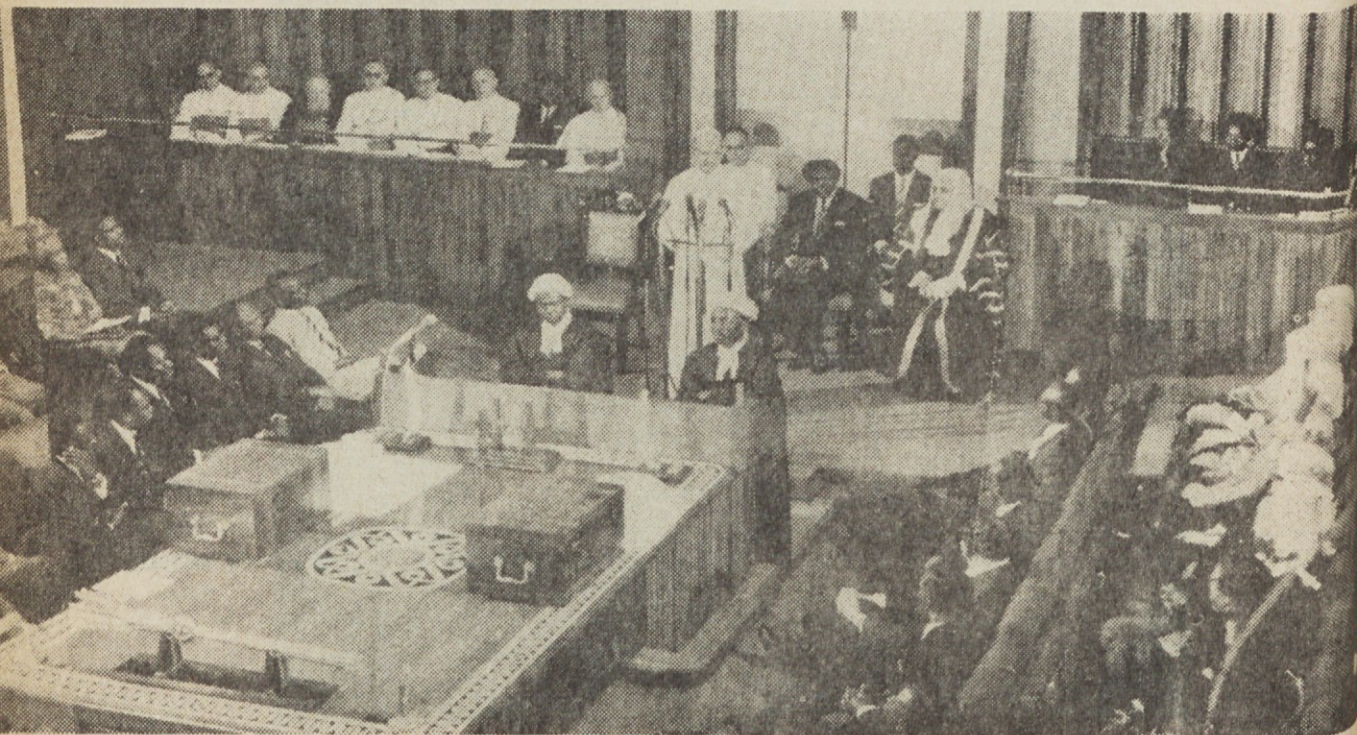
Obširen program, gospodje, a zelo vreden vašega navdušenja in vzpodbude za vse vaše energije v službi tej veliki zadevi, ki je vaša in tudi naša - zadevi človeka. V tem miroljubnem boju hočejo Kristusovi učenci vzeti svoj delež z vsem svojim srcem. Zakaj če je važno, da vse človeške sile delajo skupno za napredovanje človeka, potem je treba postaviti duha na mesto, ki mu je lastno, zakaj Duh je ljubezen. Ali ni jasno? Ta gradnja nadkriljuje samo moč človeka. Toda kot kristjan ve, da ni sam s svojimi brati pri tem delu ljubezni, pravičnosti in miru, v katerem vidi pripravo in zagotovilo onega večnega mesta, ki ga pričakuje od božje milosti. Človek ni prepuščen sebi v osamljeni množici. Mesto ljudi, ki ga gradi, je mesto družine, bratov, otrok istega Očeta, ki so vztrajni v svojih naporih z močjo, ki poživlja in jih podpira, z močjo Duha; skrivnostna, a resnična moč, ne čarovniška in tudi ne popolnoma neznan naša skušnji, zgodovinski in osebni, zakaj izražena je v človeških besedah. In njen glas odmeva bolj jasno kot kjerkoli v tej hiši, ki je odprta trpljenju in skrbem delavcev in tudi svojim dovršitvam in čudovitim dosegom; je glas, katerega neizrekljiv odmev se nenehoma dviga, danes kot včeraj, (in to je) upanje ljudi pri delu: „Pridite k meni vsi, ki ste obteženi in jaz vas bom poživil. Blagor lačnim in žejnim pravice, zakaj ti bodo nasičeni“ (Mt 11, 28; 5, 6).

Papež Pavel VI. in cesar Etiopije Hailé Selassié med razgovorom v Ženevi

Od 31. avgusta do 2. julija 1969 je bil sv. oče Pavel VI. v Ugandi. Za obisk Afrike je izbral to deželo, ker so tam pred sto leti afriški mučenci spričali vero v Kristusa in njegovo Cerkev z mučeniško smrtjo. - Gornja slika: Kardinal Rugambwa pozdravlja papeža na letališču Entebbe. - Spodnja slika: Papež govori ugandskemu parlamentu.

Ustanovitev slovenske cerkvene pokrajine

Koncilski odlok o pastirski službi škofov ima v drugem poglavju določbe o cerkvenih provincah. O ustanovitvi nove cerkvene province je to navodilo (40):

“Velja naj pravilo, da je vsaka škofija in druga ozemeljska enota, ki je enaka škofijam, dodeljena kakšni cerkveni provinci. Zato naj se škofije, ki so bile doslej neposredno podrejene apostolskemu sedežu in se ne bodo združile s kako drugo škofijo, združijo v novo cerkveno provinco, če je to mogoče, sicer pa naj se priključijo tisti cerkveni provinci, ki je bližja in prikladnejša, ter naj se po občnem pravu podredijo metropolitnemu pravu nadškofa.”

Na osnovi te določbe je jugoslovanska škofovska konferenca na plenarni seji 22. septembra 1966 sprejela predlog, naj se ustanovi slovenska cerkvena pokrajina z metropolitnim sedežem v Ljubljani in s pridrženo škofijo Maribor. Ta predlog je bil predložen Svetem Sedežu v Rimu. Pred Božičem decembra 1968 je sv. oče Pavel VI. izvedel ta predlog in ustanovil slovensko cerkveno pokrajino. Bula, s katero je papež izvedel to pravno dejanje, se glasi:

“Škof Pavel, služabnik služabnikov božjih v večni spomin - vsakomur, ki v sebi premisli znova in znova, kakšna in kako velika je naša skrb za širjenje evangeljske postave in kako zaskrbljeno pričakujemo pastoralnih sadov, bo jasno, zakaj radi izpolnjujemo tiste želje in se ogrevamo za tiste pobude, ki prispevajo k napredovanju Kristusove vere. Ko se je zato zboru jugoslovanskih škofov zdelo primerno v blagor in korist vernikov, da se na ozemlju Slovenije ustanovi nova cerkvena pokrajina, kar nam je v izvršitev predlagala sveta kongregacija za škofo, ko je seveda prej dobila mnenje častitega brata Maria Cagna, naslovnega škofa Herakleje v Evropi in apostolskega delegata v Jugoslaviji, smo bili mnenja, da je ta predlog treba sprejeti. Zato smo z našo vrhovno oblastjo ustanovili na ozemlju Slovenije cerkveno pokrajino, imenovana LJUBLJANSKO, katere metropolitni sedež bo ista ljubljanska Cerkev, sufraganska škofija pa bo mariborska - lavantinska - obe škofiji sta bili doslej neposredno podrejeni apostolskemu sedežu - in sicer tako, da bo škof ordinarij mariborski - lavantinski po določenih kanoničnega prava pravno sufragani ljubljanskega nadškofa. Določamo tudi, naj bo prvi metropolit sedanji nadškof ljubljanske Cerkve, namreč častiti brat Jožef Pogačnik. Za izvršitev naših odlokov naj poskrbi častiti brat Mario Cagna, ki smo ga že prej omenili, ali od njega pooblaščen duhovnik. Tisti, ki bo to opravilo izvršil, naj običajne, s podpisami in pečati opremljene listine pošlje sveti kongregaciji za škofo. Naša želja je, da ostane ta konstitucija v veljavi sedaj in v bodočnosti in to tako, da bodo tisti, ki jih zadeva, verno izpolnjevali vse, kar je z njo določeno, in naj zato dobi svojo

moč. Učinkovitosti te konstitucije ne bodo mogli škodovati nobeni kakršni koli nasprotni predpisi, ker s to listino vse take predpise odpravljamo. Nihče tudi ne sme te listine naše volje ne raztrgati ne poškodovati. Še več: primerki te konstitucije ali posameznih mest iz nje, pa naj bodo tiskani ali z roko pisani, če bodo opremljeni s pečatom kakega cerkvenega dostojanstvenika in jih bo podpisal kak javni uradnik, bodo imeli enako verodostojnost, kakršno bi imela ta lista, če bi jo predložili."

Slovesnost razglasitve ustanovitve ljubljanske metropolije in umeščenje ljubljanskega nadškofa za prvega metropolita je bila na praznik sv. Jožefa, zavetnika slovenskih dežel, 19. marca 1969. Beograjski nadškof dr. Gabrijel Bukatko je po pooblastilu apostolskega delegata v Jugoslaviji, nadškofa M. Cagne, slovesno razglasil ustanovitev ljubljanske metropolije in umestil prvega metropolita ljubljanskega nadškofa dr. Jožefa Pogačnika.

Ljubljanska stolnica je bila med slovesnostjo zasedena do zadnjega kotička. Poleg bogoslovcev, škofijske duhovščine in stolnega kapitlja so se udeležili slovesnosti tudi zastopniki redov. Zastopniki drugih škofij so bili: mariborski stolni prošt in generalni vikar dr. Jože Meško in stolni dekan Franc Hrastelj, koprski prošt in generalni vikar Leopold Jurca, rektor malega semenišča v Vipavi Slavko Podobnik, več duhovnikov s Tržaškega in iz Goriške onstran meje s škofovim vikarjem dr. Lojzeto Skerlom in kanonikom dr. Rudijem Klincem. Slovence iz diaspore so zastopali prelat Lojze Turk, urednik Blagovesti v Beogradu. Poleg slovenskih škofov in beograjskega škofa dr. Bukatka sta prišla k slovesnosti sosednja škofa poreško-puljski škof dr. Dragutin Nežič iz Pazina in msgr. Franjo Kuharič, pomožni škof in generalni vikar v Zagrebu.

GOVOR BEOGRAJSKEGA SKOFA BUKATKA

"Iz srca vam čestitam k današnji slovesnosti, proglasitvi slovenske cerkvene pokrajine, slovenske metropolije. Velik je ta dan za ves slovenski narod, ker imate Slovenci prvič v zgodovini svojo posebno cerkveno pokrajino. Najvišja cerkvena oblast daje vam, vernim Slovencem, svoje priznanje pa tudi vzpodbudo."

Nato je nadškof omenil razglasitev ljubljanske nadškofije pred sedmimi leti in pot sv. Cirila in Metoda, zaščitnika ljubljanske nadškofije, ki sta skozi slovenske kraje potovala v Rim.

Svoj govor je zaključil z besedami:

"Vaš veliki svetniški škof A. M. Slomšek, je pred več kot sto leti začel veliko molitveno dobrotvorno ter študijsko akcijo za zблиžanje, skorajšno cerkveno zedinjenje ločenih slovanskih kristjanov. Ustanovil je v ta namen bratovščino sv. Cirila in Metoda. Kip svetih bratov, ki ga je za oltar te bratovščine sam blagoslovil v Celju, je pred štiridesetimi leti prispel v Beograd, kjer sedaj stoji v cerkvi sv. Cirila in Metoda na Čukarici v Beogradu. Tam je sedaj sedež predstojništva slovenskih usmiljenih sester, župnijo pa vodijo slovenski lazaristi. Duh bratovščine in apostolstva sv. Cirila in

Metoda pri vas ni bil samo v besedah. Skozi celo stoletje je vaš narod imel razumevanje za svoje sobrate razstresene po diaspori na jugu in za zbližanje z ločenimi vzhodnimi kristjani. Pomagali ste vedno moralno in materialno. Radi ste pošiljali na pomoč tudi svoje duhovnike. Ko imate sedaj svojo metropolijo, želim, da duh univerzalnosti in ekumenizma, duh, v katerem so se proslavili toliki vaši rojaki, duh vaših velikih in svetniških kandidatov Slomška in Baraga, ne samo da ostane, ampak da se še bolj razživi in poglobi. Naj rodi bogate sadove. S tem boste pomagali ne samo utrditvi božjega kraljestva na zemlji, ampak tudi utrditvi miru ter srečnejše bodočnosti naših narodov.

Zato prav iz srca kličem novi slovenski cerkveni pokrajini, slovenski metropoliji, vsem slovenskim vernikom, duhovnikom in škofom, pa še posebej dragemu sobratu nadškofu dr. Jožefu Pogačniku, prvemu slovenskemu metropolitu, ki danes slovi svoj god 'na mnoga in blagaja leta - Ad multos annos!' In ga pooblaščen od apostolskega delegata msgr. Maria Cagna razglasim in umestim na slovenski metropolitanski sedež v Ljubljani."

Nato je beograjski nadškof stopil k nadškofu Pogačniku, ga povedel na škofovski sedež in ga s tem ustoličil za prvega ljubljanskega metropolita. Po svoji čestitki je zapel metropoliji in metropolitu: Na mnoga ljeta."

GOVOR PRVEGA METROPOLITA NADŠKOFA JOŽEFA POGAČNIKA

Ustoličen metropolit se je zahvalil beograjskemu nadškofu; nato je govoril o pomembnosti in zgodovinski vrednosti tega trenutka za Cerkev v Sloveniji. Na kratko je orisal, kako je ta sad na drevesu slovenske Cerkve dozorel:

"Pred 760 leti je salzburški nadškof ustanovil lavantinsko škofijo. Škof Slomšek je njen sedež prenesel v Maribor. Ta je bila do konca prve svetovne vojne odvisna od Salzburga. Salzburški nadškof je nastavljal in imenoval mariborske škofove, tudi škofa Slomška. Ozemlje ljubljanske škofije, je bilo mnogo stoletij pod Oglejem, ki je bil italijanski z nemškim vplivom. Ko je v 15. stoletju nastala ljubljanska škofija, je bila neposredno podrejena sv. sedežu. Pred 140 leti je začela pripadati tako imenovani Ilirski provinci, katere sedež je bil v Gorici. Sem so spadale še tržaška škofija, vsa Istra in otok Krk. Konec druge svetovne vojske in z nastankom Jugoslavije pa sta oba sedeža višjih cerkvenih predstojnikov za nas Slovence ostala zunaj naših meja. Salzburg v Avstriji, Gorica v Italiji. Tako sta škofiji Maribor in Ljubljana postali zopet neposredno podrejeni sv. sedežu. Zadnji koncil pa je postavil načelo, naj takih škofij ne bo več, ampak

naj vsaka pripada neki pokrajini ali pa naj se take pokrajine ustanove. Tako je bil enoglasen predlog vseh jugoslovanskih škofov, naj se v Sloveniji ustanovi nova cerkvena pokrajina. To se je, kot ste priča, zgodilo.

Z mariborsko škofijo nas bodo odslej vezale najtesnejše ne samo srčne, temveč tudi pravne vezi. Gotovo pa bi radi vedeli, zakaj ne pripada tej pokrajini tudi slovensko Primorje s Koprom. To je pa zaradi tega, ker tam še ni ustanovljena samostojna škofija. Koprski škof upravlja drobce štirih škofij, ki imajo svoj sedež zunaj meja naše države. Upravlja del goriške nadškofije, del tržaške, del reške in tako imenovano koprsko škofijo. Toda mednarodno pravo koprskega ozemlja še ne šteje dokončno k naši državi, zato se tam do sedaj še ni mogla ustanoviti samostojna in enotna škofija. To je naloga bodočnosti. Gotovo je naloga naše metropolije, da bomo kmalu imeli še eno sufragansko škofijo. Slovensko Primorje.

Hvaležni bodimo Bogu in sv. sedežu za veliko dobroto našemu narodu."

PRIDIGA MARIBORSKEGA ŠKOFA MAKSIMILIJANA DRŽEČNIKA

Slovesno škofovsko mašo je sodarovalo vseh osem navzočih škofov. Na koru je stolni cerkveni zbor izvajal Dvoržakovo latinsko mašo z orkestrom. Po evangeliju je pridigal mariborski škof dr. Maksimiljan Držečnik. Svojo pridigo je naslonil na svetopisemsko poročilo o veselju Judov vrnitvi iz sužnosti v Jeruzalem, kjer so ponovno pozidali tempelj. Sledijo odlomki iz njegove pridige:

"Tudi slovensko ljudstvo doživlja danes, mislim, da smem tako reči, nekaj podobnega. Bog nam je pripravil veliko veselje. Tudi naše ljudstvo je doživljajo v teku stoletij težke preizkušnje, v marsičem podobne preizkušnjam judovskega ljudstva. Bilo je celo v velikih množicah v pretekli vojni izgnano, preseljeno iz svojih domačij. Cele pokrajine so bile izseljene. Gorenjska, Spodnja Štajerska. Toda po dobroti božje previdnosti smo se zopet povrnili na svoje domove in obnovili svojo domovino, kakor nekoč Judje svojo domovino. Z ustanovitvijo slovenske cerkvene pokrajine, ljubljanske metropolije, je naša domovina tudi v cerkveno-pravnem oziru sedaj urejena. Zato lahko rečemo, da nam je Bog pripravil veliko veselje. Postavili smo si, oziroma dobila je naša domovina sedaj tudi nekako duhovno obzidje, meje cerkvene provincije, cerkvene pokrajine. Tudi mi se veselimo, vendar ne moremo reči, da bi se tudi naše veselje tako daleč razlegalo, kakor se je razlegalo veselje judovskega ljudstva, kajti izven tega duhovnega obzidja, meja naše cerkvene pokrajine, je ostal velik del slovenskega ozemlja, to je vsa Goriška. Vendar imamo trdno upanje, kakor smo že slišali nadškofa in

Prvi slovenski metropolit
prevzv. dr. Jožef Pogačnik
nadškof ljubljanski

metropolita, da bo tudi to vprašanje sčasoma rešeno, zato se kljub temu tudi danes veselimo.

Danes je seveda pomen ustanovitve slovenske cerkvene pokrajine nekoliko drugačen. Z ustanovitvijo sedanje slovenske cerkvene pokrajine smo dobili od najvišjega cerkvenega mesta uradno priznanje, da smo Slovenci samosvoj, samobiten narod, da imamo v zboru krščanskih narodov svoje posebno duhovno poslanstvo. To poslanstvo, ta naloga je predvsem trojna. Prva naloga je, da temu življenjskemu prostoru, ki je sicer tesno odmerjen, vtisnemo krščanski pečat, da prepojimo, prekvasimo naše slovensko ljudstvo z duhom evangelija, z duhom krščanske, bratske ljubezni, da ohranjamo luč evangelija iz roda v rod. Druga naloga da sodelujemo

tudi v misijonskem poslanstvu Cerkve. Tega poslanstva so se že v preteklem stoletju zavedali naši veliki slovenski misijonarji: božji služabnik Friderik Baraga, Franc Pirc, Ignacij Knoblehar, številni misijonarji in misijonarke, ki delujejo še danes v Indiji, v Afriki, Avstraliji, Južni Ameriki in do najnovejšega časa tudi na Kitajskem.

Tretje naše poslanstvo ki ga imamo prav posebej mi Slovenci, ki smo tukaj na meji med Vzhodom in Zahodom, je delo za edinost kristjanov. To je naše ekumensko poslanstvo. Tega poslanstva se je globoko zavedal božji služabnik Anton Martin Slomšek, ko je pred več kakor sto leti gorel za to delo, za zbližanje ločenih kristjanov, ki so skoraj izključno slovanskega rodu in je v ta namen ustanovil bratovščino sv. Cirila in Metoda. To trojno poslanstvo bomo Slovenci sedaj, ko imamo slovensko pokrajinsko krajevno Cerkev, da govorim z besedami vesoljnega cerkvenega zbora, odslej lahko uspešneje izvrševali.

Po sklepu koncila naj bi bilo vodstvo Cerkve v posameznih deželah, kolikor mogoče, zborna. Slovenski škofje so se že doslej pogosto sestajali v Ljubljani in reševali skupna vprašanja. Odslej bo to sodelovanje še bolj učinkovito, ker bo imelo trdno pravno podlago.

Končno bomo prosili naša slovanska apostola, sveta brata Cirila in Metoda, ki sta pred 1100 leti ustanovila, oziroma je bila po njunem prizadevanju ustanovljena prva slovanska metropolija. Moravsko-Panonska, naj s svojo priprošnjo pri Bogu pripomoreta, da bo naša slovanska Cerkev, slovanska cerkvena pokrajina duhovno rasla in napredovala, da bo vedno bolj uspešno izpolnjevala svoje trojno poslanstvo.

SKLEP SLOVESNOSTI

Za sklep so vsi navzoči zapeli zahvalno pesem; nadškof Bukatko pa je zapel sv. očetu Pavlu VI.: Na mnoga ljeta! Odgovor je povzela vsa cerkev.

Med procesijo duhovščine in škofov so peli vemiki "Marija skoz življenje"; iz zvonika šentklavške stolnice pa je donelo slovesno potrkavanje zvonov.

BRZOJAVKA PAPEŽU

Ko spolnujemo naročilo bule o ustanovitvi ljubljanske cerkvene pokrajine v Sloveniji, se zahvaljujemo Bogu, Očetu luči, iskreno hvaležni Vaši svetosti izrekamo škofje, duhovščina in božje ljudstvo Kristusovemu namestniku sinovsko vdanost in še posebej hvaležnost za svetlo luč Vaše besede v teh nemirnih časih ter prosimo vašega blagoslova.

Jožef Pogačnik, ljubljanski metropolit, Gabrijel Bukatko, beograjski nadškof in drugi navzoči škofje.

SLOVENSKA METROPOLIJA IN SLOVENIK

Letošnji 9. maj bo ostal zapisan z zlatimi črkami v zgodovini slovenske vernosti. Slovenski romarji so prišli v Rim k sv. očetu, da se mu zahvalijo za ustanovitev slovenske cerkvene pokrajine, ga prosijo za blagoslovitev temeljnega kamna za slovenski zavod ter za zaključno proslavo ob 1100 letnici smrti slovanskega blagovestnika sv. Cirila.

Pavel VI. je ob blagoslovitvi temeljnega kamna dejal med drugim: "Kamen za zavod ni bil brez zveličavnega nagiba vzet prav iz bližine groba prvaka apostolov. Trdno smo prepričani, da bo ta zavod, ki ga boste postavili, utrjeval med vami tisto rimsko vero, katero hvali apostol Pavel, in da bo vašo cerkveno pokrajino tesneje povezoval z apostolskim sedežem."

Papež je v svojem govoru poudaril zvezo med ustanovitvijo cerkvene pokrajine in gradnjo slovenskega zavoda ter njun pomen za bodočnost. Metropolija in zavod bosta živi priči slovenske vernosti in zvestobe apostolskemu sedežu. Metropolija predstavlja enotnost in edinost slovenske hierarhije; slovenski zavod pa jo bo predstavljal v Rimu pred zborom drugih katoliških narodov. Slovenski škofje povdarjajo v poslanici ob blagoslovitvi temeljnega kamna, da bo zavod pomagal duhovnikom do višje izobrazbe na papeških univerzah, kar bo v prid rojakom v domovini in tujini. Iz tega sledi globoka povezanost metropolije in zavoda, ki mora biti v središču krščanstva odsev in izraz slovenske cerkvene edinosti.

Če pregledamo slovensko cerkveno zgodovino, ugotovimo, da nismo bili doslej še nikoli zedinjeni v eni sami samostojni cerkveni pokrajini. Salzburška škofija in oglejski patriarhat sta se vsak po svoje zavzemala za pokristjanjevanje Slovencev. Meja med njunim misijonskim delovanjem je bila reka Drava, ki je potekala nekako po sredini slovenskega ozemlja. To pa ni imelo ugodnih posledic za verski in kulturni razvoj. Zato je povsem razumljivo navdušenje panonskih Slovencev v 9. stoletju za misijonsko delovanje svetih bratov Cirila in Metoda. Treba je poudariti, da je apostolski sedež že takrat želel ustanoviti samostojno slovansko cerkveno pokrajino, ki bi združevala tudi vse Slovence. Toda nasprotovanja s strani političnih in cerkvenih krogov so to velikopotezno dejanje preprečila. Sen kneza Koclja in nadškofa Metoda se je razblinil. Nadaljna zgodovina nam nudi še bolj žalostno sliko razdeljenosti cerkvenega ozemlja. Velik del ozemlja je spadal pod oglejski patriarhat do ustanovitve ljubljanske škofije 1462. Lavantinska škofija (pozneje mariborska) s sedežem pri St. Andražu na Koroškem je bila ustanovljena že leta 1228. Konec oglejskega patriarhata je bil leta 1757, ko je Benedikt XIV. ustanovil videmsko in goriško škofijo.

Velike zasluge za začetek slovenske cerkvene enotnosti in samostojnosti ima še danes svetniški škof Anton Martin Slomšek, ki je s prenosom škofijskega

sedeža v Maribor leta 1859, rešil koroške in štajerske Slovence pred verskim in narodnim propadom. Že takrat je v preroškem duhu gledal združene Slovence v eni sami pokrajini. Ustanovitev metropolije pomeni izpolnitev njegovih želja in uresničitev 1100letnega načrta svetih bratov Cirila in Metoda. Prvi korak k uresničenju metropolije je napravil Janez XXIII., ko je 21. decembra 1961. povzdignil ljubljansko škofijo v nadškofijo. Za minuli božični praznik (1968) pa je Pavel VI. dal Slovcem velik in dragocen dar - metropolijo. V maju 1969 pa je odobril in blagoslovil gradnjo slovenskega zavoda.

Verni Slovenci se veselimo teh sadov koncila, ki nas spodbujajo k utrditvi vere in zvestobe apostolskemu sedežu. Zavedamo se pomena slovenske metropolije in slovenskega zavoda v Rimu, ki bosta priči vernosti in enotnosti slovenskega naroda.

Slovenski škofje in temeljni kamen Slovenika.
Od leve na desno stoje: Vekoslav Grmič, Janez Jenko, Jožef Pogačnik,
Maksimilijan Držečnik in Stanislav Lenič.

Sv. Ciril - modern mozaik v rimski baziliki sv. Klementa

1100letnica Cirilove smrti

---

v Rimu:

V petek 14. februarja 1969 je bilo v Rimu slovesno obhajanje 1100-letnice smrti sv. Cirila. Pred 1100 leti je ta dan v Rimu umrl sv. Ciril, star šele 42 let.

Obletnico so proslavili s koncelebrirano mašo v baziliki sv. Petra. Sv. oče Pavel VI. je somaševal s 14 kardinali in škofi iz raznih slovanskih dežel. Pri maši je bilo navzočih kakih 2000 Slovanov, med njimi 1000 Čehov in Slovakov, ki so za to obletnico romali v Rim.

Somaševali so: kardinala Šeper in Beran, 6 škofov iz Čehoslovaške, nadškof Rubin, Poljak, tajnik škofovske sinode, dva slovaška škofa iz Amerike, dva škofa, ki vodita dušno pastirstvo med katoliškimi Rusi in Belorusi, in msgr. Stratov, škof za katoličane vzhodnega obreda v Bolgariji.

Slovence so zastopali rojaki, ki živijo v Rimu.

Slovesnosti se je udeležila tudi delegacija macedonske pravoslavne Cerkve pod vodstvom bitolskega metropolita Klimenta; delegacija socialistične republike Macedonije s članom izvršnega sveta Katordzijevim kot voditeljem; odposlanci macedonske akademije znanosti in umetnosti ter skopske univerze. Uradno zastopstvo je poslala tudi bolgarska vlada in prav tako bolgarske pravoslavne Cerkve.

Spremenljive mašne dele so opravili v češčini, deloma v slovaščini, prošnje vernikov pa so odpeli laiki v raznih slovanskih jezikih. Med romarji so bili tudi češki in slovaški škofi, ki še ne smejo opravljati svoje službe; v Rim so prišli kot navadni duhovniki.

Po evangeliju je pridigal sv. oče; njegove besede so razodele, da dobro pozna življenje in dela sv. Cirila. Poveličeval je njegovo globoko izobrazbo, široko kulturno razgledanost, njegovo globoko pobožnost, posebno pa njegovo vdanost in ljubezen do Cerkve:

“Ljubezen do vesoljne Kristusove Cerkve pod vodstvom rimskega škofa je bila srčika Cirilovega nauka in delovanja. Svoje duševne in telesne zmožnosti je žrtvoval za razširjenje krščanstva med slovanskimi narodi, ki so tedaj močno zaostajali, tako kulturno kot družbeno, za bleščavim Carigradom. Sv. Ciril je spoštoval slovanske narodne posebnosti, imel jih je za enake v Kristusu in jih skušal privedi v naročje vesoljne Cerkve. Prav v njegovem času je izbruhnila huda kriza med bizantinsko Cerkvijo in med rimskim apostolskim sedežem. Sv. Ciril pa je kljub bizantinskemu domoljublju in prijateljskim zvezam hodil pravo pot tako v učenju kot v ravnanju. Vedno je priznaval prvenstvo rimskega škofa in je zato svoje liturgične novosti, književno delo in pereča vprašanja svoje misijonske delavnosti predložil sodbi apostolskega sedeža. Tudi v tem naj vam bo sv. Ciril vzor. Samo v povezanosti z apostolskim sedežem boste mogli najti pravično rešitev svojih verskih zadev. Združeni s Petrovim naslednikom se boste mogli vedno bolj odpreti zdravemu cerkvenemu ekumenizmu naproti vašim ločenim bratom.”

Sv. oče je pohvalil velehradske kongrese in delo Apostolstva sv. Cirila in Metoda in želel, da bi se to izročilo nadaljevalo.

Po maši je sv. oče sprejel češke in slovaške romarje, ki jih je vodil kardinal Beran. Pri sprejemu je bil tudi čehoslovaški poslanik pri italijanski vladi dr. Ludwik. Med avdienco je papež govoril o upanju, ki mu ga daje to romanje; upanje na vedno bolj bratske odnose z ločenimi brati, upanje na verski in državljanski mir, upanje na medsebojno razumevanje. O verski svobodi je govoril:

“Ni svobode brez verske svobode. Kultura, ki se zapira (transcendentim) vrednotam, ni popolna. Pravičnost, ki ni do vseh enaka, je omadeževana. Kaj to pomeni za vas, beremo v vaših očeh. Nočete privilegijev, temveč zakonito razširitev vaših naravnih pravic. Vemo za vašo željo, da bi vse vaše škofije dobile dobre pastirje; da bi mogli škofje brez državnih omejitev opravljati svojo službo; da bi delovala semenišča, redovi in kongregacije; da bi ne bilo nobenih omejitev za katoliški tisk in verski pouk. Prvi podvzeti koraki potrjujejo naše zaupanje. Doslej pokazana dobra volja je ugodno znamenje.”

* * *

Slovanski romanji, ki so prišli v Rim k obhajanju 1100-letnice smrti sv. Cirila, so obiskali tudi baziliko sv. Klementa, kjer so goreče molili ob relikvijah sv. Cirila v kapeli sv. Cirila in Metoda.

Sv. Metod se poslavlja od Cirilovega groba
Franc Gorše

v Sofiji:

V začetku maja 1969 so v Bolgariji obhajali 1100letnico smrti sv. Cirila. Slovesnosti so se zaključile 9. maja na Akademiji znanosti in umetnosti v Sofiji. Govore so imeli ekumenski patriarh Atenagora, patriarh Ciril, voditelj bolgarske pravoslavne Cerkve, in nadškof iz Rheimsa Maury, ki je bil voditelj papeževe delegacije pri obhajanju 1100letnice v Sofiji.

Papež Pavel VI. je poslal bolgarskemu patriarhu Cirilu ta telegram:

Vaša Blaženost Ciril, patriarh Bolgarije, Sofija.

Tesno združeni po navzočnosti Naše delegacije pri obhajanju Vašega svetega patrona, želimo izreči Vaši Blaženosti Naše najboljše želje ob priliki tega praznika in Vam zagotavljamo Našo bratovsko vdanost v vstalem Kristusu.

Pavel VI.

GOVOR NADŠKOFA MAURY-A

9. maja 1969 na Akademiji znanosti in umetnosti v Sofiji

Velika radost in velika čast je zame, da lahko nocoj govorim kot zastopnik Njegove Svetosti papeža Pavla VI. in kot voditelj delegacije rimsko katoliške Cerkve pri tem slovesnem in ginljivem obhajanju. Naše misli se najprej obračajo k Bogu v zahvalo, da je dal rimski Cerkvi dar, da je povezana na različne načine z čudovitim in plodonosnim delom dveh svetih apostolov Kristusa Gospoda - Cirila in Metoda. Zahvaljujemo Boga, ker sta obiskala rimsko Cerkev, zahvaljujemo Boga, da sta prišla v Rim. Hodila sta po njegovih cestah, obhajala sta svete skrivnosti v njegovih cerkvah, dala sta vzpodbudo in navdihnjenje rimski duhovščini in vernikom s svetostjo svojih življenj, globokostjo svoje ljubezni, razsvetljeno vnemo svoje gorečnosti.

Zahvaljujemo se božji previdnosti s ponižnim ponosom, da nam je dovolila ohraniti ostanke sv. Cirila v eni izmed najbolj čiščenih cerkva, svetnika, ki ga častimo tu danes ob priliki 11. stoletnice njegove smrti.

MOLITEV IN KONTEMPLACIJA

Rimska Cerkev časti v sv. Cirilu v prvi vrsti svetnika, moža božjega, moža, ki je uspel dati vse svoje življenje, v posnemanju Kristusa, za Njega in za one, ki jih je ljubil. Od svoje mladosti je slišal božji klic, ki ga je prosil, naj se posveti popolnoma njegovi službi. Odgovoril je z neomejeno plemenitostjo. Molitev, kontemplacija in dolgotrajna premišljevanja o božji besedi so bila skozi vse njegovo življenje vir njegovega intenzivnega dela za evangelij. To je bila njegova tolažba v brezštevilnih težavah njegovih apostolskih naporov; naredilo je njegove pričevanje kristjanom in nekristjanom v različnih pokrajinah in mestih, skozi katera je potoval, učinkovito, razširjajoč prijeten vonj Kristusa. Popolnoma je bil obrnjen k Bogu, kar ga je usposobilo, da je bil popolnoma posvečen ljudstvu in bil odprt za njihove potrebe, njihova teženja, njihove napore. Besede, ki jih

je veliki prijatelj Bolgarije papež Janez XXIII. naslovil na kontemplativne redovnice, lahko popolno obrnemo na velikega kontemplativca sv. Cirila: "Nobena težava, ki jo ima svet, nobena njegova potreba, nobena njegova nadloga vam ne sme biti tuja; nobeno znanstveno odkritje, nobeno kulturno zborovanje, nobena dovršitev v socialnem ali političnem življenju sveta nam vam ne sme navdati z mislijo, da je to nekaj, s čemer nimate nobenega opravka".

V svetih bratih Cirilu in Metodu rimska Cerkev tudi časti cerkvena moža. Ta dva brata nista zakopala talentov, ki sta jih prejela; uspešno sta dala svoje bogastvo lastnosti duha in srca, katere jima je podelil Duh, v službo Cerkve. Ali ni zgodovina dala Cirilu ime filozof? Bil je filozof v polnem pomenu, ki so ga stari dali besedi: človek, ki poseduje modrost, ki ga vodi. Ciril ni bil samo razumnik, ki je iskal znanje zaradi znanja samega.

Svoje razumske sposobnosti je dal popolnoma v službo Cerkve in oznanjevanju evangelija. Leta je služil Cerkvi v Konstantinoplu kot učitelj in izvedenec v svetih vedah. Pridobil si je zaupanje cesarja in patriarha. Poslan je bil v arabske dežele in h Kazarom z važnim diplomatskim poslanstvom, a tudi in predvsem zato, da bi jim prinesel znanje Kristusovega evangelija. Ko se je Rastislav, kralj Velike Moravske, obrnil v Konstantinopel, naj mu pošljejo misijonarje z globokim poznanjem Kristusovih nauk in tudi z dobrim znanjem slovanskih jezikov in kulture, je bilo naravno, da sta bila izbrana Ciril in Metod. Darovala sta se Bogu in darovala sta se Cerkvi. Zato sta sprejela to novo zahtevo, da bosta služila Bogu. Vedela sta, kaj pomeni biti mož Cerkve. Apostoli so prejeli od Kristusa poslanstvo, naj pričujejo zanj "v Jeruzalemu, v Galileji in do konca sveta". Dva sveta brata sta dojela pomen tega poslanstva, ki se nadaljuje v in po Cerkvi prav do konca časa, in odgovorila sta temu božjemu klicu z vsem srcem. Bila sta in sta še vedno odlični vzor misijonarja. Razumela sta in pokazala v vsem, kar sta vršila, da mora njuno poslanstvo izražati veseljnost in apostolstvo Cerkve. Vedela sta po čudovitem čutu ravnotežja, kako združiti v njihih apostolskih naporih zahteve edinosti z zakonito rodovitnostjo raznolikosti.

APOSTOL EDINOSTI

Cerkev je nujno ena, zakaj Kristus je prišel, da zbere božje otroke in one, ki so zašli, v eno. Vsi, ki smo bili v Kristusa krščeni, smo Kristusa oblekli in smo eno s Kristusom Jezusom (prim. Gal 3, 27 - 28). "Je eno telo in en Duh, kakor ste bili tudi poklicani k enemu upanju svojega poklica; en Gospod, ena vera, en krst..." (Ef 4, 4 - 5). Za sveta brata je ta edinstvo in edinstvenost Cerkve našla izraz v občestvu, ki je obstajalo med krajevnimi Cerkvami. Bila sta vdana in ljubeča sinova Cerkve v Konstantinoplu in vendar sta brez obotavljanja kovala vezi občestva z drugimi krajevnimi Cerkvami v srednji Evropi, kjerkoli je bilo to mogoče. Kjer pa je na žalost nastalo nerazumevanje, sta se obrnila na Cerkev v Rimu z globokim čutom onega občestva, ki mora obstajati med Cerkvami. To je tisti čut občestva, ki ga častimo v teh svetih bratih, v teh svetih možeh Cerkve. V težkih časih, ko je nesrečna napetost majala razmerje med dvema velikima sedežema, Zapada in Vzhoda, sta sveta brata ohranjala ono globoko občestvo, ki naj bi ne moglo biti pretrgano. Bila sta zvesta svoji lastni Cerkvi, ki ju je

bila odposlala, vendar sta se čutila polno v občestvu z rimsko Cerkvijo, z glavo, kateri sta podredila sadove svojih apostolskih naporov, da bi dobila njen blagoslov.

Prav globina njunega razumevanja pristnega pomena cerkvenega občestva je usposobila Cirila in Metoda za doseg izrednega ravnotežja, ki smo ga pravkar omenili med zahtevami edinosti in zakonitostjo raznolikosti. Potrebna je bilo za to nova ljudstva, ki so sprejemala Kristusa, sposobnost pričevanja tega edinstvenega življenja, te edinstvene vere na način, ki je bil resnično njihov, da bodo sposobni dati pristen izraz svojemu odgovoru na proglašanje evangelija in bogočastja, ki se je dvigalo iz njihovih src k Bogu.

Sedaj bomo govorili o občudovanju, ki ga imamo za to, kar bi v modernem jeziku opisali kot prilagoditev v duhu sv. Cirila. Sv. Ciril je smatral, da more in mora biti razodetje Kristusa, liturgično življenje, duhovno življenje "doma" v sleherni kulturi. Ciril je odgovoril gotovim ozkim duhovom (naj omenimo to mimogrede, da je moral to vršiti tudi sv. Pavel), ki so želela omejiti Kristusovo razodetje v svoje klasične oblike, bodisi latinske ali grške, kajti po njihovem mnenju ga ni mogoče izraziti v jeziku in duhu drugih ljudstev, posebno tako imenovanih Slovanov, "barbarov". V odgovor je Ciril neumorno uporabljal tradicionalno in nespremenljivo načelo: Cerkev spoštuje in sprejema vse sposobnosti, vse vire in vse oblike življenja ljudstva, kateremu oznanja evangelij. S sprejemanjem jih očiščuje, utrjuje in povzdiguje. Ali ni bil ves apostolat obeh bratov med Slovani trajen boj dati izraz, braniti in vzdrževati to osnovno načelo krščanskega življenja?

Ko je Ciril zaprl oči luči tega sveta in jih odprl nebeški svetlobi, je užival radost in tolažbo, ko je vedel, da so bili ti njegovi naperi in njegovo trpljenje za cerkveno vesoljnost priznani in takorekoč kronani s slovesnim odobrenjem in blagoslovom od rimskega škofa, papeža Hadrijana II. In s papežem je bilo celotno verno ljudstvo rimske Cerkve, kot se lahko sedaj poučimo iz liturgičnih knjig te Cerkve; in dali so blesteče spoštovanje njegovim apostolskim trudom tako, da so pozdravljali njegove smrtne ostanke, ko so jih nosili po mestnih cestah. Ta počastitev je spremenila njegov pogreb v resnično zmagoslavje.

Toda koliko naporov je moral doprinesiti, da je izvršil to delo! Njegovo globoko znanje jezikov in kulture slovanskih ljudstev je bil sad dolgega in stanovitnega učenja, trajne odpovedi, v službi izrednega duha, ki je oskrbel temu jeziku in kulturi prvo abecedo, kot primerno sredstvo, da so se lahko izražali tudi pismeno. Prestavil je sveto pismo, liturgične knjige in druge knjige v jezik ljudstva, h kateremu je bil poslan, in izvršil je to z abecedo, ki jo je izumil. S tem je postavil osnovno neizmernega leposlovnega in kulturnega razvoja, ki ni prenehal napredovati in se množiti vse do našega dne.

USTANOVITELJ SLOVANSKE LITERATURE

Vzemimo zgled stare slovanske literature, ki je nastala v teh deželah, bogastvo poezije, pravljič, romanov, duhovnih knjig, znanstvene publikacije, ki so v naslednjih stoletjih vzklike v Rusiji, v Ukrajini, v Bolgariji, v Čehoslovaški,

v Srbiji, da omenimo le nekatere kraje. Zato mi vsi, tako kristjani in nekrstjani, častimo sv. Cirila kot ustanovitelja slovanske književnosti, pravega prosvetljenca slovanskih ljudstev. In on je tudi dal svetu možnost spoznanja bogastva večstranske kulture slovanskih ljudstev; ta kultura je vplivala na svet, ki je vsrkal nemalo njenih potez.

Dovolite nadškofu iz Rheimsa omeniti, da zakladnica njegove katedrale hrani slovansko evangeljsko knjigo, katero je Anna Jaroslavna, kijevska princezinja, prinesla s seboj, ko se je prišla poročiti s francoskim kraljem Henrikom I. 1044. Ista slovanska knjiga je bila rabljena pri obredih kronanja francoskih kraljev; ta kronanja so se vršila v rheimski katedrali, zakaj v Rheimsu je moj slavni prednik sv. Remigij krstil 495 francoskega kralja Klodviga.

Zato pa ne smemo imeti današnjega obhajanja le za spomin preteklosti, zakaj sv. Ciril je zgled in navdihnjenje za današnjega človeka, posebno za današnje kristjane.

Pogoji modernega človeka so šli skozi tako globoke socialne in kulturne spremembe, da ni odveč govoriti o novi dobi v zgodovini človeštva. Število mož in žena, ki se zavedajo, da so stvaritelji in pospeševalci svoje občestvene kulture, vedno narašča v vsaki skupini ali narodu. Vstajajo vprašanja: Kaj moramo narediti za pomnožitev kulturnih izmenjav za resničen in plodonosen dialog med ljudstvi, izmenjav, ki ne bodo podkopale življenje občestev in ne uničile njihove starodavne modrosti ali ogrožale bistrumnost in duha posameznega ljudstva?

PREDHODNIK KONCILA

Kako moremo dati vzpodbudo za nov kulturni dinamizem in pripomoči, da se bo širil, ne da bi povzročili izginitev žive zvestobe zapuščini tradicij? Kako moremo pravilno priznati kot zakonito samostojnost, ki si jo kultura lasti zase, ne da bi jo tudi omejili na popolnoma zemeljski humanizem? To ni trenutek, da bi skušal dati primeren odgovor na ta vprašanja; povedal bom samo, da je Cerkev izjavila v svojem nedavnem koncilu, ki se je vršil v Vatikanu, da "morajo kristjani na svojem potovanju proti nebeški domovini to iskati in po tem hrepeneti, kar je zgoraj; s tem pa se ne zmanjša, temveč poveča važnost njihove naloge, ki jo imajo, da se skupaj z vsemi ljudmi trudijo za zgraditev bolj človeškega sveta. In skrivnost krščanske vere resnično daje neprecenljive pobude in pripomočke za požrtvovalnejše spolnjevanje te naloge in zlasti za odkrivanje celotnega smisla takšnega prizadevanja, po katerem človeška kultura dobiva svoje odlično mesto pri celotni človekovi poklicanosti" (Pastoralna konstitucija o Cerkvi v modrem svetu, 57).

Koncil dalje pravi: "Vendar pa Cerkev, ki je poslana k vsem narodom katere koli dobe in dežele, ni izključno in neločljivo vezana na nobeno pleme ali narod, na noben poseben način življenja, na noben stari ali novi običaj. Trdno se sicer drži svojega izročila, a hkrati se zaveda vesoljnega poslanstva in more stopiti v zvezo z različnimi oblikami kulture, iz česar se izvrši tako obogatitev Cerkve same kakor tudi raznih kultur... Tako Cerkev že s samim spolnjevanjem svojega lastnega poslanstva daje spodbudo in prispevek k napredku človeške in družbene kulture (ista konstitucija: 58).

Navedel sem ta besedila predvsem zato, ker se mi zdi, da sta Cirilova oseba in delo bili veličastna uporaba teh vzpodbud, ki so naslovljene na sedanje kristjane. S svojim delom je Ciril učil Cerkev - in na kako učinkovit način! - osnovno načelo njenega lastnega življenja: edinstvo vere in množstvo tradicij in kultur.

Ta večer smo se zbrali, da obhajamo spomin enajste stoletnice smrti sv. Cirila, toda načela, ki so navdihnili njegovo življenje in njegov apostolat so še veljavna in poživljajoča. Sv. Ciril živi naprej in njegov duh je navzoč pri tem shodu. Daje nam vprašanja, ki jih je dajal pred enajstimi stoletji Grkom, Latincem in Slovanom: Kaj Cerkev delajo za zagotovitev svoje edinstvi v poslanstvu, ki je zaupano Cerkvi Kristusovi? Kaj Cerkev delajo, da pomagajo, razvijajo, očiščujejo nove kulture, ki nastajajo na svetu danes? Kaj Cerkev delajo, da pomagajo celoti človeštva, da se razvije samo v ozračju spoštovanja, medsebojne podpore, ljubezni in miru, da prinesejo temu svetu, ki je v porodnih bolečinah, rojstvo, ki mu ga mora Kristusova Cerkev dati po moči svojega poslanstva.

14. februarja 869 je sv. Ciril umrl v Rimu. Hadrijan II. je dovolil bratu Metodu, da je bil Ciril pokopan v cerkvi sv. Klementa.

Koncu 11. stoletja so normandski vandali pod vodstvo Guiskarda požgali del Rima med Kolosejem in Lateranom, toda relikvije sv. Cirila niso bile uničene med tem požarom. V letih 1100 do 1125 je bila na razvalinah stare bazilike zgrajena nova. Trajna navzočnost relikvij sv. Cirila v baziliki sv. Klementa vsa naslednja stoletja do 1789 je zgodovinsko potrjena. S francosko revolucijo in s prvo "Rimsko republiko" je postalo negotovo, kaj se bo zgodilo s cerkvijo sv. Klementa; nevarnost je bila, da bodo cerkev porušili. 18. avgusta 1789 so bili sveti ostanki sv. Cirila prenešeni v "Chiesa Nuova" in položeni blizu trupa sv. Filipa Nerija. Tako je zapisano v dokumentih

Ko je bila odstranjena nevarnost, da bo porušena bazilika sv. Klementa, je bila bazilika izročena kapitelju sv. Janeza Lateranskega. 4. julija 1799 je šel kamerlengo kapitelj sv. Janeza Msgr. Lorenzo Mattei v "Chiesa Nuova" in je prenesel v Lateran relikvije sv. Cirila. Sprejel je relikvije, nato pa izgine za njimi vsaka sled za več kot stoletje in pol.

Leta 1963 pa so po utemeljenem domnevanju Fathra Leonarda Boyle-ja iz irskega dominikanskega kolegija v Rimu, sklepali, da morajo biti sveti ostanki sv. Cirila v kapeli družine Mattei. Princezinja Antici Mattei je potrdila dejstvo, da je bil del relikvij sv. Cirila skupno z drugo dragoceno dediščino shranjen v Mattei-evi palači v Rimu; pred nekaj desetletji pa so bili prenešeni v poletno rezidenco v Recanati blizu Loreta. Relikvije je plemiška rodbina dobila z odobrenjem kardinala Mattei, ki je bil brat Msgr. Lorenza Mattei-ja.

Po pogajanju je princezinja pristala, da bo vrnila relikvije sv. Cirila. 27. oktobra 1963 je škof Andrew Gregory Grutka (Gary, Indiana, U.S.A.) šel v Recanati, da je sprejel dragocene relikvije in jih prinesel v Rim. 17. novembra 1963 je papež Pavel VI. slovesno vrnil relikvije sv. Cirila baziliki sv. Klementa. Relikvije so bile položene v oltar kapele sv. Cirila in Metoda.

Monsinjur Franc Jožef Buh kot diamantnomašnik

Msgr. John L. Zaplotnik

MONSINJOR

FRANC JOŽEF BUH

MISIJONAR V MINNESOTI

„Pač ni nič lepšega in bolj vzvišenega za človeka kot spomin, ki si ga je zagotovil med ljudstvom z nesebičnim delom za duhovno ali svetno vzgojo človeštva.“ Tako je č.g. Buh začel opisovati življenje misijonarja Franca Pirca ob stoletnici njegovega rojstva.

Prav te besede se lepo prilegajo tudi spominu, ki nam je ostal na Buhovo življenje. Kajti mož je v svojem dolgem življenju storil neizmerno mnogo dobrega med Indijanci in naselniki raznih narodnosti, posebno pa med svojimi rojaki. Uvrstiti ga zares moremo med najodličnejše Slovence, ki so kdaj prišli v Ameriko.

Jožef Buh se je rodil 17. marca 1833 v Zadobju nad Lučinami v Poljanski dolini na Gorenjskem. Imel je pobožne starše, ki so ga iz mladega učili Boga ljubiti in Mu zvesto služiti. Njegovemu očetu je bilo ime Matija, po domače Kovkar. Po poklicu je bil kmet, a ni bil bogat. Imel je sedem otrok, štiri sine in tri hčere. Jožek je bil tretji otrok in drugi sin.

Nadarjenega dečka je oče l. 1842 odpeljal v ljudsko šolo v Poljane in potem v Škofjo Loko. Gimnazijske in bogoslovne študije je odlično dovršil v Ljubljani. Kot gimnazijec je tudi poučeval sinove premožnejših staršev. Dne 25. julija 1858 ga je škof Anton Alojzij Wolf posvetil v mašnika obenem s še 16 drugimi mladeniči. Novo mašo je pel doma v Lučinah na veliki šmaren.

Nato je imel poldrugi mesec počitnic, potem pa je služil za kaplana dva tedna v Šempetru pri Novem mestu, celi dve leti v Loškem potoku pri Ribnici in dobra tri leta v Radečah pri Zidanem mostu, kjer je nasledil č. Andreja Andolška, ki je ravno odšel misijonarit v Ameriko.

V tem času je spisal dva slovenska molitvenika, natisnjena pri Milicu in založena pri Ničmanu v Ljubljani, namreč *Zvezdice* leta 1862 in *Jezus v sercu* leta 1863. Zadnji se je tako priljubil, da je dočakal vsaj pet natisov.

Buha se je še v semenišču polastila želja postati indijanski misijonar, in je s tem namenom pisal škofu Baragi. Ta mu je 4. aprila 1857 odgovoril, da ga bo sprejel, če dobi izpustnico od svojega škofa in priporočilo od semeniškega vodje kanonika Janeza Novaka. Pristavil je tudi opombo: "Če bi Vas pa jaz ne mogel porabiti, bi Vas z veseljem sprejeli moji sosednji škofi, katerim manjka duhovnikov." Da Buh tedaj ni odšel v Ameriko, je bilo vzrok prejkone pomanjkanje duhovnikov v ljubljanski škofiji.

Želja se je Buhu izpolnila šele leta 1864. Tedaj je č. Franc Pirc prišel v Evropo nabirat misijonarjev za Minnesoto. Povabil je tudi g. Buha, naj gre z njim. Ta je 13. marca zapustil Radeče in se mu pridružil. Na Dunaju mu je Pirc izročil vodstvo petnajstih dijakov, ki so tudi obhajali v Ameriko; imenovali so se: Janez Žužek, Janez Tomaževič, Alojzij Plut, Jakob Erlah, Jakob Trobec, Ignacij Tomažin, Franc Pavletič, Janez Velikanje, Blaž Dermastija, Janez Pirnat, Janez Kovačič, Aleksander Berghold, Franc Spath, Ferdinand Stern in Friderik Katzer. Zadnji štirje so bili Nemci. Z njimi je šel tudi Pirčev bodoči strežaj Movern. Potovali so preko Solnograda, Monakova in Pariza v Havre. Tam so se 10. aprila vkrcali na veliko jadrnico *Mercury* in 19. maja stopili v New Yorku na suho, ko je še državljanska vojna divjala v Združenih državah.

Na barki je Buh krstil novorojenega otroka, čigar ljudje so bili protestantje, ker je bilo dete slabo in so se bali, da bo umrlo brez

Rojstni dom Msgr. Buha v Zadobju

krsta. Res je umrlo tretji dan in Buh ga je v morje pokopal. Naši potniki so si na ladji morali jedi sami pripravljati in kuhati. Preden so se izkrkali, so postelje izpraznili ter slamo iz slamnic v morje zmetali! Prav zgodaj je prišel ponje majhen parnik in jih potegnil v mesto.

Od ondod so se odpeljali z vlakom na zapad. Šli so se še dalje šolat, nekateri v St. Vincent, Pa., drugi v Milwaukee, Wis., pet bolj godnih bogoslovcev pa je ostalo v St. Paulu, Minn. Tem je ondotni škof Tomaž Grace postavil Buha za profesorja, spirituale in prefekta, da jih je pripravil za mašniško posvečenje. To so trije, namreč Žužek, Tomaževič in Berghold, prejeli 1. novembra, Tomažin in Stern pa sta bila za to še premlada.

Medtem ko je Buh druge poučeval, se je sam učil angleškega in francoskega jezika. Po ordinaciji omenjenih teologov je pa želel iti v severno Minnesoto misijonarit med očipvejske Indijance. Toda škof mu je rekel, da gori ne bo veliko opravil, če gre, ker se Indijanci ne dajo pokristjaniti in belih naseljencev gori ni. Buha pa je vendarle veselilo iti v zapuščene kraje delat. Zato mu je škof dovolil, da sme prihodnjo zimo gori poskusiti svojo srečo.

Tako je Buh 10. novembra odšel z Žužkom v Crow Wing k Pircu pripravljat se za indijanske misijone. Toda tam ni bilo dovolj dela za tri duhovnike. Zato je Buh 9. januarja 1865 šel dalje na sever k Winnibigoškiškemu jezeru s Francem Royem, pol Indijancem, ki je kupčeval z Indijanci; njegova žena pa je bila polnokrvna Očipvejka. 120 milj dolga pot je peljala skoz divje gozdove preko premrznjenih rek, jezer in močvirij. Na vsem potu ni bilo - razen ob Gull Laku - opaziti ne hiše ne žive duše. Moral je torej štiri noči spati v snegu pod milim nebom, ko je bilo do 21 mraza pod ničlo po Fahrenheitu.

Ob Winnibigoškiškem jezeru se je Buh nastanil v bajtici omenjenega

Roya. Odprl je šolo za indijanske otroke in vsak dan učil tudi odrasle divjake. Obenem je študiral njihovo govorico in njihove navade. Izprva je uporabljal tolmača, a se ga je kmalu odkrižal. V štirih mesecih se je naučil težkega očipvejskega jezika, da je mogel v njem pridigovati. Tako je bil zaposlen pozimi in spomladi l. 1865. Upal je, da se bodo divjaki poprijeli rednega verskega pouka in se dali krstiti. Toda to je storil samo eden, ostali pogani pa se še niso marali spreobrniti.

Zato je Buh sklenil poskusiti srečo med trdimi pogani, kjer dotlej še noben misijonar ni deloval in kjer je bilo zbranih največ Indijancev, ker so ravno pripravljali sladkor iz javorovega soka. Bilo je še spomladi. Potoval je torej dalje proti severu k Tetivnemu jezeru (Bow String Lake), kjer je dobil priložnost nagovoriti indijanske veljake ter jim razložiti namen svojega prihoda. Vprašal jih je večkrat, kaj mislijo o njegovem predlogu, a ni dobil jasnega odgovora. Ko pa je drugo jutro vstal, se je znašel popolnoma sam v negostoljubnem taborišču, katero so rdečkožci ponoči prav natihoma zapustili, ne da bi bili zinili besedico črnosuknjaku. Blodil je nato baje več dni po pragozdu, preden je našel oglednika, ki ga je privedel med znane ljudi.

Ta izkušnja bi bila ohladila vnemo navadnega misijonarja. Ni pa Buhove. Vrnil se je k severni obali Winnibigošiškega jezera, kamor je sledeča dva tedna prišlo precej indijanskih družin od Tetivnega jezera, željnih zvedeti kaj več o krščanstvu. Ondi so namreč bila ribja lovišča, zaradi česar so se Indijanci radi tam ustavljali. Buh se je nastanil v hiši pol Indijanca Pavla Belangerja in začel poučevati divjake. Imel je skoraj vsak dan polno sobo učencev, ki so se s precejšno vnemo učili. Manj hvale vredna se mu je zdela njih vztrajnost.

Tako je Buh pri Winnibigošiškem jezeru prebil čas od začetka januarja do srede junija 1865 ter učil Indijance zlasti zadnji mesec od jutra do večera in večkrat še v noč, ko je iznenada škof Grace sklical svojo duhovščino k skupnim duhovnim vajam. Buh se je vrnil v čolnu po reki Misisipi v Crow Wing, od tam pa s pošto v St. Paul. Duhovnih vaj se je v juliju udeležilo vseh 30 duhovnikov šentpavelske škofije, ki je tedaj obsegala še vso Minnesoto in Dakoto do reke Mizuri.

Po vajah bi se bil Buh najrajši vrnil med Indijance, a škof je drugače sklenil, ker mu je manjkalo duhovnikov med belimi katoličani. Podelil mu je Belle Prairie, mlado francosko naselbino 18 milj pod Crow Wingom z misijonskimi postajami Two Rivers (zdaj North Prairie), Little Falls, Long Prairie, Rich Prairie itd. Izročil mu je skrb za bele in Indijance po okrajih Morrison, Todd, Mille Lacs in Crow Wing.

Belle Prairie je bil po Buhovem opisu krasen kraj na vzhodnem

bregu reke Misisipi, katera tam tvori dva lepa otoka in ljubek slap. Ondotni misijon je začel oče Pirc l. 1853 in ga oskrboval do julija 1865, ko ga je g. Buh prevzel kot prvi stalni župnik. Ta je tam našel kakih štirideset kanadskih družin, nekatere z indijanskimi ženami, a večidel brez mož, kajti večina teh je bila poklicane v vojsko ali pa je pobegnila v Kanado. Imeli pa so majhno, a prijazno cerkvico iz hlodov, dasitudi čisto zanemarjeno in skoraj razdrto. Buh jo je dal še isto jesen popraviti, dovršiti in olepšati. V pet milj oddaljenem Little Fallsu pa je kupil majhno prodajalno in potem skoz pet let sam ali njegov kaplan včasih v njej maševal.

Dne 12. novembra 1865 je bil Buh v St. Josephu, Stearns county, na Tomazinovi novi maši, pri kateri je imel izvrstno nemško pridigo o zvezi med duhovnikom in ljudstvom. Primice se je udeležil tudi novomašnik Jakob Trobec, ki je potem šel v Belle Prairijo k Buhu za kaplana, Tomazin pa v Crow Wing k Pircu za pomočnika.

V Belle Prairiji še ni bilo župnišča. Zato sta Buh in Trobec morala stanovati pri nekem siromašnem Kanadčanu in pošteno zmrzovati, kakor je pozneje škof Trobec rekel in dostavil: "Revščina, kakršna je bila tam, se ne da popisati. Ondi se je mons. Buh tako pridno učil indijanskega jezika, da je včasih že ob dveh ponoči vstal in študiral. Tam je že spisal majhen katekizem v očipvejskem jeziku."

Prav slabo cerkev so imeli tudi v Crow Wingu, kjer je oče Pirc bival. Narejena je bila iz raskavih hlodov; špranje so zamazali z ilovico, ki pa je mestoma že odpadla, tako da je lahko veter vanjo pihal in jo pozimi silno mrazil. Podprta je bila zunaj od vseh strani z bruni, da je vihar ni podrl. Potrebovali so zares nove cerkve. Oče Pirc in škof Grace sta želela, da bi stavitev Buh prevzel. Ta se je res lotil dela, napravil načrte za novo hišo božjo, pripravil stavbno gradivo in začel zbirati denar, da bi mogel stroške plačati. Pri tem pa ni imel posebno sreče. Od ondotnih župljanov je dobil samo 200 dolarjev, katere so prispevale le štiri družine, druge pa so nasprotno same pričakovale podpore od misijonarjev, kakor je Buh pripomnil. Trideset dolarjev je Tomazin poklonil, ki jih je dobil v dar na svoji novi maši. In škof je daroval 50 dolarjev, 50 pa obljubil dati pozneje. Toda ti novci še za stavbni les niso zadostovali, ki je stal 400 dolarjev. Torej ni bilo upanja, da bi se delo spomladi nadaljevalo, kot se je izprva nameravalo.

Tisto zimo je Buh hotel zopet pri Indijancih prebiti, a je nekoliko obolel; udrla se mu je namreč nekajkrat kri, tako da mu je škof odsvetoval iti v divjino. Ostal je torej doma v Belle Prairiji, kjer je spomladi postavil precej veliko župnišče, katerega še niso imeli. V začetku marca 1866 je nesel v St. Paul tiskat svoj zgoraj omenjeni katekizem za prvi pouk očipvejske mladine.

Brž ko sta bili v Belle Prairiji cerkev in župnišče urejeni, se je Buh vrnil v indijanski misijon. Bilo je 10. maja 1866. Škof Trobec, ki je bil tedaj njegov kaplan, je dalje takole pripovedoval: "Spomladi je Buh koj odrinil k Winnibigoškiškemu jezeru, kjer je živel mnogo poganskih Indijancev. Prijazen katoliški Kanadčan mu je dovolil v svoji revni koči stanovati, maševati in Indijance poučevati. Pridno so dan za dnevom prihajali in poslušali razlaganje verskih resnic, kar je vnetega misijonarja jako veselilo. Že je mislil, da jih bo kmalu mogel veliko krstiti, kar stopi odbor Indijancev k njemu ter vpraša, kdaj jim bo začel plačevati, rekoč: 'Dolgo že hodimo sem, pa nam nisi še nič dal; misliš li, da smo Indijanci tako neumni, da te bomo zastonj hodili poslušat?' S potrjim srcem jim je Buh odgovoril, da sam nič nima in tudi nič dati ne more. Potem so odšli razen nekaterih, ki jih je milost božje dosegla, in so bili kmalu potem krščeni." (Iz Trobčevega govora pri Buhovi zlati maši.)

Buh sam pa je pisal 9. junija 1866 od Winnibigoškiškega jezera prijatelju med drugim tudi tole: "Ko sem se to pomlad vračal med Indijance, sem dvakrat do Pijavčjega jezera pod milim nebom prenočeval; in potem tudi še dvakrat, preden sem prišel na svojo postajo ob Winnibigoškiškem jezeru. Tukaj stanujem pri pol Indijancu, ki me rad preskrbuje s potrebnim za nekoliko časa, da mu otroke poučujem. Medtem pa vsak dan prihajajo k meni tudi (polnokrvni) Indijanci in se tako z njimi seznanjam ter jih skušam pridobiti za sv. vero. Toda z odraslimi je kaj težavno, ker preveč ljubijo svoje poganske vraže. Vendar pa so pri volji, da bi se njih otroci kaj boljšega naučili. Druga težava pri izpreobračanju Indijancev je njih nestalno bivanje, ker se skoraj vedno selijo iz kraja v kraj. Ker ne sejejo in ne žanjejo, a hočejo jesti, torej morajo hoditi za lovom, ribištvom, divjim rižem in javorovim sladkorjem, da se preživljajo."

"Vem, da si radovedan, kako se mi tukaj godi. Pač moram reči, da smo na svetu, kjerkoli smo. Pod soncem je človek lahko povsod zadovoljen, ali pa tudi nikjer ne. Ko bi bil iz kakega posvetnega namena zapustil domovino in prijatelje, ne bi tukaj našel zadovoljnosti. Ker sem pa to storil z avoljo Boga in da bi laglje svojo dušo zveličal, sem v tukajšnjih puščavah prav zadovoljen."

"Žalosten pa sem večkrat z avoljo tega, ker dvomim, ali bo mogoče te Indijance izpreobrniti. Trudim se sicer, pa se mi zdi, da sem podoben kmetu, ki seje seme po njivi, čeprav ne vidi sadu, ker zaupa rodilnosti zemlje. Tako se tudi jaz zanašam na milost božjo, da se bo Bog kdaj (morda kmalu) usmilil teh ubogih Indijancev... Tukaj sem se z njimi prav sprijaznil, poglavarji me imajo radi in so mi že pokazali prostor, kjer naj si postavim hišo, cerkev in šolo, če mi je všeč med njimi. Pravijo: 'Mi smo sicer prestari, da bi si prilastili šege ali

vero belih, a nekatere izmed nas bi veselilo, če bi si jih prisvojili naši otroci.' "

Buh je ostal skoraj tri mesece pri Winnibigošiškem jezeru in nadaljeval lani tam prekinjeno delo. O uspehu je 29. julija 1866 poročal iz Belle Prairie dunajski Leopoldinski ustanovi. Naštel je najprej glavne težkoče, ki ovirajo uspešno misijonsko delovanje. Te obstoje v tem, da Indijanci nimajo stalnih bivališč, da so razvajeni z darovi in da z vso dušo visijo na svojem malikovalstvu. Torej od starih Indijancev ni veliko pričakovati brez posebne milosti božje. Pač pa se da mnogo storiti za njihove otroke s poukom in vzgojo. "Zato sem že lani odprl šolo pri Winnibigošiškem jezeru in jo tudi letos obiskoval vsak dan, ko sem bil tam. Nisem se zastonj trudil; kajti moji bolj pridni učenci znajo že indijanski brati in pisati in tudi precej katekizma na pamet. Glavni moj namen je seveda njihovo pokristjanjenje in šola mi služi le kot sredstvo za to."

"Z veseljem priznavam, da se letos čutim med Indijanci veliko bolj domačega kot lani. Tedaj so se mi zdeli tuji in divji, zdaj pa mi prihajajo prijazno nasproti in se veselijo mojih obiskov. V začetku julija sem sklenil obiskati vse Indijance ob jezerih Winnibigošiš in Cass... Skoraj vsi, posebno pa njihovi glavarji, so mi bili pripravljani zaupati svoje otroke in jih pustiti tudi krstiti, če bi hotel pri njih ostati."

Proti koncu julija 1866 se je Buh vrnil, največ zaradi pomanjkanja hrane, v Belle Prairiejo. Potoval je vseskoz po reki Misisipi v lahkem indijanskem čolniču. Sledeče mesece je posvetil zlasti nemškemu misijonu v Two Rivers (zdaj North Prairie). Postavil je tam v gozdni samoti novo cerkvico in jo 7. oktobra 1866 slovesno blagoslovil v pričo gg. Trobca in Tomazina. Ta je tudi pridigal, Trobec pa orglal. Slavnosti so se udeležili tudi mnogi nekatoličani. Pri večernicah je pridigal Trobec in se poslovil, ker je nato odšel v Wabasho za župnika. Podružnico so enkrat na mesec obiskovali naši slovenski misijonarji.

Spomladi l. 1867 se je Buh zopet odpravil med Indijance. Bil je ob Winnibigošiškem jezeru in obiskal tudi druge kraje gor do Rdečega jezera. Vozila sta ga dva indijanska fanta v lahkem čolnu, katerega sta večkrat prenesla iz reke v jezero ali obratno. Dve noči so spali v divjem pragozdu. Ob Rdečem jezeru je našel skoraj najboljše Indijance in najbolj pripravne za sprejem sv. vere. Pet se jih je dalo krstiti.

Po vrnitvi od Indijancev se je na škofovo željo lotil zopet nove cerkev v Crow Wingu in jo kmalu dogradil. Bila je 50 čevljev dolga in 30 široka. Dne 27. oktobra 1867 jo je Pirc slovesno blagoslovil. Praznovanja so se udeležili pol Indijanci kakor tudi vojaki bližnjega Fort Ripleya ter Kanadčani iz Belle Prairieje. Med mašo sta pridigala

Pirc v francoskem jeziku o milostih, ki jih v cerkvi dobivamo, Tomazin pa v angleščini o znamenjih prave cerkve. Pomagal je tudi Buh. Ta je popoldne v očipvejščini oznanil ljudem stroške zidanja, ki so dotlej znašali nekaj nad 1700 dolarjev, od katerih pa je bila skoraj polovica še na dolgu. "Pa z božjo pomočjo," je menil Buh, "in s pomočjo dobrotnikov, mislim, da bo kmalu ves dolg plačan."

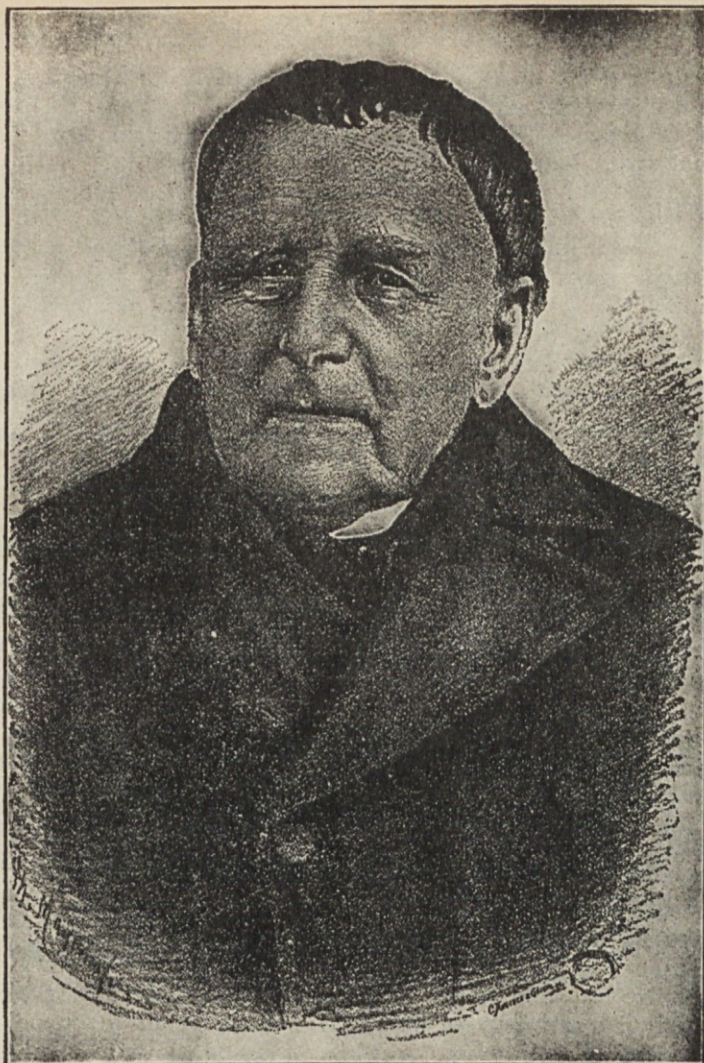
Niso pa naši misijonarji prepustili dolg le božji previdnosti, da ga poravna, temveč so ga tudi sami skušali zmanjšati. Slišali smo že, da je Tomazin prepustil krovinški cerkvi darove, ki jih je dobil pri svoji novi maši. Pregovoril je tudi svojega č. brata Janeza v domovini, da je nabiral darove med svojimi farani v Beli krajini in tako skupil vsaj 140 dolarjev. Buh sam pa je šel zbirat milodare po premožnejših župnijah Minnesote. Ustavil se je tudi v Wabashi pri prijatelju Trobcu, ki je potem 6. decembra 1867 sporočil Zgodnji Danici tole:

"Te dni je bil č. g. Buh ves teden pri meni. Prav po domače sva se radovala, ker nas takšno veselje le redko tu doleti - sniti se z drugimi duhovni, posebno še z rojaki. Toda koj zvečer, ko je dol prišel, je poskusil malo moj misijon. Prišel me je namreč ravno takrat nekdo klicat k bolniku, kakih 20 milj daleč. Čeprav je s snegom metlo, da je bilo joj, se je g. Buh kar napravil na pot in namesto mene šel k bolniku. Izprevidel je, da imamo tudi med belimi dosti trpljenja. Danes jo je zopet odrinil v neki misijon mojega okraja, kjer bo jutri in v nedeljo maševal. Pobira malo okoli za novo krovinško cerkev; tukaj pri nas je precej dobil in bil zadovoljen."

Tedaj sta se Pirc in Buh zmenila, da pojmeta po novem letu v Ottertailski okraj misijonarit. Hotela sta ondi predvsem urediti zelo važno zadevo, namreč pripeljati nazaj v katoliško cerkev veliko Nemcev, katere je nevedni in oholi pater Jožef Albrecht zapeljal v razkol. Tega moža je zaradi njegove objestnosti in nepokornosti v Ohio cincinatski nadškof Purcell l. 1866 suspendiral. Svoje glavni pater pa se ni hotel ukloniti, temveč je z velikim številom somišljenikov odšel v Minnesoto v Ottertailski okraj. Tam so se naselili ob Ločnatem jezeru (Rush Lake) in si kmalu lepo opomogli. Postavili so si cerkev in pater Jožef jim je maševal in župnikoval, čeprav je bil suspendiran.

O tem sta zvedela slovenska misijonarja Pirc in Buh ter želela ubogim zapeljanim ljudem pomagati. Pirc se je zanje potegnil celo pri šentpavelskem škofu Graceu, ki ga je pooblastil, naj jim pomaga, da se bodo vrnili v katoliško cerkev. S tem namenom sta gospoda v januarju l. 1868 potovala v ottertailski okraj.

Potovanje je bilo zelo težavno in nevarno; le malce je manjkalo, da misijonarja nista prišla ob življenje v iznenada nastalem blizardu. Buh ga svoje žive dni ni mogel pozabiti in ga je večkrat opisal. Tako nam

Franc Pirc.

je zapustil živo in resnično sliko pravega ameriškega blizarda. Povedal je tole:

"Letos 1. prosinca po božji službi sem šel v Crow Wing z namenom, da se sledeči dan s starim misijonarjem F. Pircem odpraviva v Ottertail. Hotela sva praznik sv. treh kraljev obhajati med Nemci pri Ločnatem jezeru (Rush Lake) ali, če bi ne mogla tja priti, pa vsaj med pol Indijanci v Ottertail Cityju, jim oznanjati besedo življenja in lomiti angelski kruh. In to bi bila v ugodnih okoliščinah lahko storila, ker je iz Crow Winga do Ottertaila kvečjemu 80 milj hoda in bi jih torej v treh dnevih lahko prevozila. In res smo prvi dan - četrtek - prepotovali 33 milj, kajti prišli smo iz Crow Winga do Traversa, kjer prebiva Peter Roy in kjer prevažajo čez Krovinško reko. Tam sva prenočila in zjutraj v obednici maševala. Vozil naju je

kanadski fant z imenom Karel Basina na dobrih saneh z dvema konjema."

"A drugi dan (petek) smo mogli samo 15 milj prevoziti, ker je nekoliko snežilo in je kolovozna pot postajala vedno slabša, da, skoraj nemogoča za vožnjo. Nobene gazi ni bilo več po globokem snegu, jezera so izstopila in sled čez širne prerije je sneg popolnoma zametil. Torej smo mogli samo z velikim naporom zelo počasi lesti dalje skoz mnoge zapreke. Najin Kanadčan je moral vedno pred konjema hoditi, da je z nogama preiskoval zasnežena tla in tako iskal poti, da se nismo zgubili. Zato smo se na potu zakasnili. Da bi se laglje naprej peljali, smo odložili vse stvari, razen najpotrebnejših, in jih pustili ob potu. (Hiše ni bilo nobene ob vsem dolgem potu.) Vkljub temu pa smo ta dan prišli komaj 15 milj daleč, čeprav smo uboge konje gonili od jutra do trde noči."

"Tudi v soboto smo mogli samo kakih 17 milj prevoziti. Na našo veliko žalost nas je v soboto zvečer še 15 milj dolga pot ločila od naših katoliških naseljencev. Do nedelje zjutraj priti tja v teh razmerah je bilo docela nemogoče. Da bi pa mogli biti tam vsaj v ponedeljek, na dan sv. treh kraljev, smo sklenili tudi v nedeljo pot nadaljevati."

"Toda tudi tega pota nismo mogli do večera dokončati. Nastal je namreč strahovit blizzard t.j. silno mrzel vihar s slepečim snegom, da se nikamor ni videlo. Kmalu se je tudi stemnilo. Naš predhodnik ali izsledovalec gazi, se kar nama je Kanadčan moral služiti na tej vožnji, ni mogel sledi nič več najti. Torej smo sklenili tudi to noč pod milim nebom prebiti v zavetju ob robu gozdiča in drugo jutro iti v selo pol Indijancev."

"Odkidali smo sneg, zakurili, nasekali malo smrečja in ga po tleh natrosili z nekolikim senom ter tako pripravili ležišče. Misijonar Pirc je imel s seboj dobro odejo, nagačeno z zajčjimi kožami, skozi katero mraz ni mogel predreti. Zaviti v to odejo je ležal blizu ognja in zdaj pa zdaj prosil za košček mesa, ki smo ga s seboj imeli. Sem ter tja je skušal sedeti, a je kmalu začel od mraza drhteti in se moral zopet uleči. Ta ga je to noč in sledeči dan obvarovalo, da ni zmrznil."

"Pred odhodom iz Crow Winga nama je g. Pirc rekel: 'Pripravil sem kozlička in ga bom s seboj vzel, ker v Ottertailu včasih ne morem nič hrane dobiti, ker so ljudje revni.' Tako nam je previdnost božja priskrbelo tistega koštrunčka, da v tistem viharju nismo od glada pomrli. Jedli smo ga brez soli in kruha, pa nam je izvrstno dišal ter nas pri življenju ohranil. S seboj smo imeli tudi malo čaja, drugega seveda ne."

"Tudi Kanadčan je bil precej dobro preskrbljen z odejo. Jaz pa

sem imel samo bivolsko kožo poleg dobrega kožuha in kučmo, a prav slabe čevlje s tankimi podplati in si torej v strašnem mrazu nikakor nisem mogel nog toplih ohraniti. Silil sem se, da bi spal, ali vsaj mirno ležal, pa ni bilo mogoče, ker me je mraz vedno huje spreletaval in mi ni dal mirovati. Torej sem vstal in se ob ognju grel, da mi niso noge zmrznile. Snežilo je z burjo vso noč in zjutraj smo imeli pol čevlja snega več. Še zdaj me misel pretrese, ko se spomnim tiste noči. Uboga konjička sta od mraza trepetala. Jaz sem seveda imel na glavi kučmo in obraz dobro zavit, a kamor sem dahnil, se je led delal. Da bi si nogi ogrel, sem vso noč kuril. A če sem čevlje držal blizu ognja, se je usnje smodilo; če pa sem jih proč odtegnil, me je pa zeblo. Ko bi se bil oddaljil od ognja, bi bil gotovo zmrznil."

"Imel sem dovolj časa za premišljevanje. Pogledoval sem č. starčka Pirca, kako je zavit v svoji odeji mirno počival. Sneg ga je tako pokrtil, da bi ne bil vedel, kje leži, ko bi zvečer ne bil videl, kam se je ulegel; videti je bil prav kakor grob na pokopališču. Prav resno sem premišljeval, kaj je naše življenje. Kakor vidim zdaj gospoda Pirca v snegu ležati, sem si mislil, tako bodo trupla nas vseh kmalu ležala brez zavesti zakopana v zemlji, ko bodo drugi po naših grobovih hodili in modrovali. O kaj je svet in kako hitro se spremeni!"

"Ko sta se drugo jutro, na sv. treh kraljev dan, živa v snegu zakopana zopet zbudila, smo se posvetovali, kako bi prišli do hiš, od katerih smo bili samo še tri milje oddaljeni. Oster veter in sneg sta z blizardom silno pritiskala od zapada ravno nam nasproti. Da bi nas konja tja peljala, ni bilo več misliti, ker sta preveč oslabela. Vendar sem zajahal boljšega konja in hotel jezdit proti hišam, da bi dobil pomoči. Toda konj ni mogel viharju kljubovati, ampak se mi je v sneg zgrudil. Potem je šel najin Kanadčan do prve hiše, a jo je našel prazno in se vrnil z žalostno izjavo, da zares ni mogoče iti dalje."

"Nato sem jaz hotel iti peš, a ko sem prehodil kake pol milje, nisem mogel več naprej; moči so mi pošle in kašelj me je od premraženja vedno huje stresal. Poskušal sem še parkrat s silo ali na vso moč iti dalje, pa vse zastonj! In ko sem se nazaj ozrl, nisem več videl ne svojih stopinj ne kraja, od koder sem prišel; vihar je zametel vsako sled, mene pa je popolnoma obdajal gost snežni metež. Izprevidel sem, da bi mogel tukaj na potu obtičati v snegu, ali pa se moram vrniti, dokler sem še zmožen. Mislil sem si: bolje je, da se vrnem in z onima skupaj umrjem, kakor pa da sam tu obležim."

"Torej smo morali tudi praznik sv. treh kraljev nehote prebiti pod milim nebom, ker se do hiš nikakor ni dalo priti. Upali smo, da nam bo sledeči dan prinesel rešitev. In res se je v torek popoldne vihar toliko poglel, da je Kanadčan po skrajnem naporu dosegel hiše. Kmalu je prišlo nekaj pol Indijancev s sanmi po nas in nas, hvala Bogu! rešilo. Konja, ki sta zadnja dva dneva samo veje glodala, sta

pa zelo oslabela. Enega smo celo zgubili; zmrznil je v snegu."

Tedaj je v Ottertail Cityju živelo kakih 12 pol indijanskih in indijanskih družin, pri Ločnatem jezeru (Rush Lake), pa okrog 20 nemških družin. Tem katoličanom sta Pirc in Buh pri tej priložnosti maševala in pridigala. Gotovo sta obiskala tudi patra Jožefa Albrechta in mu prigovarjala, naj si dobi pooblastila ondotne škofije. Trmasti mož jima je obljubil, da bo stvar uredil, a tega ni storil.

Poslej je Pirc počasi, a stalno pešal; imel je že 82 let. Njegove misijone na vzhodu je polagoma prevzel g. Buh, na zapadu pa g. Tomazin. Buhovi so bili raztreseni po vsem širnem povirju reke Misisipi od St. Clouda do Rdečega jezera. Obsegali so ne le indijanske rezervacije Red Lake, Leech Lake, Cass Lake, Sandy Lake in White Earth, temveč tudi naselbine belcev. Sam je ustanovil podružnice Winnibigošiš, Little Falls, Brainerd, St. Stephen, Two Rivers, Rich Prairie, St. Anthony, Long Prairie, Duelm itd. Leta 1869 je oskrboval 20 krajev (14 med belimi in 6 med Indijanci), stoječih daleč narazen.

Buh je bil prvi misijonar, ki je maševal in pridigal v indijanski rezervaciji na Beli zemlji (White Earth), kamor so se Očipvejci 14. junija 1868 od Misisipija preselili. Isto leto je Buh prvič maševal v Long Prairiji. Poleti pa je šel zopet za nekaj časa na daljni sever med Indijance misijonarit. Tedaj mu je nekaj mesecev pomagal kaplan Franc Toplak, štajerski Slovenec, katerega je škof Grace 30. junija 1868 posvetil v mašnika.

V septembru 1868. je škof Grace birmal v Belle Prairiji 47 oseb, v Crow Wingu pa 11. Bilo bi jih še več, pa so ravno tedaj Indijanci divji riž smukali in jih torej ni bilo veliko doma. O tem je Buh pisal 20. novembra 1868 prijatelju Jeranu in pristavil:

"Divji riž je v klasju in stebelu precej podoben naši rži, raste pa iz vode; meseca avgusta se začne prikazovati iz potokov in jezer, v septembru že dozori. Po nekaterih krajih moli peresca in glavice tako gosto iz vode, da je jezero videti kakor bujno žitno polje. Indijanec vzame čoln, ga zapelje med gosti divji riž ter ga smuka in otepa, da zrnje in klasje v čoln pada. Kadar čoln napolni, se vrne v svoj šotor, riž nekoliko osmodi ali opeče, nato ga pa z nogami opše (kakor ponavadi ječmen ophujejo). S tem divjim rižem se potem hranijo čez zimo, nekoliko ga pa prodajo po štiri dolarje mernik, da si obleke nakupijo." Nato pripoveduje, kako so poleti poganski Indijanci umorili svojega vrhovnega poglavarja, Hole-in-the-day po imenu, ki je živel blizu Crow Winga.

Sledečo zimo je bil Buh zopet med Indijanci od 24. januarja do 4. marca 1869. Obhodil je vse glavne kraje, kjer so Indijanci živali, in krstil 24 oseb, večidel otrok. Bili so ga veseli posebno v novi rezervaciji na Beli zemlji. Buh je mislil, da bo tam sčasoma še eden

najboljših indijanskih misijonov. Tudi ob Rdečem jezeru so se ga razveselili. Bili so večinoma pol Indijanci, ki so se rajši dajali krstiti nego polnokrvni Indijanci, kateri so menili, da jih Bog ni ustvaril za delo, ampak samo za lov. Obiskal je tudi Cass Lake, kjer je krstil tri, in Winnibigošiš, kjer je to zimo krstil štiri odrasle in dva otroka. Ustanovil je tudi več zmernostnih društev med Indijanci v raznih delih svojega razsežnega področja.

Dne 29. marca 1869 je Buh pisal prijatelju in mu razložil, zakaj je rajši pozimi obiskoval Indijance nego poleti, rekoč: "Pozimi so pota boljša kot poleti, ko je treba vedno prav mirno v čolnu čepeti, sicer se lahki čolnič iz brezovega lubja precej prevrne in človek pljuske v jezero, kakor se je že meni predlanskim pripetilo. Ko sem iz čolniča ustrelil po divjih racah, se mi je prekucnila škatla, na kateri sem sedel. Padel sem v jezero in v čolnič smo zajeli veliko vode. Na srečo pa smo bili še blizu brega, kjer voda ni bila prav globoka. Pozimi pa se vozimo na saneh po tirih, narejenih od voznikov, ki razvažajo hrano za Indijance, in od pol Indijancev, ki si pridejo potrebnih reči nakupit. Z dobrimi konji se z božjo pomočjo že pride do krajev, kjer divjaki prebivajo."

"80 milj od Crow Winga je Pijavčje jezero (Leech Lake). To jezero je nekako središče, od katerega gredo pota k drugim glavnim jezerom severne Minnesote. Od tega jezera do Winnebigošiškega je 40 milj in se potrebuje dober poldrugi dan. Do Rdečega jezera je 90 milj in treba po navadi dva do tri dni. Do Bele zemlje je okoli sto milj, potreboval sem tri dni."

"Nikar pa ne mislite, da se zvečer potnik pri gorki peči greje ali na mehki postelji leži. Nobene hišice ni na potu. Le sneg, jezero in gozd se vidi od jutra do večera. In zvečer, ko se začne mračiti, si je treba poiskati ostajališče ter ogledati kraje, kje bi bilo bolje prenočiti, kje bi se drva in voda dobila. Zlasti za drva je treba poskrbeti, ker je noč pozimi mrzla, posebno kadar burja brije; voda se tudi iz snega stopi. Ko si izvoli kraj za prenočevanje, najprej oskrbi konja, (seno in oves zanj seveda s seboj pelje), potem zakuri, skuha večerjo in si nanosi drv za noč, da se vsaj čez noč pri ognju greje, ako od mraza ne more počivati tam v snegu na postelji, ki jo tudi s seboj vozi. Zjutraj pa tudi že pred dnevom konja oskrbi, zajtrkuje ali kosi in odhiti dalje, brž ko se dan zaznava. Takšno je naše potovanje v severni Minnesoti med divjimi Indijanci."

V februarju 1870 je Buh šel v staro domovino na obisk. V Ljubljano je došel na cvetno soboto, 9. aprila, ter drugi dan odrinil proti Rimu, kjer se je ravno vršil I. vatikanski koncil. Na belo nedeljo je videl nad tisoč sto škofov z vsega sveta, ko so s papežem Pijem IX. v tretji javni seji zborovali v cerkvi sv. Petra. Prejel je tudi slovesni blagoslov, ki ga je papež podelil urbi et orbi. Od tam se je

odpravil v Carigrad in Palestino ter obiskal svete kraje, zlasti Jeruzalem in Betlehem, kjer je prebil okrog 10 dni. Na praznik vnebohoda je maševal na Oljski gori, kjer je šel Jezus v nebesa. Potem se je peljal skoz novi Sueški prekop in v Egiptu splezal na najvišjo piramido. Preko Rima se je 1. julija vrnil v Slovenijo.

Dva meseca potem jo je pobral nazaj v Ameriko. S seboj je vzel sedem dijakov in sicer enega Slovenca in šest Nemcev; ti so bili: Janez Pavlin, Maks Wurst, Alojzij Stecher, Pavel Rettenmaier, Alojzij Hermanutz, Viljem Esswein in Lovrenc Wieseler. Poleg teh so šli z njim tudi mizar Martin Mikuš, Buhova sestra Katarina in Trobčeva sestra Marija. (Katarina Buh je umrla, še preden je bila eno leto v Ameriki.) Vozili so se skoz Nemčijo, ki je bila vsa v zastavah in veselju zaradi pruskih uspehov v vojni s Francozi; pravkar so zmagali v bitki pri Sedanu. Vlaki so bili natrpani z vojaštvom, tako da so se naši potniki morali en dan petkrat presedati z vlaka na vlak. Skozi Kolin in Antwerpen so prišli v Liverpool, kjer so se vkrcali na parnik *Batavia*. V 13 dneh so pripluli v New York in se 3. oktobra izkrcali. Buha je morska bolezen precej zdelala, a je bil na suhem spet zdrav. Svojih dijakov je štiri oddal v St. Vincent, Pa., tri v Milwaukee, Wis., in enega v St. Johns, Minn., da so se dalje šolali. V soboto, 22. oktobra je bil okrepčan zopet v Belle Prairiji.

Po prihodu s počitnic se je Buh iznova krepko lotil misijonskega dela. Obiskal je vse svoje misijone in jih skušal izboljšati.

V Long Prairiji, sedežu Toddskega okraja, je našel okrog 60 nemških družin, ki so se vse v zadnjih treh letih tam naselile. Že prej jih je vnel, naj mu pomagajo postaviti vsaj leseno cerkvico, ki bo bolj primerna za bogoslužje nego zasebna hiša. Res so čez leto navozili že nekaj lesa, kakor jim je bil naročil. Zdaj pa jim je napravil načrt, kako naj se cerkev naredi, in jih znova navdušil, da so se poprijeli dela in ga še isto jesen izvršili. Ko se je drugi mesec vrnil, je cerkev že lahko blagoslovil in v njej maševal.

Naglo je rastle tudi romantično mestece Little Falls pet milj južno od Belle Prairije. Ondotni francoski katoličani tudi še niso imeli prave cerkve. Zato jim je Buh l. 1870 kupil precej veliko molilnico, ki so si jo bili metodisti zgradili, jo predelal v katoliško cerkev in blagoslovil. Napravil jim je tudi zvon in ga v nedeljo, 24. septembra 1871, slovesno posvetil.

V Reno, Pope county, se je naselila peščica Čehov z malo Irci in si kar na svojo roko postavila cerkvico, ker je hotela, da bi duhovnik, ki bi slučajno tja prišel, imel kje maševati. Buh jo je na praznik čistega spočetja Matere božje, 8. decembra 1870, blagoslovil in v njej maševal ljudem na veliko veselje.

Izza maja 1869 je Buh skoraj vsak mesec obiskoval slovensko

naselbino sv. Štefana v Brockwayu in maševal v hiši Gregorija Pogačnika. Po vrnitvi iz Evrope je to sosese pripravil, da je sklenila postaviti si cerkev. V decembru 1870 je kupil 40 akrov zemlje od železniške družbe, nakar so farmarji začeli z veseljem dovažati hlode in graditi cerkev. Dne 23. aprila 1871 se je prvič v njej maševalo, čeprav še ni bila znotraj dovršena; svetloba je skozi špranje vanjo prihajala. Sledeče mesece so jo izdelali in z deskami obili. Buh jo je slovesno blagoslovil na praznik sv. Štefana, 26. decembra, na čast temu svetniku. Bila je prva slovenska cerkev v Ameriki. Buh jo je oskrboval enkrat na mesec do aprila 1875, ko so brigo zanj prevzeli očetje benediktinci. Ta kraj se dandanes zove St. Stephen.

Buh je obiskoval slovenske naseljence tudi v Kraitownu pičel dan hoda zapadno od Brockwaya. Prvič jim je maševal 15. decembra 1870 v hiši Antona Gogala ml. (pri Kristanu). Pomagal jih je navdušiti, da so tudi oni l. 1872 začeli delati cerkev. Skrbel je zanje do marca l. 1873, ko jih je prevzel č. Bernard Ločnikar OSB, in cerkev dovršil na čast sv. Antonu.

Naj še povemo, kako je Buh skrbel za starega misijonarja Franca Pirca, svojega soseda, oddaljenega samo 18 milj. Starčka je 13. decembra 1870 zadel mrtvoud, a si je s svojimi homeopatičnimi zdravili pomagal, da mu je odleglo, čeprav ni čisto ozdravel. Teden pozneje ga je Buh vzela k sebi v Belle Prairijo, a se je mož prav kmalu vrnil v svoj ljubi Crow Wing. Tam je pa v začetku januarja 1871 zopet hudo zbolel (menda ga je drugič kap zadela), tako da ga je šel Buh previdevat za smrt. Ko se je malo izboljšal, ga je Buh prepeljal v Belle Prairijo v svojo župnišče, kjer je imel dobro oskrbo in postrežbo. Ondi se mu je stanje polagoma toliko popravilo, da se je starček poleti l. 1871 mogel preseliti v Rich Prairijo. Tam so tedaj delali majhno leseno cerkev in šolo.

Rich Prairijo je ustanovilo kakih 45 nemških družin 13 milj vzhodno od Little Fallsa. Franc Pirc je prvi tam maševal l. 1866 v zasebni hiši. Še isto leto so si naselniki postavili cerkvico iz hlodov, ki pa je zaradi priseljevanja kmalu postala pretesna. Oskrboval jo je g. Buh kot podružnico. L. 1868 so si zgradili drugo večjo cerkev iz hlodov, staro pa porabili za šolo. L. 1869 so začeli staviti novo šolo, a so jo dodelali šele l. 1871. Dotlej so tam poučevale svetne učiteljice, od 26. oktobra 1871 dalje pa sestre benediktinke. Za te sestre je poskrbel misijonar Pirc, ki se je tisto poletje kot prvi stalni župnik ondi nastanil in ostal dve leti. Po njem se kraj še zdaj Pierz imenuje. Potem je zopet Buh s kaplani skrbel za ta misijon.

Poleti 1871 je tudi č. Ignacij Tomazin zapustil Crow Wing in se preselil na zapad v Millerville, kjer je imel širno področje. Takoj je organiziral v Ottertalskem okraju Nemce, ki niso odobraval početja

patra Jožefa Albrechta, in jih pripravil, da so si postavili cerkvico na čast sv. Jožefu. Hkrati se je dogovoril s č. Buhom, da povabita slavnega jezuita Franca Weningerja, doma blizu Maribora na Štajerskem, naj pride v severno Minnesoto vodit ljudske misijone po ondotnih nemških, francoskih in angleških naselbinah.

Weninger je povabilo sprejel. V spremstvu g. Buha je v oktobru 1871 obiskal North Prairie, Long Prairie, Little Falls in St. Joseph pri Perhamu. Na potu tja sta prišla v divji pragozd, kjer so ravno delali novo železnico; spati sta morala tisto noč, ki je bila mrzla, brez odeje na mizi delavske obednice!

V naselbini sv. Jožefa je Weninger imel kočljiv, a uspešen misijon. Pridigal je zapeljancem patra Jožefa Albrechta in posrečilo se mu jih je prav veliko privedi nazaj v katoliško Cerkev. Dotlej pater Jožef ni spovedoval, ampak je dovoljeval ljudem hoditi k sv. obhajilu brez spovedi. Zato ga je zdaj mnogo privržencev zapustilo. Ko je to videl, je oznanil, da jih bo poslej tudi spovedoval, a brez škofovega dovoljenja, češ da ga je že papež z jubilejem ali svetim letom za to pooblastil. In res je začel tudi spovedovati. Zato ga je škof Grace po večkratnem brezuspešnem svarjenju imenoma izobčil, ker je "vkljub izrečni prepovedi maševal in druge duhovniške posle opravljal."

Pravkar omenjena nova železnica je bila Severno-pacifiška transkontinentalna proga, ki je stekla iz Dulutha proti zapadu k Tihemu oceanu. Pri Brainerdu je 6. marca 1871 prestopila reko Misisipi in odprla severno Minnesoto priseljevanju. Ljudje so začeli trumoma prihajati in vasi so rastle kot gobe po dežju. Tako je nastalo mestece Brainerd. Čez leto in dan je tam stalo že blizu 300 hiš v gostem mladem smrekovem gozdu. Imena mestnih ulic so visela na smrekovih stebrih, ki so še bujno rastle. Katoličane je Buh oskrboval in jim tudi pomagal, da so si cerkev postavili. Potem jih je več let oskrboval.

Ljudje so se zelo naseljevali tudi v Bentonskem okraju, tako da je Buh lahko začel l. 1871 misijon v Foleyu, sledeče leto pa v Duelmu. V prvem je cerkev posvetil sv. Janezu Krstniku, v zadnjem pa sv. Lovrencu.

Dne 23. julija 1872 je Buh zopet pisal prijatelju: "Pred enim tednom sem spremljal škofa Gracea pri birmovanju po takih krajih severne Minnesote, kjer pred tremi ali štirimi leti ni bilo še nobenih katoliških družin naseljenih. Zdaj pa tam stoje že katoliške, seveda lesene, cerkvice in se v njih prepevajo sv. pesmi in daruje nedolžno Jagnje nebeškemu Očetu."

Vlak ju je pripeljal v Perham (reci: Prm), kjer ju je čakal g. Tomazin s četo mladih konjikov, ki so škofa spremljali do cerkvice sv. Jožefa. Tam je bilo drugi dan 7. julija, birmanih 42 oseb, večidel

Jezuit Father Frančišek Weninger

Nemcev in Poljakov pa tudi nekaj Indijancev in izpreobrnjencev. Prišlo je svojo radovednost past tudi nekoliko Albrechtovih privržencev, ki pa se v svoji ošabnosti škofu še odkriti niso hoteli in ne sprejeti njegovega blagoslova. Škof pa je obiskal tudi patra Albrehta, da bi uredil z njim zadevo o jurisdikciji, pa se mu ni posrečilo; stari nevedni pater je ostal bolj zakrknjen kot prej. Toda večina njegovih pristašev se je škofu podvrgla in oklenila cerkvice sv. Jožefa, kjer je božjo službo vodil g. Tomazin in pozneje g. Buh. Tisto leto (1872) je naselbina štela že 60 družin in si je postavila novo večjo cerkev.

Pravkar navedeno pismo je Buh takole nadaljeval: "Zdaj pa še kaj o Kranjcih. Kaj pa ti počnejo v Ameriki? Imamo tukaj med Slovenci v Stearnskem okraju dve misijonski selišči: eno se imenuje pri sv. Štefanu v gozdu, drugo pa pri sv. Antonu v Kraitownu. Pri sv. Štefanu imamo že cerkvico narejeno, pri sv. Antonu jo pa šele letos delamo. Seveda gre z delom le počasi... Razen dveh ali treh naših kranjskih družin so večidel vse revne sem prišle, zdaj pa imajo lepa domovja, sveta 80 ali celo 160 oral. Zemljo so zastonj dobili od države. Svet so si izbrali večinoma v gozdih, torej imajo lesa dovolj za hišice. Orodje in živino si prislužijo. Če si vzamejo neobdelan svet, jim država celo dovoli, da jim pet let ni treba zemljiškega davka plačevati... Pri sv. Štefanu imamo že lepo slovensko soseseo." Potem navede najprej imena slovenskih farmarjev pri sv. Štefanu; bilo jih je 23 "in še nekaj drugih", katerih ne imenuje. Razen kakih deset samcev so bili vsi oženjeni. Nato našteje imena naših farmarjev pri sv. Antonu; bilo jih je 22 "in drugih", katerih imena zamolči. Vsi so

bili oženjeni razen kakih osem samcev. "Tudi za Richmondom je kakih dvanajst družin večidel Belokranjcev. Zdaj imajo naši Slovenci v obeh naselbinah enkrat na mesec božjo službo, pa je upanje, da jo bodo kmalu večkrat imeli ali morda tudi slovenskega duhovna."

Napredovale so tudi druge občine v Buhovem področju. Vas Belle Prairie n.pr., kjer je misijonar imel svoj glavni stan, je stalno rastla. Leta 1872-3 so tam sestre frančiškanke sezidale samostan in veliko akademijo, v kateri so vzgajale dekleta. Napravile so si tudi majhen stroj za tiskanje revije *Annals of our Lady*. Dečke pa je bistril svetni učitelj F. L. Malessy.

Poleti 1873 je Buh prevzel dušno pastirstvo tudi ob novi Severno-pacifiški železnici zlasti po krajih Brainerd, Wadena, Perham, Detroit Lakes in Moorhead. Pri delu mu je poldrugo leto pomagal kaplan Janez Pavlin. Prav takrat je Amerika trla huda finančna depresija.

Z dobrimi časi se je tudi misijonar Pirc poslovil od Amerike. Dne 6. septembra 1873 je končno odšel v rodno domovino. Pred odhodom je še izročil Buhu več stvari, kakor pisma, indijanske rokopise in razne spominke. Pustil mu je tudi svoja homeopatična zdravila in knjigo z navodili, kako rabiti takšna zdravila. Buh se je bil že prej od Pirca naučil homeopatije in je na ta način potem zdravil Indijance, ki pravih zdravnikov niso imeli. Tudi drugi bolniki so radi k njem prihajali, ker je o njegovih lekih še mnogo let pozneje veljal pregovor: Malo da, ali veliko pomagajo.

V oktobru i. l. je Buh šel na Belo zemljo misijonarit. Bil je ravno čas, ko je vlada plačevala Indijance za prodana zemljišča. Toda denar, ki so ga prejeli, jim ni mnogo koristil, ker so ga brezvestni uradniki in trgovci večidel takoj iz njih "izsmukali", kakor pravi Buh. O tem svojem obisku je pisal 14. aprila 1874 prijatelju tudi tole:

"Indijanci so zelo revni. Pripeljal sem se 20 milj daleč in pozno zvečer dospel semkaj (na Belo zemljo). Potrkam in kmalu vstanejo. In ko vidijo, da je duhovnik prišel, me prijazno sprejmejo. Za večerjo ni bilo nič pripravljenega, pa jih tudi nisem hotel trpinčiti, da bi kaj pripravljali. Drugi dan izpraznijo hišo in vsa družina gre stanovat v šotor, meni pa hišo prepustijo. Gospodinji sem dal dolar, naj gre živeža kupit. Res je kupila, pa je vse naenkrat pripravila in kar je ostalo, je po bratovsko drugim razdelila. Tretji dan, ko ni imela kaj kuhati, se je bala blizu priti."

"Potem sem šel obiskat velikega indijanskega upravnika, da bi dobil kaj pomoči za našo ubogo cerkvico na Beli zemlji, ki je sicer pričeta, pa je zastala zavoljo pomanjkanja pripomočkov; rad bi bil dobil tudi pismeno dovoljenje do zemlje. Odgovoril mi je, da bo težko kaj iz tega, ker se mu zdi, da je tam premalo katoličanov. Vprašal

sem, koliko misli, da jih je. 'O, kakih pet ali šest družin.' Zavrnil sem ga, češ da je tam 30 do 40 katoliških družin in da mu hočem drugi dan prinesiti njih imena."

"Drugi dan sem šel zopet k upravniku in mu dal zapisek 50 katoliških družin, stanujočih na Beli zemlji, in razen teh še več samcev in samic, katerih nisem vpisal. Upravnik se je začudil, natančno prebral vsako ime in mi končno rekel: 'Gotovo imate pravico narediti si cerkev, a država za to ni določila nobenega denarja. Kar morem za vas storiti, je samo to, da vam prodam les, deske itd. za isto ceno, kot jo mora država plačati za te stvari, in vam dam tudi dovoljenje do zemlje.' "

"Povabil me je k večerji, kar sem seveda rad sprejel iz zgoraj navedenega razloga. Pa sem moral večerjo drago plačati, ne z denarjem, ampak z jezikom. Pri mizi so namreč sedeli štirje protestantski pridigarji, katere je država najela, da so bili priče indijanskega izplačila. Vsak je bil druge vere: eden episkopalec, drugi kongregacionalist, tretji presbiterianec, četrti metodist. Sicer so bili prav prijazni proti meni, pa kmalu je prišel govor na verske stvari. Najbolj jih je zbadala nezmotljivost sv. očeta. Eden me je vprašal, če jaz tudi verujem v papeževo nezmotljivost."

Buh jim je stvar obširneje pojasnil in nato zapisal: "To jih je precej omamilo, da niso vedeli kaj reči. Eden je dejal: 'Če je tako, bi morali vsi biti katoličani' 'Seveda bi morali biti, ako bi hoteli vsi resnico priznati.' Potem jim je tudi to razložil. Nadalje je pisal:

"To zimo sem bil ob Rdečem jezeru, kjer sem krstil 10 otrok in 10 odraslih kakor skoraj vsako zimo, odkar tja hodim. Tam imamo lepo katoliško naselbino in je najboljši prostor za dober prihodnji misijon med Indijanci. Veliko bi se jih tam spreobrnilo, ko bi jih kdo učil. Ondi je okoli 450 indijanskih družin; krščenih je do 200 oseb. Spreobrnili pa bi se skoraj vsi, ko bi bil vedno misijonar med njimi in bi imel tudi nekoliko denarne pomoči."

"A ne le ta kraja ob Rdečem jezeru in na Beli zemlji potrebujeta misijonarjev, ampak tudi še več drugih krajev med Indijanci je prav tako potrebnih. Ali ni še kakega duhovna v blagi Sloveniji, ki bi se čutil poklicanega za misijonarja v takih revnih krajih? Neumrjoče duše voditi k večnemu življenju je plemenito delo, ki bo obilno poplačano."

Indijanci so bili res siromašni, kakor je Buh pisal. Razen divjega riža in jagod niso imeli za preživljanje drugega kot ptice in zraku, divjačino v gozdu in ribe v vodi. Včasih so kaj ujeli, včasih nič. Zato so velikokrat stradali. Jasno je, da misijonar ni mogel od njih nobene podpore pričakovati. Nasprotno, navadno so Indijanci čakali na misijonarja kakor otroci doma na starše, da se s sejma vrnejo, in kriče: 'Kaj ste nam pa prinesli?' Zato je Buh, kadar je šel med

Indijance, vedno kaj prinesel: odraslim tobaka, ženam šivank in sukanca, otrokom pa sladkorja ali kaj drugega.

Leta 1875 je bila šentpavelska škofija razdeljena in njen severni del povzdignjen v Apostolski vikariat Severne Minnesote. Obsegal je tudi Severno Dakoto do reke Mizuri. Na čelo vikariata je bil postavljen benediktinski opat Rupert Seidenbusch, ki je bil 20. maja 1875 posvečen za škofa. Slavnosti se je udeležil tudi g. Buh, ki je poslej spadal v ta vikariat.

Zanimivo je, da so tedaj ameriški prelati predložili sveti stolici tudi ime g. Buha kot kandidata za škofa in sicer na drugem mestu (dignior). Na prvo mesto (dignissimus) so postavili opata Seidenbuscha, na tretje (dignus) pa č. Aleksandra Bergholda.

Da bi se novi škof seznanil s svojim prostranim vikariatom, je šel birmovat. Za spremljevalca si je izbral g. Buha, ker so mu bile razmere v deželi najbolj znane. Potovanje sta začela 17. avgusta 1875 v Brainerdu. Kako se jima je dalje godilo, nam je nekoliko Buh sam opisal:

"Težave sva imela s potjo iz Moorheada dol po dolini Rdeče reke. Potovati sva morala na javnem vozu (stage), ki sta ga vlekla dva vola, ker so tisti čas konji vsi oboleli za živinsko kugo in je deževno vreme pota zelo pokvarilo; železnica pa proti severu še ni bila narejena. Obiskala sva v naglici tudi škofa Tachea in znanega indijanskega misijonarja Lacombea v Winnipegu, Kanada."

"Nazaj grede sva se morala prepeljati čez severno-dakotske višave od Pembine do Fort Tottena in prenočevati pod milim nebom enkrat na potu k Fort Tottenu in drugič, ko sva Fort Totten zapustila, na potu v Jamestown. Obiskala sva vojake v Fort Tottenu pri tako zvanem Devils Laku. Ondotni Sioux Indijanci so imeli izvrstnega agenta, majorja McLaughlina, ki nama je lepo postregel, ko nama je priskrbel par vladnih mul za vprego na pot v Jamestown." V Bismarcku sta bila 9. septembra. Konec poletja sta v Long Prairiji zaključila potovanje, ki je trajalo nad mesec dni.

Ta čas se je škof dobro seznanil z g. Buhom. Sledeče leto ga je izvolil za svojega duhovnega svetovalca.

Istega leta so Američani obhajali stoletnico, odkar so postali politično neodvisni. V zvezi s tem praznovanjem so priredili veliko razstavo v Philadelphiji, katero si je tudi g. Buh ogledal.

V Belle Prairiji je medtem prebivalstvo tako naraslo, da je njihova cerkva postala pretesna. Zato so sklenili postaviti večjo hišo božjo, 85 čevljev dolgo in 45 široko, s čvrstimi stenami iz betona ali cementa. Postala je prva cerkev te vrste v Minnesoti. Delati so jo začeli v avgustu 1877. Med njenim zidanjem je pisatelj

zgodovine Morrisonskega okraja zabeležil: "To bo največja in najdražja cerkev v našem okraju ter bo spomenik, ki bo vsekdar vzbujal spoštovanje in občudovanje do č. Jožefa Buha, čigar vztrajni napor in velikodušni prispevki zdaj jamčijo za njeno dovršitev." Dozidali in blagoslovili so to cerkev 10. oktobra 1880 na čast sv. Družine. Poslopje se še zdaj rabi.

Ko so to hišo božjo delali, pa Buh ni bil veliko doma. Ker je imel kaplana, je sam mogel namestovati misijonarja Jeana Ganina. Skrbel je za njegove številne misijone med njegovimi počitnicami od aprila 1877 do junija 1878. Ti misijoni so se raztezali ob Severno-pacifiški železnici od Dulutha na jug do Pine Citya in na zapad do Bismarcka v Severni Dakoti, na vzhodu pa prek Superiorja in Ashlanda v Bayfield in Lapointe v Wisconsinu - skupaj torej čez več kot 500 milj. Najimenitnejši kraj tod je bil Duluth, kjer je Buh tudi največ časa prebil. Tam je navadno vsak mesec dve nedelji imel službo božjo, ostali čas pa je porabljal v drugih krajih. Duluth še ni bil velik, saj se je omejeval večidel še na Superior ulico, po kateri so še mule vlačile poulične kare; više po pobočju pa so se med gozdnim drevjem in štorovjem Poljaki naseljevali.

Po Geninovi vrnitvi v Duluth je Buh zopet lahko spremljal škofa pri birmovanju po misijonih. In ker je tudi Little Falls dobil stalnega dušnega pastirja, se je Buh mogel preseliti na zapad. Bilo je 29. septembra 1878, ko je postal prvi stalni župnik cerkve sv. Jožefa blizu Parhama. Tam je oskrboval Nemce, Irce, Poljake in nekoliko pol Indijancev. Njegovo področje se je raztezalo čez okraje Ottertail, Clay, Becker, Wadena, Cass, Crow Wing, Morrison in Todd. Obsegalo je poleg St. Josepha pri Perhamu še Perham sam, Ottertail City, Fergus Falls, Elizabeth, Pelican Rapids, Pelican Lake, Lake Park, Audubon, Detroit Lakes, New York Mills, Wadena, Aldrich in Motley. Pozneje je tam oskrboval tudi deljni okraj Itaska z raznimi indijanskimi postajami, kakor Winnibigošiš, Pokegama in Grand Rapids ter južno od njega ležeča Sandy Lake in White Oak Point. Več od teh je tudi sam ustanovil.

Spomladi l. 1879 so Slovenci v Brockwayu imeli prvič sv. birmo; podelil jo je škof Seidenbusch dne 19. junija vpričo petih slovenskih in dveh nemških duhovnikov. G. Buh je med mašo pridigal slovenski, škof pa po maši nemški. Popoldne je Buh blagoslovil nove postaje križevega pota. Pokali so možnarji in lepe slovenske pesmi so se razlegale pozno v noč.

Isti škof je 2. oktobra 1879 birmoval Indijance na Beli zemlji. Pomagala sta levitirati tudi gg. Tomazin in Buh. Ta je po evangeliju pridigal v francoskem, Tomazin pa v očipvejskem jeziku. Prejšnji dan sta od jutra do večera spovedovala. Indijancem je bila všeč

levitirana maša; mislili so, da so štirje mašniki naenkrat maševali.

Leta 1880 dne 22. januarja je misijonar Franc Pirc v Ljubljani umrl. Brzjav je to že drugi dan naznanil Buhu, ta pa dalje rojakom in znancem. Sledeči dan, ko so Pirca pokopali, je Buh imel zanj mrtvaško opravilo v cerkvi sv. Jožefa.

V jeseni l. 1882 je škof Seidenbusch želel birmati ob Rdečem jezeru, kjer je pred 24. leti Lavtižar zmrznil. Tedaj je bilo ondi samo malo pol Indijancev katoliških. Pozneje jih je Pirc nekaj spreobrnil. Nato jih je tudi Buh vsakokrat, ko je tja prišel, kakih 20 krstil, dokler ni l. 1879 g. Tomazin prevzel tega misijona, kjer je potem z velikim uspehom delal. Škofa je zopet g. Buh spremljal. Z Bele zemlje sta odrinila v sredo zjutraj, 5. oktobra, in se vozila mimo povirja reke Misisipi proti Rdečemu jezeru. Buh je pozneje, 12. grudna, to okoli 80 milj dolgo potovanje takole opisal:

"Pot, če se sme tako imenovati, je presekana skozi pragozd in je polna štorov. Poleti je zelo zapuščena in nevarna. Trgovci jo le pozimi rabijo, ko sneg pokriva šture in sani dobro teko. Naš voznik je imel dva konja vprežena v težak in močan kmečki voz; kočija bi se po takšnih potih polomila. V sredo zvečer sva se s škofom pripeljala na dom našega voznika, precej trudna in pretresena zaradi nevarne in nepopravljene poti. Tam sva prenočila in zjutraj na mizi maševala. Po zajtrku sva pot nadaljevala."

"V četrtek zvečer smo se ustavili sredi divjega gozda, kjer ni bilo nobene hiše. Imeli pa smo platnen šotor, ki so ga nam Indijanci razpeli. V tem šotoru sva s škofom prenočila. Bilo je precej mrzlo. Okoli polnoči pa nas je prestrašil vihar, ki je zabučal, pa bliskalo se je in treskalo; močil nas je in preganjal tudi dež, namešan s točo."

"Drugi dan, petek, je bil vseskoz deževen. Imeli pa smo dežnike in nepremočljivo sukno. Po slabih in nevarnih potih smo proti večeru vendarle srečno prišli do Rdečega jezera. Tam nas je g. Tomazin prav prijazno sprejel in nam gorko sobico pripravil. Drugega posebnega ni mogel pripraviti, ker je njegov misijon prav reven. G. Tomazin mi je bil prej pisal, naj s seboj pripeljem vsak kaj mesa, kruha, riža in drugih potrebnih stvari, da bo mogel škofu postreči, ker se ob Rdečem jezeru ne dobi drugega kakor to, kar Indijanci pridelajo; nekoliko krompirja in včasih tudi kaj koruze, če je slana ne popari, preden dozori; sem ter tja morejo naloviti tudi kaj rib. Drugih stvari se tam gori ne more dobiti."

"Indijanci ob Rdečem jezeru so prav vneti za sv. vero. G. Tomazin jih je veliko krstil ta tri leta, odkar je tam gori. Dne 8. in 9. oktobra jih je bilo 122 birmanih, večidel odraslih. Zdaj štejejo okrog 500 katoliških duš. Indijance je posebno veselilo videti škofa in se z njim posvetovati. Prosili so ga, naj jim zagotovi, da bo vedno misijonar med njimi. To kaže, da ubogi divjaki hočejo živeti po sv. veri."

"V ponedeljek okrog poldneva smo se s škofom po istem potu vrnili. Kako nerodna in grapava so ta pota, se lahko vidi iz tegale: G. Tomazin mi je bil pisal, naj mu s seboj pripeljem kakih deset šip; a ko smo tja prišli, ni bila ne ena več cela; vse so se zdrobile na majhne kosce."

Kadar Buh ni bil zaposlen z misijonskimi opravki, se je rad ukvarjal s slikarstvom. V tej stroki je bil precej spreten. Naslikal je n.pr. Jezusa s trnovo krono na glavi, ogrnjenega s škrlatnim plaščem - Ecce homo! in žalostno Mater božjo - Mater Dolorosa. Natisnil mu jih je v barvah Viljem Bruns v New Yorku v velikosti 24 x 30 palcev, prodajal pa Nick Bureš v St. Paulu po dolarju na papirju, po \$1.25 na platnu v okviru. Založniške pravice si je Buh pridržal za obe prav čedni sliki. Storil je to ravno pred svojim srebrnim jubilejem. Podoba Matere božje je kasneje več let visela v towerskem župnišču; pod sliko so bile zapisane besede: "Pinxit (naslikal) Rev. Jos. F. Buh." Rajnki Matija Pogorelec je hranil v svoji zbirki še lepo škatlo, v kateri je Buh imel svoje barve, kemikalije, čopiče in druge slikarske priprave.

Odkar je železnica stekla skoz severno Minnesoto, so se ondi belci zelo naseljevali. V Perhamu je bilo l. 1874 že 15 katoliških družin, ki so si postavile cerkev sv. Henrika, 60 čevljev dolgo in 40 široko, ter jo kmalu plačale. Tudi pod župnikom Buhom je prebivalstvo naraščalo in l. 1882 štelo že sto družin (40 nemških, 40 poljskih in 20 irskih). Tedaj so Poljaki sklenili postaviti lastno cerkev sv. Stanislava, ostali pa so si zgradili novo farno šolo, katero so sledeče leto dovršili in 15. septembra 1883 odprli. Obema je tudi Buh pomagal. Tedaj so upravo župnije sv. Henrika v Perhamu benediktinci prevzeli.

Dotlej je Buh skrbel za obe občini: sv. Henrika in sv. Jožefa. Cerkvi sta bili le dobre tri milje narazen. Buh je vsako nedeljo v obeh maševal. Tudi fara sv. Jožefa, ki je l. 1872 imela že 60 družin, je rastla in poslopja so postala pretesna. Zato so sklenili postaviti novo cerkev. Še isto leto 13. junija so cerkvi blagoslovili vogelni kamen. Delo je napredovalo do sledečega poletja, ko je župnik Buh odšel v Evropo na obisk. Namestoval ga je č. I. Tomazin, katerega so pravkar protestantje izgnali z indijanskih rezervacij.

Tedaj je potekalo 25 let, odkar je bil Buh posvečen mašnik. Tovariši, ki so še živeli, so hoteli svoj srebrni jubilej praznovati 31. julija 1883 pri sošolcu Volcu, župniku v Šentvidu nad Ljubljano, in so povabili tudi Buha. Ta se je 14. julija odpeljal iz New Yorka, a je bil samo štiri ure na morju, ko se je parniku vijak zlomil. Morali so se vrniti v pristan za popravo. Buh je vzel drug parnik štiri dni pozneje in se izkrcal v Bremenu 31. julija, prav ko bi bil moral biti v

Šentvidu. Poslal pa je od tam sošolcem telegram z naznanilom : "Čestitam! Praznujmo tudi osmino jubileja; dne 7. avgusta bom z vami."

Iz Bremena se je peljal skoz Berlin v Draždane, kjer si je ogledal slavno Rafaelovo sistinsko Mater božjo. Celu uro jo je občudoval, kajti tako mojstrsko dovršene slike še ni videl. Nadaljeval je pot skoz Prago in Dunaj v Ljubljano. V torek, 7. avgusta, je v Šentvidu obhajal sedmino 25-letnice. Pri sv. maši ob devetih je pomagalo nekaj sošolcev, ki so se zato sešli. Pritrkavali so ubrano zvonovi in mogočno streljali možnarji.

Buh se je kaka dva meseca mudil v domovini. O njem je Zgodnja Danica zapisala: "Ta vrli misijonar, dasiravno nekoliko oslavljen, si tudi na počitnicah ne da pokoja, ker vsako nedeljo v kaki cerkvi oznanjuje besedo božjo. Drugo nedeljo bo imel tudi v stolnici slovensko in nemško pridigo. S svojim ljubeznivim obnašanjem se je hitro prikupil."

Konec avgusta se je z ljubljansko duhovščino udeležil duhovnih vaj v alojzijevišču. V Ljubljani je prijateljem misijonov kazal malikovalske predmete, kakršne so uporabljali indijanski čarovniki in drugi pri svojem vražarstvu. Nabral mu jih je bil celo vrečo misijonar Tomazin med svojimi sprebrnjenci. Buh je pozneje te stvari izročil nekemu muzeju na Tirolskem.

Dne 20. septembra je odšel nazaj v Ameriko z 12 dijaki; ti so bili: Franc Bajec, Matija Bilban, Janez Lampe, Janez Homar, Franc Košmerl, Janez Petač, Lovro Demšar, Karel Hermanutz, Jernej Scheffold, Karel Pfeifer, Janez Elsner in Matej Gliebe. Prvih sedem se je štelo za Slovence, zadnjih pet pa za Nemce. Dne 17. oktobra so v Bremenu vkrcali na parnik Fulda in po vihartni vožnji v desetih dneh prišli v New York. Od tam so se dijaki odpeljali v St. Johns, Collegeville, Minn., Buh pa je šel najprej na jug v Charleston zamorce študirat, potem pa v Pennsylvanijo č. Andreja Skopca obiskat, nakar se je vrnil v faro sv. Jožefa pri Perhamu.

Ondi so se še ukvarjali z gradnjo nove cerkve in nove šole; župnika je čakalo polno dela. Lotil se ga je s toliko vnemo, da so cerkev dozidali do sledečega junija 1884, ko jim je škof blagoslovil tudi novi zvon. Stavba je stala čez sedem tisoč dolarjev. Tisto jesen so tudi novo dovršili in odprli s tremi benediktinskimi sestrami kot učiteljicami. Konec naslednje zime so dobili kaplana č. g. N. Flammanga. Leta 1885 pa so sestram sezidali udoben samostan.

Pozimi leta 1884 je ob bližnjem Rush Laku umrl nesrečni pater Jožef Albrecht, ki se v svoji oholosti ni hotel ukloniti nobenemu škofu. Preminul je navidezno nespokorjen. Njegova naselbina, kolikor je je še bilo, je kmalu razpadla. Večina njegovih pristašev se je vrnila v katoliško Cerkev, kar je bila v veliki meri tudi Buhova zasluga; ostala

peščica pa se je izselila v Oregon in polagoma docela izginila.

Sledeča zima je bila v Minnesoti zelo huda, kakor je Buh sporočil 6. februarja 1885 iz Perhama: "Od božiča do svečnice smo, razen par dni, imeli navadno od 26 do 46 stopinj mraza po Fahrenheitu. Novega leta dan ga je bilo 42. Ko sem se popoldne peljal k neki podružnici, da bi tam drugi dan maševal, sem imel vino za sv. mašo v steklenici zavito v culici. Samo uro daleč sem se peljal, ali vino je zmrznilo v led in steklenica se je vsa razpočila. Vzel sem led in ga pri peči stajal, da sem zopet vino dobil - komaj dovolj za sv. mašo. Tako se nam tu pozimi godi."

"Cerkev sv. Jožefa, kjer stanujem, je 75 čevljev dolga in 40 široka. Ob nedeljah moramo kaki dve uri pred sv. mašo dobro kuriti v dveh velikih železnih pečah in v majhni železni peči v zakristiji, preden moremo božjo službo pričeti. Med tednom navadno mašujemo v majhnih kapelicah, da se hitreje ogrejemo."

Dne 20. maja 1885 so v St. Cloudu praznovali izredno slavnost in sicer tridesetletnico, odkar je oče Pirc ondi prvič maševal. Bila je obenem tudi stoletnica Pirčevega rojstva. Pri slovesni sv. maši, katere se je udeležilo zelo veliko ljudi od blizu in daleč, je Buh pridigal o Pirčevi misijonski delavnosti in obilnih sadovih, ki jih je njegovo od Boga blagoslovljeno delo rodilo.

Kmalu potem je silna nevihta s točo razbila okna nove cerkve sv. Jozefa pri Perhamu. Župljani so nemudoma sklenili napraviti nove lepše šipe v cerkvena okna. V ta namen so priredili 4. julija 1885 farno veselico, ki je obsegala zabavo in pouk. Za poučni del so poskrbele benediktinske sestre, ki so med prvim šolskim letom farno mladino tako izučile, da se je pred zbrano srenjo vrlo izkazala z raznimi govori, igrami in petjem. Obilna udeležba občinstva je pripomogla, da se je veselica tudi finančno dobro obnesla.

Isto leto je Buh ustanovil podružnico v Fergus Fallsu, kjer je živel 20 nemških družin. Naslednje leto pa jim je pomagal postaviti cerkev na čast Mariji Zmagovalki.

Njegovo delo je cenil tudi škof Seidenbusch. Smatral ga je za učenega in zglednega duhovnika. Zato ga je vzel kot teologa s seboj v Milwaukee, ko je konec maja 1886 milwaukeeška cerkvena provinca imela svoj prvi provincialni zbor. Vanjo je tedaj spadal tudi vikariat severne Minnesote. Zbor je poleg drugega sklenil, da naj se šentpavelska škofija povzdigne v nadškofijo.

G. Buh je v Perhamu in okolici deloval osem let. L. 1886 pa je bil prestavljen v Little Falls, kjer je skoraj dve leti oskrboval nemško faro presv. Srca, podružnico Belle Prairie in sosednja naselbine. Ustanovil je tudi nov misijon za Francoze, ki so zadnji opustili Crow Wing in se naselili po farmah južno od tam. Pomagal jim je, da so si

1. 1887 postavili cerkev, ki je z nasebino vred znana pod imenom St. Mathias. Tako je stari Crow Wing nehal obstajati.

Nekaj let prej so v severni Minnesoti odkrili železno rudo in jo v okolici Towerja začeli l. 1884 kopati, kar je tja privabilo mnogo ljudi. Pridrli so od vseh vetrov ter bili vseh narodnosti in jezikov. Tudi Slovencev je veliko tja prišlo, tako da so kmalu šteli več kot štiri sto duš. Leta 1887 sta ondotne katoličane hodila vsak mesec obiskovat slovenska benediktinca Severin Gros in Bernard Ločnikar iz Collegeville. V januarju 1888 pa jim je škof Seidenbusch poslal g. Buha za prvega stalnega župnika, ker je govoril vsaj pol tucata jezikov. Ostal je na Towerju 13 let.

Takoj je dovršil ondotno cerkev sv. Martina in postavil skromno župnišče. Ustanovil in oskrboval je osem misijonov ali podružnic in sicer Two Harbors, Ely, Virginia, Hibbing, Biwabik, Eveleth, McKinley in Mountain Iron; na brigi je imel sploh vse tako zvano železno okrožje (Iron Range) v severni Minnesoti, vštevši Indijance ob Vermillionskem jezeru.

Podružnico Two Rivers s kakimi 30 francoskimi in angleškimi družinami je obiskoval vsako peto nedeljo v mesecu. V januarju 1889 je tam kupil dve parceli zemlje in na njih postavil cerkev, katero je škof McGolrick 3. avgusta 1890 blagoslovil. Tačas je Buh pridno kolektal od hiše do hiše ne le za cerkev, ampak tudi za zvon in orgle. Oskrboval je to občino do maja 1895, ko je dobila svojega župnika.

Medtem je papež ustanovil duluthsko škofijo za severno Minnesoto. Na čelo ji je postavil preč. Jakoba McGolricka. Ta je bil posvečen za škofa 27. decembra 1889 in ustoličen 12. januarja 1890. Obeh slavnosti se je tudi Buh udeležil. Njega je novi škof še isti mesec imenoval za svojega kanclerja in generalnega vikarja. To službo je potem Buh obdržal celih 32 let - do svoje smrti.

On je bil prvi, ki je na Elyu maševal in sicer v novembru l. 1888, ko so do tja podaljšali železnico. Ondi so se zlasti Slovenci naseljevali, tako da je kraj dobil povečini slovensko lice. Ukvarjali so se predvsem s kopanjem železne rude. Leta 1890 jim je Buh pomagal zgraditi cerkev na najlepšem prostoru v mestu. Da so mogli pokriti stroške za zemljišče, cerkev in zvon, je župnik zbiral darove od vrat do vrat. Škof McGolrick je na zahvalni dan 27. novembra i. l. dopoldne blagoslovil cerkev na čast sv. Antonu, popoldne pa zvon. Bila je podružnica towerske fare.

Buh se pa ni zanimal le za verski blagor svojih ovčic, temveč tudi za njih družabni in gmotni napredek. Slovenskim rudarjem na Towerju in Elyu je pomagal, da so si 15. avgusta 1889 v Soudanu ustrojili društvo sv. Cirila in Metoda, prvo in najstarejše slovensko podporno

Monsinjur Franc Jožef Buh, generalni vikar škofije Duluth, Minn.

društvo v Minnesoti.

Nevenljivih zaslug si je Buh pridobil tudi za slovensko časnikarstvo v Ameriki. Prav za prav je on ustanovitelj prvega slovenskega časopisa v novem svetu. Na Buhovo prigovarjanje se je namreč naš rodoljub Anton Murnik odločil izdajati list *Amerikanski Slovenec*. A ker je menil, da bo ugodneje, če list začne v velikem Chicagu, je Murnik zapustil Tower in se tja preselil. Ondi so l. 1891 zagledale beli dan prve številke *Amerikanskega Slovenca*. Toda le deset številke je izšlo. Ker je bilo premalo zanimanja in je manjkalo podpore, je Murnik ponudil list naprodaj. Vendar ponudbe nihče ni hotel sprejeti, ker ni obetala dobička.

Buh pa je bil prepričan, da je bil dober katoliški list Slovincem v Ameriki potreben in bi doprinašal obilo dobrega. Zato ga je v trdnem zaupanju na božjo pomoč kupil, dasiravno so mu prijatelji odsvetovali lotevati se tako drznega početja. Po daljšem presledku je 11. številka *A.S.* izšla 4. marca 1892 na Towerju, Minn. Z mladeniškim pogumom se je starček lotil novega posla. Pogosto ga je bilo pozno v noči videti pri pisalni mizi, ko je sestavljal članke in urejeval svoj časopis, ker podnevi zaradi mnogih misijonskih in drugih opravkov ni utegnil.

Tako je izprva sam izdajal list z velikimi stroški, kajti imel je samo kakih 500 naročnikov, od katerih pa je le nekaj čez 200 list že naprej plačalo. Kupil je tudi tiskarski stroj in tako ustanovil prvo slovensko tiskarno v Ameriki. Kar so mu dobri ljudje dali, je vse vtaknil v svoj časnik in se zraven še globoko zadolžil iz čiste ljubezni do svojih rojakov. Posebna sreča mu je v poznejših letih pomagala, da je dolgove poplačal.

Ni mu manjkalo še drugih težav. Prav iz početka je vedel, da se je zadnjih 30 let slovenski jezik znatno spremenil in ogladil. Živo se je zavedal, da sam ni več znal pismene, slovnično pravilne slovenščine, čeprav je še do nedavna pošiljal zanimiva misijonska poročila Zgodnji Danici. Zagotovil si je tedaj pomoč nekaterih slovenskih semeniščnikov v St. Paulu, ki so dobro znali slovensko, in tako list izboljšal. Ti dijaki so poleti k njemu hodili na počitnice in starček je vse podpiral.

Zgago so mu delali tudi ameriški črkostavci, ki slovenščine niso umeli; neredko so nagrmadili tiskovnih napak, ki so dražile bralce. Pozneje je dobil svojega nečaka Maksa Buha, izučenega stavca, iz Slovenije, da je pomagal list izdajati, dokler ga niso proti koncu l. 1899 Jolietčani kupili in v svoje mesto preselili. Buh ga je izdajal skoraj osem let.

Naj še tu omenimo, da je Buh v svoj tiskarni založil in izdal tudi prvo slovensko knjigo, natisnjeno v Ameriki, namreč Jeramovo Slovensko - angleško slovnico (l. 1895). Razen te je natisnil in izdal tudi svoj molitvenik Srce v Jezusu ali Vir milosti božje (1897), Tomanovo Ustavo Zjedinjenih držav v Ameriki (1897), svoj Mali katekizem za splošni pouk (1898) in tri letnike Koledarja Amerikanskega Slovenca za leta 1898, 1899 in 1900.

V avgustu 1892 je duluthska duhovščina pri duhovnih vajah sklenila izkopati telesne ostanke rajnkega misijonarja Lovrenca Lavtižarja in jih iz opuščene Crow Winga prenesti v Duluth na novo pokopališče Calvary. Sklep je izvršil g. Buh, ki je staro indijansko grobišče najboljše poznal. Našel je rakev z Lavtižarjevimi ostanki ter si vzel košček štole in kosti za spomin; hranil jih je v majhnem relikvariju v svoji pisarni. Lavtižarjevo truplo pa je prepeljal v duluthsko stolnico, kjer je 22. septembra 1892 škof imel pontifikalno mašo zadušnico ob veliki udeležbi ljudstva, č. Jakob Trobec pa zelo prikladno pridigo. Na novi Lavtižarjev grob so duhovniki postavili lep spomenik iz sivega granita s primernim napisom; stal je 415 dolarjev. Več kot polovico stroškov so plačali slovenski duhovni; Buh je daroval 25 dolarjev (poleg drugih prispevkov).

Buh je imel podružnico Biwabik, katero je parkrat na leto obiskoval. Ko so se njeni prebivalci pomnožili, jih je pripravil, da so si postavili začasno cerkev, 48 čevljev dolgo in 22 široko. Ker se ni vidno ločila od drugih hiš, so pred njo postavili velik križ iz dveh hlodov. Buh je prvič v njej maševal 2. julija 1893. Poslej so vsako prvo nedeljo v mesecu redno imeli sv. mašo. A že prvo poletje jim je toča, debela kot kurja jajca, poškodovala streho, katero pa so takoj popravili. Stene pa so v jeseni obili z deskami, da so mogli tudi pozimi v njej imeti božjo službo.

Isto leto je Buh dobil kaplana, č. Matija Bilbana, ki mu je od 1. marca 1893 dalje štiri leta pomagal doma in v podružnicah. V septembru je Buh šel na znano svetovno razstavo v Chicago. V novembru pa je otvoril nov misijon v McKinleyu, dasiravno so vladali slabi časi.

Spomladi l. 1893 je namreč nastal v Londonu hud finančni polom in se hitro razširil po vsem svetu. Zadel je tudi severno Minnesoto in ohromil vso obrt in trgovino. Delo po rudnikih in tovarnah je zastalo in zaslužka ni bilo. Mnogi so odšli drugam s trebihom za kruhom. Drugi, ki so morali ostati, so pa zelo trpeli in stradali.

Brezposelnim delavcem je Buh dal na brezplačno uporabo veliko dvonadstropno poslopje, ki se je prej rabilo za javno ljudsko šolo v Towerju, a ga je Buh kupil z namenom, da ga porabi za farno šolo. Tudi beračil je za te siromake pri premožnih ljudeh, da so jim pomagali s hrano, obleko in drugim. Društvom je tudi dovoljeval, da so smela vsak mesec zastonj zborovati v njegovi tiskarni. Zato ga je društvo sv. Cirila in Metoda na Towerju počastilo s častnim članstvom.

Velika zasluga Buhovega Amerikanskega Slovenca je bila, da je razgibal Slovence v Ameriki in jih pripravil, da so se začeli zbirati in povezovati v društva. Po Buhovem prizadevanju predvsem je prišlo do ustanovitve Ameriške Slovenske Katoliške Jednote (KSKJ), najstarejše in največje slovenske katoliške podporne organizacije v Ameriki. On je bil tudi v pripravljalnem odboru za ustanovno konvencijo, katero je tudi otvoril z molitvijo 2. aprila 1894 v Jolietu. Upoštavajoči njegova zasluge, so ga njeni delegati l. 1897 na letnem zborovanju v Calumetu soglasno izvolili za častnega člana svoje Jednote.

Hvaležni za mnoge dobrote, ki so jih od njega prejeli, so bili tudi drugi Američani. Za primer naj služijo odborniki Morrisonskega okraja, kjer je Buh veliko let deloval in ga je občinstvo skrajno ljubilo in spoštovalo. Ti so v juliju 1895 razdvojili belleprairijsko občino in osnovali novo - "Buh Township - na čast svetniškemu staremu katoliškemu duhovnu prošlih dni v tem okraju", kakor pravi ustanovna listina.

Omenili smo že, da je Buh skrbel tudi za Virginijo in Hibbing, izprva sam, potem od l. 1893 pa mu je kaplan č. Matija Bilban pomagal. Proti koncu sledečega leta sta ustanovila podružnico v Evelethu. L. 1895 sta postavila cerkev v Virginiji, l. 1896 pa v Hibbingu. Naslednje leto je Bilban postal župnik v Virginiji, kjer mu je Buh še isto leto blagoslovil novo župnišče.

Leta 1896 menda je Buh postavil župnišče tudi na Elyu. Prihodnje leto je dobil kaplana v osebi č. Andreja Smrekarja, da mu je sedem mesecev pomagal v obsežni fari, posebno na Elyu, kjer je slovenska naselbina naglo rastla in dosegla več tisoč duš, tako je je njih cerkev postala premajhna. Leta 1898 je Smrekar ondi postal župnik in dobil nalogo sezidati novo večjo cerkev. To je polagoma dovršil, tako da jo je v nedeljo 25. novembra 1900 škof blagoslovil. Bila je prav lepa stavba, dolga 90 in široka 50 čevljev ter je stala okrog 18.000 dolarjev. Staro cerkev so potem porabili za farno dvorano.

Še pred tem je poleti 1899 škof McGolrick prepustil upravo škofije g. Buhu in šel v Rim po službenih opravkih. Tam se je spomnil mnogih zaslug, ki si jih je njegov generalni vikar pridobil za sv. vero. Prosil je torej papeža, naj ga v nagrado imenuje za svojega hišnega prelata. Papež ga je uslišal. Tako so 22. decembra i.l. Buha preoblekli v monsinjorsko opravo v duluthski stolnici vpričo petih škofov in velike množice duhovnikov in vernikov. Škof McGolrick je pontificiral, nadškof Ireland pa pridigal; rekel je med drugim tudi tole:

"Ne smemo pozabiti pionirjev Cerkve na našem severozapadu. Oni so tisti, ki so v potu svojih obrazov polagali kamne, ki tvorijo temelj. Oni so tisti, ki so med mnogim trudom orali polje, ki je zdaj zrelo za žetev... Med misijonarji, ki so tako dobro varovali vero na severozapadu, dolgujemo posebno veliko šoli misijonarjev, ki so bili vzgojeni v daljni kranjski deželi in ki so s svojo vnemo neprestano zalivali naš severozapad. Predhodnik tistih misijonarjev je bil svetniški Baraga, prvi marquetteški škof, čigar delo je večinoma pokristjanilo očipvejske Indijance severozapada in čigar spomin je ena najbolj neprecenljivih dediščin Cerkve v Združenih državah. Kmalu mu je prišel pomagat Franc Pirc, mož 50 let, nadarjen in slaven v svoji domovini. Prišel je semkaj in pridigoval Očipvejcem, šel za njim noter v Minnesoto ter 30 let neprestano in pogumno potoval po Minnesoti, spreobrnil veliko število Indijancev in zapustil nesmrtno ime, pripovedujoče o žrtvah in resnični ljubezni. Izpodbujanja očeta Pirca in škofa Barage so pripravila mnogo drugih mladeničev iste dežele, da so prišli semkaj in danes tvorijo velik del duhovščine severozapada."

"Poseben razlog, zakaj naj bomo hvaležni tisti kranjski deželi, najdemo v možu, ki ga danes častimo, ker spada v tisto šolo misijonarjev. Leta 1864 je oče Pirc obiskal svojo domovino in govoril

o ljudskih potrebah naše pokrajine. Med tistimi, ki so prišli z njim semkaj delat, je bil eden starejši od njegovih tovarišev. Mnogo je že delal za vero, a je bil pri volji pretrgati vezi z domačijo in iti v tujino, kjer ga ni čakalo nič drugega kot mučno delo in ubožstvo. Ta mož je bil častiti g. Jožef Buh. Šel je l. 1864 v St. Paul. Tam je tedaj bilo odprtih mnogo področij, kjer je bilo manj truda; toda on je šel rajši med očipvejske Indijance ter se med njimi mučil leta in leta v strašni revščini, brez človeške slave, brez upanja, da bi kdaj mogel doseči človeško plačilo. Žrtvoval se je popolnoma Bogu. Prejel je bogate naravne darove, da služi Bogu. Lahko se je naučil indijanskega jezika in v očipvejščino je prestavil katekizem in molitvenike. Njegovo ime je danes ljubljeno med Indijanci. Čast Baragi, Pircu in Buhu!"

"Ko so se rudniki na severozapadu odprli, so prišli katoličani iz mnogih narodov in treba je bilo tam misijonarja, ki je govoril njihove jezike. Izbran je bil č. g. Buh in poslej je delal med njimi veliko let. Danes je on apostol slovenskega naroda v tej deželi zaradi verskega tiska, ki ga izdaja v njih jeziku. Vedno je bil božji duhovnik brez madeža v vsakdanjem življenju; iskal ni zemeljskega plačila, a je delal čast svojemu stanu z bogatimi talenti, s katerimi ga je narava obdarila. Ko je bila duluthska škofija ustanovljena, je bil on izbran za njenega generalnega vikarja."

"Počastimo č. g. Buha, kolikor moremo. On sam ni iskal časti, in pri vseh časteh, ki mu jih mi moremo danes izkazati ali ki mu jih rimski papež more podeliti, bi mu bil ljubši samo smehljaj na obličju živega Boga v nebesih. Ko njega častimo, častimo same sebe."

Po slovesnosti v stolnici je bil v zavodu presv. Srca pri benediktinskih sestrah prirejen banket, pri katerem so gostje imeli primerne govore slavlencu na čast. Škofijska duhovščina ga je pri tej priložnosti obdarovala z zlato uro, verižico in križcem.

Kakor že omenjeno, je Ely dobil lepo prostorno novo cerkev, katero je č. Smrekar dovršil. Toda bila je hudo zadolžena, tako da bi je neizkušen misijonar nikakor ne bil mogel rešiti. Tu pa se je mons. Buh velikodušno žrtvoval in prepustil towersko faroč. Smrekarju, sam pa je v začetku leta 1901 prevzel elysko župnijo. Štela je do 3000 Slovanov; pretežno večino so tvorili Slovenci. Po izrednih naporih se je staremu veteranu v osmih letih posrečilo ves dolg poplačati! Pa je poleg tega še cerkvi kupil dobre nove orgle, dva nova zvana in uro v zvonik, narejeno v Beli Krajini.

Monsinjur Buh je oskrboval še druge kraje v bližini Elya, n. pr. Winton, pet milj daleč. Vsak mesec je obiskoval tudi Indijance ob Vermilionskem jezeru, do katerih je poleti prišel v čolnu, pozimi pa na saneh. Maševal jim je in jih poučeval v veliki državni šoli, kjer je

bil od vlade imenovan za kaplana. Indijančki so ga zelo radi imeli. Ko so ga ugledali, so mu pridrli nasproti in hoteli nesti njegovo torbo ali se mu drugače prikupiti. Motali so se okrog njega kakor otroci okrog dobrega očeta. Starček je bil vidno pomlajen med njimi in je imel za vsakega prijazno besedo. Sploh je bil mož, katerega se nihče ni bal in katerega je vsakdo rad imel.

V politiko se pa ni mešal, razen kar so razmere neobhodno zahtevale; izognil se ji je, če se je le mogel. Sovražil je tudi prepir, kajti mir mu je bil nad vse ljub. "Jaz se z nikomer ne prepiram," je dejal; "storim svojo dolžnost, drugi naj pa delajo, kar in kakor hočejo." In je rajši potrpel.

Mnogo je veljal tudi pri Indijancih. Krščeni in nekrščeni so ga hodili prašat za svet in njegova beseda jih je velikokrat pomirila. Ko so prišli k njemu, so kar okrog njega po tleh posedli, kakor da bi ne bilo stolov, in se z njim tiho v mehki očipvejščini pomenkovali.

Nekega prav mrzlega zimskega dne je prišla k njemu v elyško župnišče cela indijanska družina, kar ni bilo nič novega. Med domačimi pogovori se je znočilo. Buh jih je vzel v kuhinjo, jim zakuril peč in jih pustil, da tam prenoče. Ali ponoči ga je vzbudil v kuhinji ropot. Mož je vstal in šel pogledat, kaj je. Našel jih je prav židane volje. En Indijanec je bil na boben, drugi (in sicer le moški, ker Indijanke navadno ne plešejo) so pa skakali okrog bobnarja zdaj po eni, zdaj po drugi nogi, ploskali z rokami in vriskali: "Hoj, hoj!" da se je hiša tresla. Peč in žganje, ki so ga skrivaj s seboj prinesli, sta jim razgrela kri, da so meni nič tebi nič začeli plesati indijanski bojni ples.

To je misijonarje izmodrilo, da je prihodnjič vedel, kaj storiti, kadar so ga zopet Indijanci v zimskem času obiskali. Zvečer jih je odvedel v ozadje cerkvene dvorane, jim tam zakuril peč ter jih ondi pustil prenočevati, da je vsaj ponoči imel mir.

Buh je ljubil dobro družčino in se rad odzval ob raznih prilikah vabilom svojih duhovnih sobratov. Tako je n.pr. pomagal pri novi maši o. Romana Homarja l. 1890, udeležil se je raznih srebrno-mašniških jubilejev (Jakoba Trobca l. 1890, škofa Vertina l. 1891, Janeza Starihe l. 1894, Simona Lampeta l. 1913) in bil navzoč pri konsekracijah škofov Trobca l. 1897 in Starihe l. 1902 itd. V jeseni l. 1890 je v njegovi cerkvi na Towerju imel novo mašo č. Franc Košmerl, ki se je z njegovo pomočjo izšolal. Buh je pomagal tudi drugim dijakom, n.pr. Francu Bajcu in Matiju Bilbanu, da so mogli doseči svoj poklic.

Tako se je polagoma približalo leto 1908, ko je mons. Buh praznoval svoj zlatomašniški jubilej in sicer najprej v Jolietu, Ill. v torek 2. junija ob navzočnosti obeh slovenskih škofov, Trobca in

Indijanka na Buhovem grobu.

Starihe, večine slovenskih duhovnikov v Ameriki in ogromnega števila vernikov. Vse je bilo v zastavah, cvetju in vencih. Slavnostno pridigo je imel škof Trobec in v njej lepo očrtal tudi slavljenčevo življenje. Tedaj je Duluth Evening Herald pisal, da je monsinjor postavil že kakih dvajset cerkev in da ga je Rim že večkrat skušal povišati v škofovsko dostojanstvo, a on je vselej odklonil.

Svoj jubilej je ponovil 12. julija v svoji fari na Elyu in 19. julija v duluthski stolnici. Škofijska duhovščina mu je tedaj poklonila dragocen kelih s primernim napisom in zlato uro, okrašeno z biseri v znak spoštovanja. Elyški farani pa so jubilanta razveselili s tem, da so poplačali zadnji dolg na svoji cerkvi.

Nato si je monsinjor vzel devet mesecev počitnic in šel v Slovenijo, kjer je 15. avgusta zopet prav slovesno obhajal zlato mašo v Lučinah, ki so bile vse v mlajih, slavolokih in vencih; pokali so tudi možnarji in pritrkavali zvonovi. Buh je tedaj ondi blagoslovil nove orgle. Izmed 17 sošolcev, ki so bili pred 50 leti z njim v Ljubljani posvečeni, je našel samo štiri še žive. Navzočna sta bila tudi Buhova nečaka, eden

zdravnik v Ljubljani, drugi pa član c. kr. telesne straže na Dunaju.

Monsinjur je prišel nazaj v januarju. Njegove vrnitve sta bila vesela na Elyu č. Janez Schiffrer, ki ga je med njegovo odsotnostjo namestoval, in v Duluthu škof, ki je pogrešal pomoči svojega generalnega vikarja in škofijskega svetovalca, kateri je bil tudi še examiner cleri in blagajnik duhovskega sklada duluthske škofije.

Leta 1915 je Buh dal elyško cerkev in župnišče prenoviti. Dobili sta vodovod in druge moderne izboljške. Kurjava pa je ostala še primitivna. Kajti župnik si je pač po svoji misijonski navadi še sam kuril, češ "namesto da bi drugim ukazoval, grem si sam po drva in se s tem malo prehodim." V njegovem župnišču ni bilo nikakega razkošja. Po izjavi škofa Trobca je bil mož tako skromen, da mu je "zadoščalo za celo leto, s čemer bi navadni človek komaj en mesec pošteno izhajal."

Poleg župnišča je imel vrt poraščen s cipresami, topoli in sadnim drevjem. Po lepih gredicah si je nasadil rož, krompirja, graha, solate in druge vrtno zelenjave. Blizu tam je stal ograjen velikanski štor, v katerega so bile izdolbene luknje. Po teh luknjah so živeli domači zajčki, katere je gospod zelo rad imel in jih nikoli ni pozabil pokazati svojim obiskovalcem.

V jeseni 9. novembra 1917 je monsieur dobil pomočnika in sicer novomašnika Franca Mihelčiča, ki je potem ondi deloval izprva nekaj tednov kot kaplan, nato kot upravitelj župnije do Buhove smrti, za tim pa 45 let kot župnik. Ko je 22. januarja 1918 škof McGolrick umrl, je Buh prevzel upravo škofije. To breme je obdržal skoraj deset mesecev, do 15. novembra, ko je bil novi škof Janez McNicholas ustoličen. Ta čas je živel v stolnem župnišču v Duluthu.

V tej "medvladni" dobi se je približal monsieurjev biserni jubilej mašništva. Praznoval ga je 25. julija 1918 v duluthski stolnici, tri dni potem pa na Elyu.

Mons. Buh je bil zdrav in čil do konca. Če se je kdaj slabo počutil, se je sam hitro ozdravil, ker je bil dober homeopat, česar se je od očeta Pirca naučil. Starost ga nič ni upognila. Imel je zdrave oči, da je mogel brez očal brati, še prav dober posluš in jasen spomin, dasiravno je že dosegel visoko starost 88 let. Čutil se je krepkega in zmožnega delati, zato ni šel v pokoj.

Tudi novi škof ga je izbral za generalnega vikarja. Obdržal ga je za nekaj časa v svoji bližini, da se je seznanil z razmerami v škofiji. Hotel ga je za stalno pri sebi obdržati, ker ga je zelo cenil. A v februarju 1919 je monsieurja povabil k sebi njegov bivši kaplan č. Janez Schiffrer kot gosta na Chisholm, kjer je potem Buh ostal tri ali štiri mesece. Tedaj pa ga je škof zopet poklical nazaj v Duluth in ga

nastavil kot kaplana v zavodu presv. Srca, v katerem so benediktinske sestre imele svoj samostan, noviciat in akademijo za dekleta.

Iz povedanega je jasno, da izza smrti škofa McGolricka mons. Buh ni več stalno bival na Elyu. Zadržavale so ga navadno upravniške in vikarske dolžnosti. Vendar pa je Ely še dvakrat na mesec obiskoval in ostajal tam vsakikrat en teden ter tako mogel zmeraj vedeti, kaj fara počne. Očitno je kot elyški župnik hotel umreti.

Poleti 1921 je monsinjor na škofovo željo prevzel nadzorstvo nove misijonske hiše v Duluthu, katero je isti vladika ustanovil in nazval The Monsignor Buh Mission House. Služila je za misijonsko središče, kjer so mladi škofijski duhovniki med tednom živeli in se izobraževali; v petek popoldne pa so odšli vsak v svoj misijon in se v nedeljo zvečer zopet vrnili. Tisto leto je bilo sedem mladih duhovnov ordiniranih za duluthsko škofijo. Hišo so odprli 21. julija 1921, kakor je poročal The Duluth Herald in zaključil: "Mlade duhovne, živeče v misijonski hiši, bo navduševalo življenje enega največjih misijonarjev, kar jih je Amerika kdaj imela." - Zares laskavo priznanje monsinjorju Buhu!

Kot generalni vikar duluthske škofije in predstojnik misijonske hiše je mons. Buh deloval prav do svoje smrti. Še zadnji mesec svojega življenja, čeprav je bila zima, je šel maševat v neki kraj, ki bi sicer ne bil imel sv. maše. Dva dni pred smrtjo je še maševal doma. Sledeče jutro je hotel to zopet storiti. A ko je vstal, so se mu noge šibile in slabo mu je prihajalo, da se je moral vrniti v postelj. Prepeljali so ga v bolnico St. Mary, kjer je bil previden s poslednjimi sv. zakramenti; tedaj že ni več mogel govoriti. Konec se mu je hitro približal in na svečnico, Marijin praznik, 2. februarja 1922 okrog dveh zjutraj je za vedno v Gospodu zaspal, star skoraj 89 let. Pokopan je bil v ponedeljek, 6. februarja iz stolnice na katoliško pokopališče Calvary v Duluthu ob veliki udeležbi ljudstva in duhovnikov; tudi 14 slovenskih je bilo zraven. Slovesno sv. mašo zadušnico je pel č. g. Matija Bilban, pridigal pa je škof McNicholas. Grob so mu zaznamovali s preprosto ploščo iz sivega granita, na kateri je napisano njegovo ime, dan njegovega rojstva in dan njegove smrti.

Naj še dodamo nekaj ocen Buhovega življenja in značaja od veščakov, ki so misijonarja in njegovo delo dobro poznali.

Škof Trobec, ki je pol stoletja prijateljsko z njim občeval, je vedel tole o njem povedati: "Preč. mons. Buh je bil povsod priljubljen in od vseh spoštovan, ne samo od katoličanov, ampak tudi od drugovercev. Bil je vedno vnet za vse, kar je dobrega, ponižen, pohleven, potrpežljiv, nesebičen ter z vsem zadovoljen. Neutrudljivo

je delal v ameriškanskih misijonih ter si pridobil veliko zaslug za nebesa, kjer ga čaka večno plačilo."

Monsinjur Matija Bilban, ki je štiri leta prežival skupaj z mons. Buhom, je zapisal o njem tole: "Moram reči, da nikdar ni prišlo med nama do najmanjšega prepira. Res, tako ponižnega in skromnega duhovnika bi moral opoldne s svetilko iskati, pa bi ga ne našel. Spoštovali so ga vsi narodi, naj so bili katoličani ali ne."

Dr. Hugo Bren O. F. M., ki je našo misijonsko zgodovino poznal kot malokdo, je zapisal, da je Buha gnala v misijone čista ljubezen do indijanskih duš, katere so mu bile še pri srcu, ko je dobil župnijo med belimi. Te je prepuščal svojim kaplanom, sam pa je hodil po indijanskih misijonih, katerih je imel celo vrsto. Zato ga dr. Bren imenuje "svetlo zvezdo v kroni naših indijanskih misijonarjev."

Pisatelj John Jerič, ki je preštudiral versko, narodno in gospodarsko zgodovino severne Minnesote, je pa o mons. Jožefu Buhu zapisal: "Če kdo, tedaj zasluži ta slovenski pionir, da bi mu ameriški Slovenci postavili časten spomenik v Minnesoti.

VIRI:

Pri sestavljanju tega življenjepisa sem upravljal naslednje tiskane vire:

ACTA ET DICTA. St. Paul 1909 - 1918;
AMERIKA IN AMERIKANCI. Celovec 1912;
AMERIKANSKI SLOVENEK. Chicago 1891, Tower 1892-1899, Joliet 1899-1918;
AVE MARIA KOLEDAR. Chicago 1923, Lemont 1938;
BERICHTE DER LEOPOLDINEN-STIFTUNG. Wien 1866-1893;
CATHOLIC DIRECTORIES. 1865 - 1923;
THE CATHOLIC NEWS. New York 1900;
THE CATHOLIC OUTLOOK. Duluth 1926;
THE DULUTH HERALD. 1908 - 1922;
GLASILO K.S.K.JEDNOTE. Joliet 1922;
A HISTORY OF ST. ANTHONY'S CHURCH. Ely, Minn. 1958;
AN HISTORICAL REVIEW. Cathedral of Duluth 1935;
DIE KATHOLISCHE KIRCHENZEITUNG. New York 1866 - 1868;
LITTLE FALLS TRANSSCRIPT. 1880;
THE LONG PRAIRIE LEADER 1887;
DER NORDSTERN. St. Cloud, Minn. 1885;
PASTORAL-BLATT. St. Louis 1920;
PIERZANA. St. Cloud 1965;
SCHEMATISMUS. Cincinnati 1869;
SPOMINSKA KNJIGA, o kulturnem vrtu. Cleveland 1935;
SPOMINSKA KNJIGA, tridesetletnica KSKJ. Cleveland 1924;
DER WAHRHEITSFREUND. Cincinnati 1866 - 1872;
DER WANDERER. St. Paul 1867 - 1908;
ZGODNJA DANICA. Ljubljana 1854 - 1899.

Poleg teh sem rabil tudi zgodovinske zapiske in opombe, ki sta jih zapustila monsinjur Buh in Matija Pogorelec. Nekaj podatkov pa je iz zasebnih virov.

SLOVENSKI MISIJONAR KNOBLEHAR KOT OSEBA V RUSKEM ROMANU

V dobi silnega preganjanja krščanstva v Sudanu, v deželi, kjer je deloval slovenski misijonar Ignacij Knoblehar, nas še posebno zanima vse, kar se je pisalo o tem velikem slovenskem misijonarju. Njegovo življenje in delo je tako opisano v knjigi, ki jo je napisal pokojni profesor Franc Jaklič "Ignacij Knoblehar in njegovi sodelavci", ki jo je v drugi izdaji izdala Slovenska misijonska zveza v Buenos Airesu leta 1955.

V zvezi s Knobleharjevim raziskovanjem bi bilo potrebno samo še podrobneje preiskovati njegove zveze z raziskovalci Srednje Afrike. Nekaj tega je napravil Franc Kotnik v dodatku življenjepisa o Knobleharjevem sodelavcu koroškem Slovencu Jerneju Možganu (Misijonar Jernej Možgan; življenjepis. Priredil Fr. Kotnik. Založila Družba sv. Mohorja v Ljubljani, 1943.) O zvezah slovenskega misijonarja Knobleharja z znanstveniki se je ukvarjal tudi dr. Valter Bohinec v Misijonskem koledarju 1929 in v člankih v Geografskem vestniku 1925 in Katoliških misijonih 1926 - 27.

Posebno presenečeni pa bodo raziskovalci zgodovine slovenskih misijonarjev, da nastopa slovenski misijonar Knoblehar tudi kot oseba v ruskem romanu in to v naslednji knjigi: Aleksej Borisovič Straževski. Istina stoit žizni (Resnica je vredna življenja) Moskva, Izdatelstvo geografičeskoj literatury, 1960. Knjiga je izšla tudi v nemškem prevodu v dveh izdajah, druga izdaja leta 1962 v Leipzigu pod naslovom: Das Geheimnis der Nilquellen (Skrivnost izvirov Nila).

Knjiga opisuje v obliki romana raziskovanja, ki so jih izvrševali v osrednji Afriki angleški raziskovalci John H. Speke (1827 - 1864), James A. Grant (1827 - 1892) in Sir Richard F. Burton (1821 - 1890). Zadnji od teh raziskovalcev je umrl kot britanski konzul v Trstu.

V romanu nastopa Knoblehar samo v poglavju, ko Speke in Grant po več kot dveletnem iskanju Nilovih izvirov dosežeta leta 1863 Gondokor in vidita Knobleharjevo cerkvico. Tri dni po prihodu v Gondokor ju srečamo v romanu skupaj s provikarjem Knobleharjem in raziskovalcem Samuelom Bakerjem na večerji pri britanskem konzulu Pethericku in njegovi gospe na konzulovi ladjici. Knoblehar v ruskem romanu na tej večerji razlaga Angležem o težavah avstrijskega misijona in o številnih smrtnih žrtvah misijonarjev.

Kot je razvidno iz knjige, ruski pisatelj Straževski ni vedel, da je bil Knoblehar, kakor tudi večina misijonarjev tedanjega avstrijskega misijona v Sudanu, iz slovenskih dežel. Kljub temu pa je zanimivo, da srečamo našega rojaka tudi v ruskem romanu, ki je sicer pisan z rahlo tendenco proti angleškemu imperializmu v Afriki. Naloga slovenskih misijonskih zgodovinarjev pa bi vsekakor bila, da doženejo zveze, ki jih je imel Ignacij Knoblehar s svojimi sodelavci z Royal Geographical Society v Londonu in z angleškimi raziskovalci Afrike.

Slap Peričnik v dolini Vrata

Aljažev dom v vratih - Triglav

Francišková pesem

Ti najvišji, najmogočnejši, dobri Gospod,
Tebi vsa čast, hvala in slava in ves blagor,
ki si jih vreden le Ti, Najvišji,
a človek ni vreden, da Te imenuje.
Bodi hvaljen, Gospod, z vsemi Svojimi stvarmi!
Posebno Te hvalim s soncem, našim gospodom bratom,
ki namddaje dan in nam Ti svetiš z njim
in ki je lepo in blesteče in v velikem sijaju
in je Tvoj odsev, Ti, Najvišji!
Zahvaljen bodi, Gospod, za sestro luno in za zvezde,
ki si jih pripel čiste in ljubke in lepe na nebo.
Bodi zahvaljen, Gospod, za veter, ki je naš brat,
in za zrak in oblake in za lepo sleherno vreme,
ki z njim vzdržuješ svoje stvari.
Zahvaljen bodi, Gospod, za našo sestro vodo,
ki je tako koristna, tako pohlevna in dragocena in čista.
Bodi zahvaljen, Gospod, za ogenj, ki je naš brat
in ki nam z njim svetiš ponoči in
ki je lep in ljubezniv in silen in močan.
Zahvaljen bodi, Gospod, za našo sestro mater zemljo,
ki nas preživlja in nas nosi,
ki nam daje sadeže in pisane rože in travo.
Hvalite in slavite Gospoda in zahvalite se mu
in mu služite v veliki ponižnosti!
Zahvaljen bodi, Gospod, za vse, ki odpuščajo
iz ljubezni do Tebe svojim sovražnikom
in prenašajo slabosti in bridkosti.
Blagor onim, ki živijo v miru do konca,
saj jih boš Ti, Najvišji, kronal na veke!
Zahvaljen bodi, moj Gospod, za našo sestro telesno smrt,
kateri ne more nihče med živimi uiti.
Gorje tistim, ki bodo v smrtnem grehu umrli;
Blagor onim, katere boš našel v svojih najsvetejših milostih,
zakaj druga smrt jih ne ranila.
Hvalite in slavite mojega Gospoda in zahvaljujte Ga
in služite mu vsi v veliki ponižnosti.

Pater Kapus - prvi slovenski misijonar v Severni Ameriki

Kolikor je mogoče ugotoviti in dokazati, je bil prvi slovenski misijonar in najbrž tudi prvi Slovenec v Severni Ameriki Mark Anton Kapus (1657 - 1717), ki se je rodil v Kamni gorici na Gorenjskem in je umrl v mestu Matape v sedanji severni Mehiki.

Njegovo življenje in delovanje je vsekakor vredno raziskovanja, posebno še zato, ker je, kolikor vemo, edini Slovenec v zgodovini zemljepisnih raziskovanj Amerike, ki ima zasluge pri odkrivanju novih dežel, ker je sodeloval pri raziskovanju in ugotovitvi, da Kalifornija ni otok, kot so popreje mislili španski mornarji.

Misijonar Kapus je bil zadnje čase med Slovenci precej pozabljen, kljub temu, da so o njem vedeli v Ljubljani že v dobi njegovega življenja. Tako ga je omenil zgodovinar Janez Gregor Dolničar (1655 - 1719), član prve slovenske akademije "Academia operosorum", v svoji rokopisni knjigi "Bibliotheca Labacensis publica." Prav tako ga je omenil tudi oče Marko Pohlin (1735 - 1801), znani učitelj prvega slovenskega pesnika Valentina Vodnika.

Kolikor je znano je pater Kapus študiral humaniora (srednjo šolo) v Ljubljani, bogoslovje v Gradcu in je 1676 stopil v jezuitski red ter odšel pozneje v zunanje misijone. Pot v zunanje misijone je tedaj vodila v Genovo v Italiji, od tam z ladjo v Cadix v Španiji, odkoder so jezuite navadno odpeljali za nekaj časa v Seville, kjer so se morali naučiti špansko tisti, ki so odšli v takratne španske kolonije. V Cadixu so se potem vkrcali na ladjo, ki jih je ponesla v Severno ali Južno Ameriko, kamor so bili namenjeni. Ladja se je držala smeri blizu Kanarskih otokov in je bila prva postaja v novem svetu navadno na otoku Puerto Rico ali pa na otoku Santo Domingo. Od tam so nadaljevali vožnjo v pristanišče Vera Cruz. Vsa vožnja po morju iz Španije v Vera Cruz je tedaj trajala najmanj tri mesece. Iz Vera Cruz so misijonarji potovali na konjih ali mulah v glavno mesto Mehiko in od tam zopet na konjih v kraje, kamor so šli delovat.

Slovenski misijonar Kapus je postal misijonar prav na severni meji tedanjega španskega območja v Severni Ameriki, v tako imenovani deželi Pimeria Alta, ki je obsegala večino ozemlja sedanje mehiške države Sonora in

je segala v sedanjo južno Arizono do Gila River na severu in do Colorado River na zahodu. Dne 13. marca 1687 je pater Kino, znani raziskovalec in misijonar, posvetil cerkev Nuestra Senora de los Dolores kot središče nove misijonske pokrajine Pimeria Alta. Pri tej posvetitvi je bil navzoč tudi naš misijonar Kapus. Ne smemo pozabiti, da je to bilo samo 67 let potem ko je pristala Mayflower na Plymouth Rock v sedanji državi Massachusetts. Navzočnost Slovencev na ozemlju Severne Amerike je bila torej že zelo zgodnja in je zelo zmotno pisati o Slovencih kot zadnjih naseljencih.

Misijonar Kapus se je udeleževal tudi literarno. Leta 1694 je opisal uspehe svojega raziskovanja na odpravi proti zahodu "Viages a la nacion Pima en California en 1694," ki so objavljeni v virih zgodovine Mehike v knjigi "Documentos para la Historia de Mejico" (izdano v letih 1853 - 57). V letu 1708 pa je sam izdal v Mehiki knjigo latinskih verzov pod naslovom: IHS. Enthusiasmus sive solemnes ludi poetici metris, pro durante anno 1708 Chronographicis sub pyromachia depicti, et in gratiam neoprincipis Hispaniae decantati.

Kot misijonar je deloval v kraju Cucurpe, pozneje pa v Matape, kjer je postal predstojnik (superior) vseh jezuitov v pokrajini Sonora.

Kako težavni so bili misijoni na pravem obrobju krščanskega sveta, nam priča dogodek, ki se je pripetil 2. aprila 1695, ko so Indijanci ubili patra Saeta, ki je bil doma iz Sicilije. Naš slovenski misijonar pater Kapus, ki je tedaj deloval na najbližji sosednji misijonski postaji v Cucurpe, je daroval zanj pogrebno sv. mašo, ko so truplo prinesli tja.

Slovenski misijonar Kapus je tudi poročal v Evropo o svojem misijonskem delovanju in življenju. Žal se vsa pisma, ki jih je pisal, niso ohranila. Objavljeni sta bili, kolikor mi je znano, samo dve pismi, in sicer eno bratu v stari kraj, ki ga je pisal leta 1699 in eno prijatelju v staro domovino, ki ga je pisal leta 1701, v katerem je poročal o delovanju misijonarjev na splošno in priložil tudi zemljevid.

V mnogih knjigah je seveda pater Kapus omenjen kot da je prišel iz Nemčije. Španci tedanje dobe so namreč gledali na vse, ki so prišli iz tedanje Avstrije kot na Nemce brez ozira na etnično pripadnost. Med misijonarji v tistih krajih je seveda poleg resničnih Nemcev delovalo tudi nekaj Čehov in v nekoliko poznejši dobi en Hrvat Ferdinand Konščak (1703 - 1759) iz Varaždina. Tudi Nemci se v knjigah lastijo patra Kapusa kot svojega in Ameriški pisatelji ga slikajo kot Avstrijca.

Čeprav je bil Mark Anton Kapus prvi Slovenec, ki je prišel preko oceana in je njegovo misijonsko področje segalo preko mej sedanje Mehike v državo Arizono in je edini Slovenec v zgodovini, ki ima zasluge za zemljepisna odkritja na jugozahodu Združenih držav, še nihče ni predlagal, da bi se mu odkril spomenik v Clevelandu v slovenskem delu jugoslovanskega kulturnega vrta. Velike zasluge našega misijonarja ne samo za Pima Indijance, ampak za krščansko civilizacijo ameriškega jugozahoda sploh smo doslej Amerikanci slovenskega porekla pozabljali.

VIRI IN LITERATURA

Kolikor mi je znano, pater Kapus še ni imel te časti, da bi nekdo napisal o njem kak življenjepis. Pač pa ga omenjajo mnoge knjige in tudi nekateri članki. Med Slovenci je pisal o njem in prevedel njegovo pismo bratu najbrž Luka Jeran, znani prijatelj misijonov in urednik "Zgodnje Danice" v "Zgodnji Danici" leta 1864. Kratek članek o njem je napisal Ivan Martelanc v "Katoliških misijonih" leto IV (1926) strani 22 - 23. Poleg tega je omenjen v članku "Dolničarjeva Bibliotheca Labacensis publica," o kateri je poročal Viktor Steska v Izvestjih Muzejskega društva za Kranjsko, letnik X (1900) str. 155. O njegovem življenju je zbral nekaj podatkov Fran Lukman v Slovenskem biografskem leksikonu.

Več podatkov o njem je seveda po različnih knjigah in arhivih v Evropi in Ameriki. Najvažnejše knjige, ki poročajo o njem so:

- Bolton, Herbert Eugene. *Rim of Christendom; a biography of Eusebio Francisco Kino, Pacific coast pioneer*. New York, Russel & Russell, 1960.
- Bolton, Herbert Eugene. *Wider horizons of American history*. Notre Dame, University of Notre Dame, 1967.
- Decorme, Gerard. *La obra de los jesuitas mexicanos durante la epoca colonial 1572 - 1707*. Mexico, 1941.
- Documentos para la historia de Mejico*. Mejico, 1853 - 57.
- Duhr, Bernhard. *Geschichte der Jesuiten in den Landern deutscher Zunge*. Freiburg im Breisgau, Herder, 1907 - 28.
- Mange, Juan Mateo. *Unknown Arizona and Sonora, 1693 - 1721*. Tuscon, Arizona Silhouettes, 1954.
- Sierra, Vicente D. *Los jesuitas germanos la conquista espiritual de Hispano-America*. Buenos Aires, 1944.
- Zambrano, Francisco. *Diccionario bio-bibliografico de la Compania de Jesus en Mexico*. Mexico, Editorial Jus, 1961.

Glej zemljevid na strani 93!

PISMO MISIJONARJA KAPUSA BRATU JANEZU V STARI KRAJ

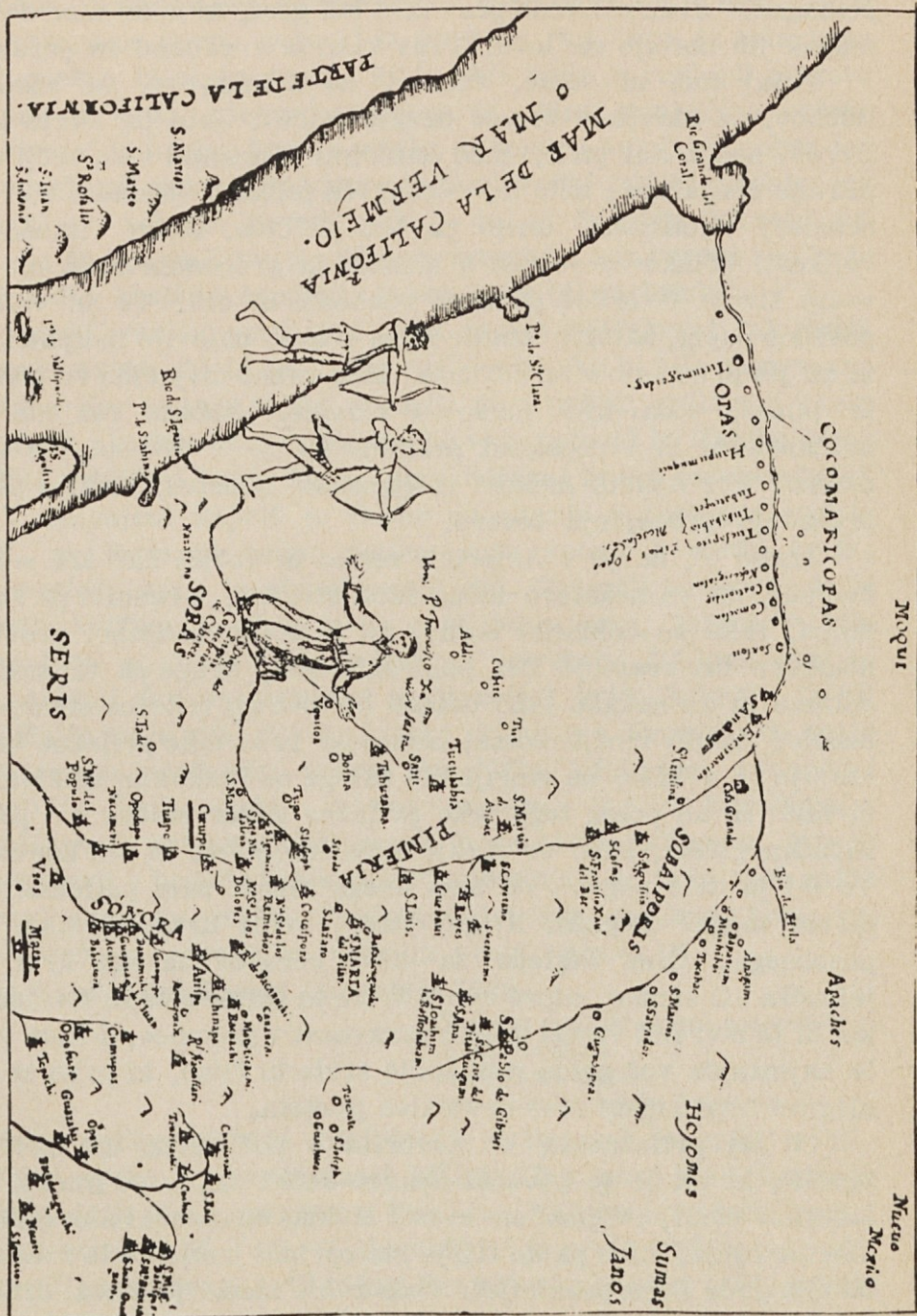
Plemeniti gospod, srčno ljubljeni brat:

Predvsem prosim, da naj se moj gospod brat nikar ne čudi, da že dalj časa ni prejel od mene nobenega pisanja. V teh letih namreč, ko je bila Španija v vojni s Francijo, je bilo nekaj ladij zajetih. Vendar pa sem prejel dve pismi, ki ju je poslal moj dragi brat, enega z dne 1. januarja 1698 in enega še popreje. Na ti pismi sedaj odgovarjam, da se - hvala Bogu! - kar dobro počutim in s svojimi Indijanci kar dobro živim in ko sem se jih navadil, sem na gornji ali stari svet lahko rečem pozabil, da se mi dozdeva kakor stvar, o kateri se mi je pred davnim časom le sanjalo. Vzrok temu je velika razlika med enim in drugim svetom.

Nič ni bilo v začetku težjega kot prenašati neznosno vročino, toda izkušnja me je prepričala, da stanovitna volja vse premaga in da je odlična učiteljica, ki človeka uči, vse nauči in lahko uresniči celo nemogoče stvari.

V teh krajih v januarju in februarju ne sneži, ampak dežuje, marca, aprila, maja in junija pa je nebo zaklenjeno, v juliju in avgustu je vreme zopet mokro, ostali štirje meseci so pa suhi. Večina naših hribov je z izjemo malo smrečja in bukovja gola. Po nekaterih gorica in ravnica je veliko ebenovine, ki se pa pri nas ne ceni. Drugače pa se po gorovjih razen nerodovitnega grmovja in ostrega trnja nič ne vidi. Taka je okolica do dvesto milj daleč, ki sem jo večkrat prehodil. Vse drugače je v Mehiki, ki leži do 400 nemških milj daleč. Tam so razni gozdovi in sadno drevje, ki pa ni isto kot v Evropi. Ne rečem, da bi se tukaj sadno drevje ne obneslo, samo če bi ga sadili. Jaz sam imam na svojem vrtu preko 80 velikih pomaranč in kutev, fig, limon, citron, granatnih jabolk, hrušk in breskev. Poleg tega imam tudi dva majhna vinograda in različnega sočivja in zelenjave, peteršilja, solate, zelja, redkvice, repe, čebule, česnja, svišča, janeža, gorčice, rutice, leče, graha, boba in več drugega. Toda vse sadike in semena teh rastlin so bila prinesena iz Evrope v Mehiko in od tam sem.

Imamo tudi dve veliki gori magnetnega kamna, ki se ravno tako malo ceni kakor železna in bakrena ruda, ker se Španci ukvarjajo samo s srebrnimi rudniki. Naši Indijanci prav nič ne poznajo kruha in drugih močnatih jedi, zato tudi žito sejejo samo za svojega misijonarja. Sami pa namesto kruha uživajo turščico, ki jo takole pripravljajo: Indijanka pristavi k ognju lonc, vrže vanj dve ali tri pesti koruznega zrnja in s tenko metlico tako dolgo tolče ali meša, da se zmečka in speče. Kadar je spečeno, zvrne iz lonca in ravno tako spet speče druge tri pesti koruznega zrnja. Tako dela, dokler ni dovolj za svoj namen. Potem to med dvema kamnoma z roko zmelje, moko pa (ki jo pinol imenujejo) v posodi z mrzlo vodo zameša. To jim služi za pijačo in za jed, to zjutraj, opoldne in zvečer jedo in pijo, ne le doma, ampak tudi na polju in na potovanju, z eno besedo, ta pečena moka in voda sta jim skoraj edini živež. Če pa kuhajo meso, zelišča, buče ali kaj podobnega, jedo tako zelenjavo skupaj s pinolom, ki je kruh teh ubogih ljudi. Pri nas raste obilo vseh mogočih slastnih

Zemljevid misijonske pokrajine, kjer je deloval slovenski misijonar Kapus. Narisan je bil leta 1695 in nazorno kaže mesto, kjer se je mučeniško končalo življenje pata Saeta. Misijonski postaji Cucurpe in Matape, kjer je deloval slovenski misijonar, sta na zemljevidu podčrtani. Ves severni predel pokrajine je sedaj v Združenih državah kot del države Arizona. Del Združenih držav je postal leta 1853, ko smo to ozemlje kupili v tako imenovanem Gadsden Purchase. Severovzhodni sosedje bolj miloljubnih Pina Indijancev, med katerimi so imeli misijonarji velike uspehe, so bili bolj divji in znani Apaci, ki so večkrat napadali druge rodove Indijancev.

buč in melon, pač pa nič jagod, češenj in sliv. Vsi naši misijoni, ki jih oskrbujemo v Sonori, pa imajo dovolj goveje živine, ovc, kos, golobov, kokoši, konj in mul.

Vina je tako malo, da stane mera do šest tolarjev, zato si na splošno pomagamo z mrzlo vodo prav tako kot gosi, ki tukaj niso domače kot v Evropi, ampak jih ubijajo na lovu. Prav tako je z racami in purani.

Tukaj tudi ni senic, čizkov, ne ščinkavcev, ne kosov, ne brinovk, ne liščkov, ne slavčkov in več drugih ptičev. Zato pa letajo pri nas drugačni v Evropi nepoznani ptiči, med katerimi najmanjši niso večji od kobilic in jim tu pravijo chuparosa, zelo lep večbarven ptiček. Nekateri so rdeči, drugi zeleni, nekateri vijoličasti, letijo pa kot puščica. Drugi, imenovan kardinalček v velikosti ščinkovca je ves s klunom in grebenom vred ene same barve in po vsem životu živordeč podoben rdečemu biseru. Te in veliko drugih ptičev, posebno papig, katerih število nima konca, nalovijo Indijanci z majhnim trudom in mi jih prinašajo v stanovanje. Med razno divjačino se pode tudi zajčki, srne in jeleni, toda njih meso ni slastno. Nobene razlike pa ne čutim med indijanskimi in evropskimi prašiči. Kakor v Evropi, so v Indiji tudi psi in mačke. Pri Apačih (nekem indijanskem ljudstvu) služijo psi namesto mul in prenašajo precejšnje tovore.

Znano je, da je v Ameriko veliko in večjih kač kot v Evropi, moram pa omeniti, da so nekatere le navidez strašne, v resnici pa ljudem nič žalega ne store. Take so colubras bogas, ali (kot jim Indijanci pravijo) coros, katerih nekatere ne zrastejo čez poldrugi vatel, druge pa zrastejo do štiri vatele v dolžino in so nekako tako debele kot dve ali trileten otrok, druge so spet tako debele, da jih možje komaj objamejo in so tako prijazne kakor mačke ali psi. Plazijo se v hiše, ne storijo nič žalega ne ljudem in ne živini, love pa podgane in miši in so poleg tega tako prijazne kakor mačke ali psi, da sem večkrat začuden gledal, kako se igrajo z malimi otroki in jim kar nič hudega ne store. To mi je dalo pogum, da sem enega zmaja sam prijemal, pa ga zaradi teže nisem mogel dvigniti. Njegov način loviti druge živalce na polju je nekaj posebnega. Čim zagleda na šest korakov kakega krta, zajčka, mladega jelenčka ali srnico, odpre svoje žrelo in začne s sapo živalco s toliko silo vleči kot bi jo z vrvmi vlekkel k sebi naravnost v goltanec, dokler jo ne požre. Ako pa le najmanjša reč pride med kačje zrelo in žival, ki jo na ta način vleče k sebi, njegova sapa izgubi moč in živalca je oteta.

Ob tej priložnosti, ko govorim o požiranju, naj pristavim še žalostno zgodbo, ki mi jo je povedal Španec Jožef Lopez po imenu, kakor jo je videl z lastnimi očmi. V glavnem mestu Mehiki so ob neki slovesnosti ponoči zažigali umetne ognje, blizu pa so štirje malopridni fantje ne le kvartali, ampak je eden od njih grdo Boga preklinjal. Toda svojo kletev je moral drago plačati, ker ena raketa v nasproju s svojo lastnostjo ni švignila kvišku, ampak preklinjevalcu naravnost v požiralnik, tam se je z velikim pokom razletela in mu raznesla glavo na veliko kosov, vse gledalce pa po tolikih drugih zgledih še enkrat prepričala, da se veličanstvo božje ne pusti norčevati se s seboj. Da bi pa tega strašnega dogodka nihče ne mogel tajiti, temveč bi se vsakdo nad njim

zgledeval, je bil takoj narisana in slika je bila obešena v bližnji cerkvi Naše ljube Gospe v Albanedi.

Veliko boljše pa se je godilo nekemu drugemu grešniku, o katerem mi je gospod Franc de Leon, neki Španec, pripovedoval naslednje: Ko je neki bogati trgovec, Diego de Ocampo po imenu, potoval iz mesteca Pasquaro, je nenadoma prihrumel s točo pomešan blisk in grom, ki je ubil mulo in raztopil njegova stremena z ostrogami in uzdo, njegovo sedlo pa je skupaj z njegovo obleko vključno celo nogavicami in srajco čisto zgorelo, njemu pa se nikjer noben las ni skrivil. Šel je torej peš nazaj v Pasquaro in tam srečal zgoraj omenjenega Franca de Leona in mu odkrito povedal, da je bil ta čudoviti udarec božji opomin, s katerim se je spomnil svoje obljube vstopiti v kak verski red in je brez obotavljanja to tudi v kratkem izpolnil, kakor se je bil zaobljubil.

Zdaj pa bo moj spoštovani gospod brat brez dvoma pričakoval kak redek spomin iz tega novega sveta, ki bi ga srčno rad poslal, ko bi bilo kako varno sredstvo na razpolago. Ker pa tega tolika razdalja ne dopušča, prilagam v tem pismu nekaj tiste trave, katero sem spotoma, ko sem potoval iz Mehike semkaj, pri neki kapelici v bližini vasi Tepike sam odrezal in kot poseben čudež prinesel s seboj. V omenjeni kapeli je desno od oltarja s posebnim zidom ograjen prostorček, na katerem vedno zelena ruša zeleni v obliki križa, medtem ko ostali prostor okrog in okrog ostaja gol. Govorili so sicer, da je morebiti pod zelenim križem posebna in za rast dobra prst, katera je bila prinesena na ta kraj in so imenovano rušo vso potrebili, izkopali prst in zgladili tla, toda naslednji dan so začudeni našli zeleni križ, kakršen je bil poprej, in s tega križa je malo suhe trave, katero prilagam. Prosim, da se je nekaj da v mojem imenu prečastiti gospe Frančiški Adelman, prevredni samostanski opatinji v Škofji Loki, katero prosim, naj z bogoljubnim samostanom vred blagovoli pridno moliti zame in za moje Indijance, jaz pa nikdar ne bom opustil tudi v bodoče kakor doslej spominjati se je in vseh naših prijateljev pri daritvi svoje sv. maše. Predobrotljivi Bog, daj da se bomo vsi skupaj spet videli v večnem veselju na drugem svetu. Amen.

Pisano v Matape v pokrajini Sonora 20. junija 1699.

Svojemu preljubljenemu gospodu bratu
Zvest do smrti
Mark Anton Kapus,
misijonar iz Družbe Jezusove.

Opomba: To pismo našega prvega misijonarja v Severni Ameriki je bilo natisnjeno v nemškem jeziku v Stoeckleinovi knjigi "Der neue Welt-Bott mitt allerhand Nachrichten dern Missionariorum Soc. Jes." (Augsburg und Graetz, 1728) v številki 56, na straneh 86 - 88. V slovenščini je prvič izšlo v prevodu, ki ga je najbrž sestavil Luka Jeran, v "Zgodnji Danici" (Ljubljana) 1864, strani 253 sl.

Pokrajina Sonora v tedanjem času ni spadala naravnost pod Mehiko, zato jo misijonar opisuje kot posebno pokrajino. Ameriko imenuje včasih tudi Indijo po tedanji španski navadi. Zmaj, ki je prijazen ljudem, je najbrž iguana, ki živi v tistih krajih.

Mehak večer

Prečudno mrak z višin se tajnih vsipa,
odprta usta polni mi s spomini,
počasi ob predmetih v luči tupa,

zastira okna, kakor bi se človek bolni
naslonil trudno na blesteče steklo
in prosil sonca, naj z mladostjo ga napolni.

Na mojo posteljo skoz okno je izteklo
nešteto žarkov, slik, glasov, utripanj,
da mora vstati bitje, ki bo reklo:
„Vsak dan z življenjem mojim si obsipan.“

Zapirajo se shrambe dnevnih doživetij,
mehko zvenijo kaplje, padajoče
v posodo vedno novih radostnih zavzetij.

Vse polno je že godbe in še vedno hoče
odpirati se zvok v krhki tišini,
da sname z mene vse tesne obroče.

Marijina cerkev v Turnišču v Prekmurju

Slovenska krajina nikakor ne predstavlja kulturno zemljepisnega zaključenega ozemlja. Nas zanima seve samo gradivo iz dobe, odkar so se v slovenski krajini naselili Slovenci. Prazgodovinsko in rimsko dobo namenoma izločamo. Iz zgodovine Slovenske krajine so za njeno umetnost pomembni predvsem trije dogodki: 1. Prehod premurske zemlje izpod frankovske oblasti in dobe slovenskih knezov Pribine in Koclja koncem prvega tisočletja po Kristusu pod madjarsko oblast. 2. Doba madjarske nadvlade, ki traja okroglo tisoč let in jo po prvi svetovni vojni nadomesti. 3. Spojitev Slovenske krajine z večjim delom Slovenije in z njim z jugoslovansko državo.

Spomenikov umetnosti prve teh dob v sedanji Slovenski krajini ne poznamo, lahko pa sklepamo na nje po ostankih iz drugih delov nekdanje Kocljeve in Pribinove kneževine. Odločilen za postanek teh prvih krščanskih spomenikov v panonski Sloveniji je bil kulturno naselitveni vpliv salzburške nadškofije. Nadškofija sv. Metoda je v primeri s tem samo kratkotrajna medigra. V celi drugi dobi je državno politična meja na zapadu slovenske krajine precej trdno ločila to ozemlje od tesnejšega kulturnega sožitja z ostalo Slovenijo in je bil razvoj prekmurske umetnosti odvisen od raznih središč na severu in vzhodu od sedanje Slovenske krajine v drugi polovici devetnajstega in začetkom dvajsetega stoletja, pa naravnost od Budapešte. Prava umetnost se je po ohranjenih spomenikih sodeč razvila samo koncem srednjega veka, posebno v štirinajstem stoletju. Ti spomeniki zavzemajo tudi prav odlično mesto v spomeniški posesti bivše madjarske države. Pa tudi spomeniki te dobe so se nam ohranili samo delno. Kakor je spomenike Kocljeve in Pribinove dobe uničil madjarski naval, tako so spomenike srednjega veka preplavili, poškodovali ali popolnoma uničili veliki turški pohodi proti Dunaju. Razen tega pa so v sedemnajstem stoletju cerkvene stavbe mnogo trpele vsled širjenja protestantizma. Mestoma je uničenje spomenikov tudi posledica velikih naravnih katastrof, posebno povodnji, povzročenih po Muri v nižinskem delu Slovenske krajine. Še le z odstranitvijo turške nevarnosti in umirjenjem verskih razmer med protestanti in katoličani se začenja od konca sedemnajstega stoletja zopet prava doba tako v cerkveni umetnosti, ki se giblje v okviru katoliške restavracije, kakor v umetnosti plemiških rezidenc, ki so jih stavile po Slovenski krajini mnoge izmed najodličnejših madjarskih rodbin. Toda tako v cerkvenem kakor v svetnem stavbarstvu in umetnosti sploh pogrešamo tudi sedaj tistega razmaha in elementarne sile, ki je značilna za baročno kulturo ostale Slovenije. Zadnji relativni razcvet umetnosti v Slovenski krajini v drugi polovici 19. stoletja in v začetku 20. stoletja pa je naravnosten odsev tiste iz madjarskega državnega središča Budapešte vodene, do skrajnih mej države smotrno izvajane državne nacionalne kulturne volje, ki je značilna za razvoj kulture te dobe v vsej Madjarski.

Ta razvoj je pretrgala prva svetovna vojna. Takoj po ureditvi razmer v narodni jugoslovanski državi mu sledi nova doba, za razvoj umetnosti v Slovenski krajini je postalo odločilno sedaj slovensko narodno in kulturno središče Ljubljana, ker so uvidevni voditelji prekmurskega ljudstva kmalu pritegnili k sodelovanju arhitekta Jožefa Plečnika; tako je po njihovi zaslugi sožitje Slovenske krajine z našo narodno prestolico celo močnejše in tesnejše kakor vmes ležeče prejšnje Štajerske.

Splošno vzeta je slika o značaju prekmurskega umetnostnega gradiva sledeča: V vseh treh dobah Slovenske krajine se razija njena umetnost v širokem okviru srednje-evropske kulture. V prvi dobi je Slovenska krajina postavljena naravnost na zapad v srce srednje Evrope in predstavlja torej naravnost del tega umetniškega delovanja. Drugi najdalj trajajoči dobi prihajajo pobude od severa in vzhoda in je prekmursko umetnost mogoče opredeliti kot del madjarske državne umetnosti, ki se pa nikdar ne povzpne do resnično narodnega značaja in je samo posebna inčica v srednjeevropskem okviru; vplivi in nove slogovne pobude prehajajo v Slovensko krajino preko raznih madjarskih središč. V najnovejši dobi pa postaja prekmurska umetnost prvič del slovenske kulture in po nji zopet za naravnost srednjoevropska.

Razvoj umetnosti v Slovenski krajini sledi v prej označenih kulturnih oddelkih slogovnemu razvoju v srednji Evropi. Najstarejša spomenika romanske umetnosti v Slovenski krajini sta cerkvi v Selu in Marijina cerkev v Turnišču. Obe sta izraz krajevnega razmeram ustrezajočega stavbnega načina, ki porablja opeko, torej domače gradivo v deželah, kjer ni kamenja. Zato postanka teh oblik ni mogoče iskati zapadno, ampak le vzhodno od Slovenske krajine proti ogrski ravnini. Čeprav čas postanka obeh ne bo zelo različen, je verjetno, da je rotunda v Selu nekoliko starejša. Oba spomenika pa spadata v pozno romansko dobo, ne več prav daleč od začetkov gotike. Posebno šilaste slepe arkade na zunanjsčini prezbiterija v Turnišču pričajo o tem.

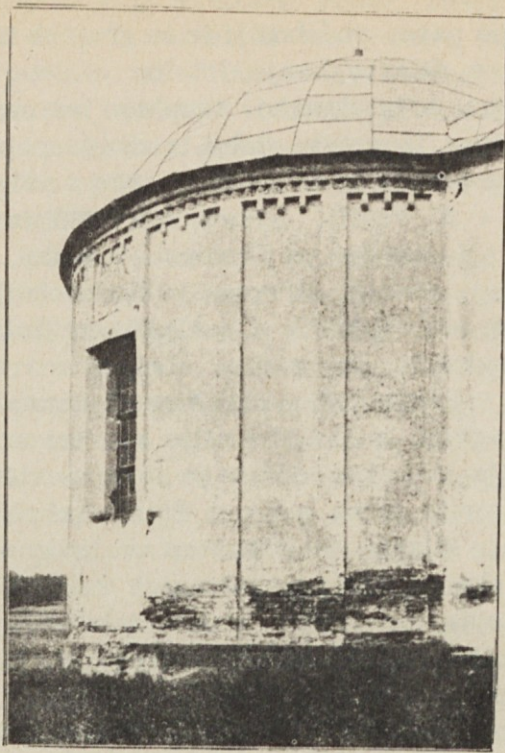
Prvotna cerkev v Turnišču je ohranjena v sedanjem prezbiteriju stare župne cerkve. Prvotna stavba je obstojala iz pravokotne 10 krat 5 m velike ladje, ki je bila prvotno prekrita z ravnim lesenim stropom; ta prostor je imel na vzhodu polkrožno apsidno, prekrito s polkupolo. Stena apside je okrašena zunaj s peterimi, na vrhu šilastimi, z eno stopničasto zarezo umikajočimi se vglobinami v obliki masivne slepe arkade. Na jugovzhodni strani je ohranjeno eno prvotnih majhnih ozkih šilastih oken. Ta prvotna cerkev je bila v drugi polovici 14. stega stoletja izpremenjena v prezbiterij večje, še sedaj ohranjene cerkve; takrat so prvotno ladjo, katere prvotna visokost se v notranjsčini dobro vidi po ostankih s slikami pokritega ometa, obokali z dvema križastima rebrastima obokoma, v apsidi pa so naredili novo veliko dvodelno okno s krogovičjem; kupolo apside so navzgor razširili, da je dobila šilasto obliko, okroglo zunanjsčino pa odsekali, da so dobili v gotiki navadni zaključek prezbiterja iz treh stranic pravilnega osmerokotnika. Prvotna turniška cerkev nam predstavlja tip romanske kapele, ki po svojem

tlorisu v Sloveniji nima para, podobna ji je le grajska kapela na Turjaku, kjer pa je ladja obokana s šilasto banjo.

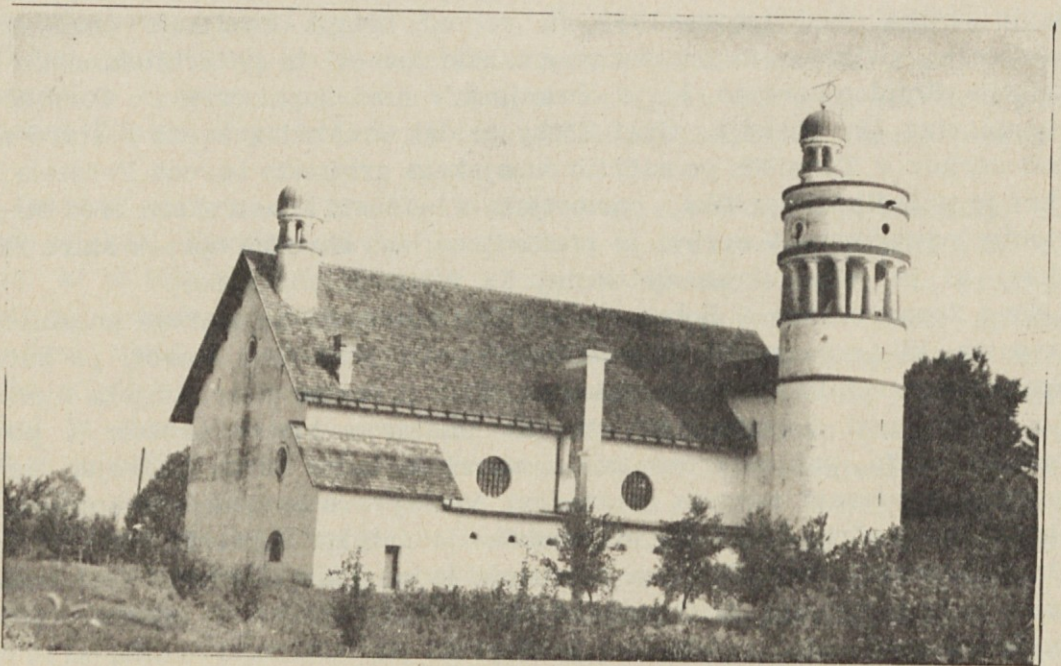
Najvažnejšo lokalno arhitekturno skupino imamo v Slovenski krajini ohranjeno v vrsti cerkva iz gotske dobe iz druge polovice 14. stoletja. Vse imajo določene skupne poteze in se značilno ločijo od ostalih gotskih cerkveno arhitekturnih skupin v Sloveniji. Njihov topološki izvor je treba nedvomno iskati nekje severno ali vzhodno od Slovenske krajine. Tip predstavlja stavbo s pravokotno, z ravnim lesenim stropom prekrito ladjo in na vzhodu od nje prezbiterij menjajoče se velikosti z zaključkom iz treh stranic pravilnega osmerokotnika. Prezbiterij je redno obokan z rebrastimi, križasto konstruiranimi oboki s kamnoseško okrašenimi konzolami in sklepniki. Okna zavzemajo kakor v večini ostale Slovenije vse tri stranice zaključka in na južni steni prezbiterija in ladje, dočim je severna stena ladje in prezbiterija brez oken; ob prezbiteriju je na severni strani navadno zakristija. Okna so redno dosti skromna, šilasta in okrašena s krogovičjem; odlikuje pa se navadno med njimi okno v vzhodni stranici zaključka prezbiterija, ki je dvodelno in ima bogatejše krogovičje. Izmed zakristij je po svoji arhitekturi pomembna ona v Turnišču, ki je obokana z dvema križastima obokoma z rebri in ima lepo okrašene sklepnike. Zvonik stoji redno pred zapadno steno v sredi. V pritličju ima vežo, obokano s šilasto, v os cerkve usmerjeno banjo. Stvarno preprosta zunanjščina teh cerkva je poživljena z oporniki, ki opirajo prosto stoječe ogle zvonika, zapadne fasadne stene in vse ogle in konstruktivno pomembne točke prezbiterija. Stara župna cerkev v Turnišču, ki je dobila sedanjo obliko pred letom 1383 in se od drugih razlikuje posebno po prezbiteriju, prirejenem na poznoromanski osnovi in po arhitektonsko lepi zakristiji. Solidno opremo, ki je ohranjena v novi župni cerkvi v Turnišču iz prve polovice 18. stoletja. Grof Zichy je dal sezidati z zvezi s staro novo župno cerkev v Turnišču po načrtih dunajskega arhitekta barona Ferstela. Ta cerkev je triladijska bazilika, postavljena v betonski konstrukciji brez stropa, z vidnim ostrešjem. V cerkvi je postavljena lepa baročna oprava stare župne cerkve, ki je edini okras te doslej še čisto gole stavbe.

Novo župno cerkev v Soboti so sezidali z ohranitvijo starega prezbiterija in zvonika, ki so ga povišali in na zunaj prilagodili novi stavbi, po načrtih prekmurskega rojaka arhitekta Takacsa. Tudi ta stavba je triladijska s prečno ladjo v širokosti in višini glavne, da imamo v bistvu prostor v podobi latinskega križa, pri katerem imajo stranske ladje samo podrejen pomen pomožnih, predvsem zveznih prostorov. Vsa oprava te cerkve je sodobna, po arhitektovem načrtu izvršena in predstavlja solidna kiparska dela v lesu, kovini in kamenu. Zunanjščina te stavbe, ki je najvidnejši zunanji znak sedanje Sobote, predstavlja tip sklenjeno očrtane stavbe gmote v smislu tendenc zadnjih let pred vojno, z glavnim povdarkom na visokem zvoniku, ki je eden najvidnejših znanikov sodobne Slovenske krajine in ga večkrat protestanti v njegovem načinu posnemajo kot znak svojih molilnic.

Tudi drugače se je v 20. stoletju osredotočila ambicioznejša stavbinska

Selo: romanska rotunda

Cerkev v Bogojini

Cerkev v Beltincih

delavnost v Slovenski krajini predvsem na Soboto, ki pridobiva vedno bolj nekak vodilni značaj. V novejših stavbah, katerih najboljšje je zasnoval prekmurski rojak arhitekt Takacs, se javlja v ornamentiki kakor v sestavu oblik nov duh, ki ustreza stremljenju po madjarskem narodnem slogu. Značilna je zanj posebno ornamentika v duhu narodnih motivov.

To stremljenje, ki se je pred vojno napovedalo z veliko silo in kazalo, da postane odločilno za razvoj prekmurske arhitekture sodobnosti, so nenadoma pretrgale posledice velike vojne. Pozornost Slovenske krajine se je takoj usmerila od Budapešte na zapad in zasluga starejših narodnih voditeljev, kakor je bil to pokojni bojanski župnik Baša in mladih inteligentov je, da nosi povojna umetostna delavnost, kolikor je, ambiciozne, pečat Plečnikovega dela in

duha. Po njegovih načrtih je bil izdelan najprej novi veliki oltar župne cerkve v Martjancih v gotskih oblikah s porabo že poprej izdelanega marmornatega kipa sv. Martina. Ne ravno posrečena nova župna cerkev pri Sv. Juriju je bila izvršena po načrtih graškega arhitekta H. Pascherja. Ponos Slovenske Krajine pa je po Plečnikovih načrtih izvršena nova župna cerkev v Bogojini, ki je postala radi svoje daleč vidne lege in radi svoje izredne zunanje oblike poleg stolpa župne cerkve v Soboti najvažnejši znak nove Slovenske krajine. Za zunanjščino bogojanske cerkve je važen predvsem zvonik, ki nudi eno najlepših razgledišč Slovenske krajine. V notranjščini je Plečnik popolnoma ohranil staro župno cerkev, ki je v svojem zapadnem delu značilen spomenik prekmurske gotike 14. stoletja, tako da služi sedaj za podkorno lopo in kor. Nova cerkev je enoladijski prostor pravokotne oblike s pravokotnim prezbiterije, prekrivajo jo ravni stropi, okrašeni z domačo prekmursko keramiko; prostor je poživiljen s štirimi na močan steber oprtimi loki, na katerih leži stropovje. Na zapadni strani je z vrsto stebrov oddeljen od tega prostora ozek hodnik, ki vodi od vzhodne lope pod zvonikom k zakristiji. Tej vrsti stebrov odgovarja na vzhodni strani druga in ima na videz enostavni prostor toliko slikovitih momentov, da smemo po motiviki in učinku prištevati najbogatejšim in najzanimivejšim arhitekturam svoje domovine. V slovenski povojni arhitekturni umetnosti je bogojanska cerkev eden najpomembnejših dogodkov.

ZNAMENITO SLIKANJE V TURNIŠČU

Najbogatejši zaklad slik se hrani v župni cerkvi v Turnišču. V prezbiteriju se nahajata dve plasti slik, od katerih starejša je izvršena na glinast pobeljen omet in predstavlja tehnično zanimivo varianto starejšega srednjeevropskega slikanja na steno. Vse slike novejše plasti pa so izvršene že v fresko tehniki. Starejša plast se razteza samo na prezbiterij, oziroma na prvo cerkev, ki je bila po prezidavi v 14. stoletju adaptirana za prezbiterij. Ostanki so bili ugotovljeni v apsidi, kjer so najboljše ohranjeni, na loku okrog apside in na severni in južni steni. Vendar so ti ostanki tako fragmentarni, da ni mogoče več ugotoviti, kaj predstavljajo. Na severni strani se razloči vrsta prizorov iz neke legende, na južni steni je dobro ohranjen od mrtvih vstali Zveličar, na loku okrog apside je ohranjenih nekaj glav in slika Marije Device zaščitnice s plaščem. V polkrogu apside je slika z Odrešenikom in s simboli evangelistov. Sliko držita dva lepa dobro ohranjena klečeča angela. Na steni apside je ohranjeno Rojstvo, del kronanja Marije in nekaj glav. Slike te starejše plasti so prav dobre risarske kvalitete in po slogu značilne za prvo polovico 14. stoletja. Čez to prvotno plast je bilo izvršenih v raznih časih v teku druge polovice 14. stoletja več drugih slik. V polkupoli apside je naslikal Janez Akvila leta 1393 - napis je deloma ohranjen - čez prvotno slikarstvo, ki je bila radi povečave okna deloma uničena, isti prizor še enkrat. Slikarstvo je izvršil na večkratni belež in je delo očitno izvršil v veliki naglici. To je tretje

datirano in signirano delo Janeza Akvile, radi slabe ohranitve malo pomembno.

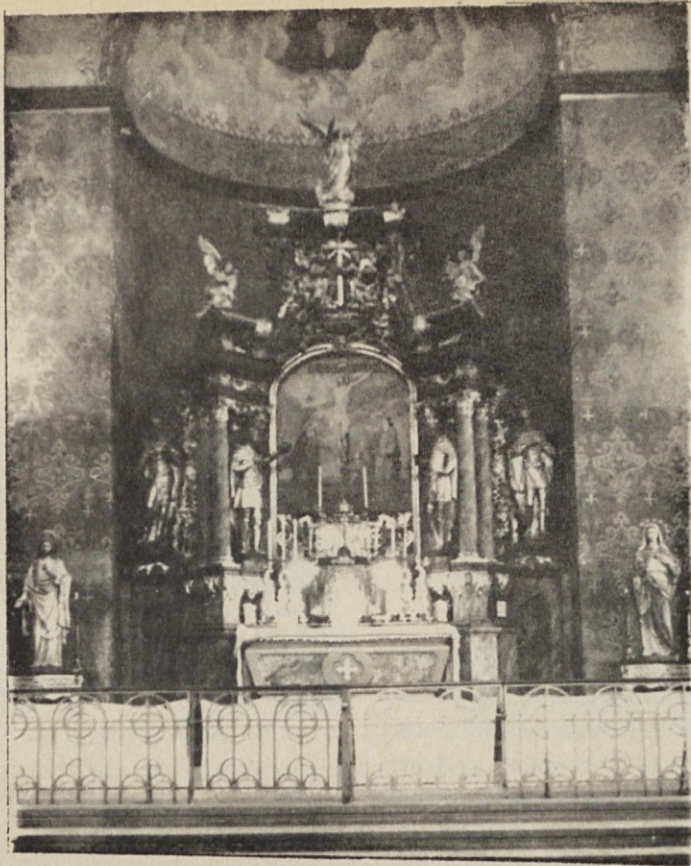
Po starosti sledijo slikarije na križastih obokih prezbiterija in ostanki slik v vrhnjih delih obeh sten. Edino slike na oboku so se dobro ohranile. Slike križastega oboka pred apsido predstavljajo simbole evangelistov, one drugega oboka pa angele s teksti zahvalnic. Na južni steni so se ohranili samo nerazločni ostanki z obrobnimi napisi. Na severni strani ali steni so se ohranili samo nerazločni ostanki z drobnimi napisi. Na severni steni pa se razločijo trije prizori, in sicer Marijino oznanenje, Rojstvo in Poklonitev sv. treh kraljev. Te slike, izdelane verjetno kmalu po prezidavi prezbiterija, pripadajo nedvomno drugemu slikarju, kakor je izvršil ostale slike na stenah prezbiterija.

Očividno prvi slikar ni dovršil svojega dela in je bilo poverjeno drugemu slikarju, ki je, kakor priča napis nad vhodom v zakristijo, izvršil svoje delo leta 1383. Poslikal je, kakor pričajo ostanki, ves glavni pas sten, lok okrog apsidi in pritličje sten. Na pritličju sten je naslikal preprogo iz hemnelinovih kožic, na levo od vhoda v zakristijo pa veliko votivno sliko, največjo, kar jih poznamo v Sloveniji. Pri odstranjevanju pozneje vzidanih vrat iz zakristije na prižnico je bila dragocena slika uničena. Predstavljala je na desni na tronu sedečo Marijo z detetom v naročju, pred njo pa na levi klečečo rodbino plemenitega donatorja z njenimi patroni. V zgornjem pasu so bili naslikani na severni steni stoječi apostoli, na južni steni pa razni drugi nerazločni prizori. Ohranjen je samo ostanek nekega svetniškega pokopa z angeli in deli ornamentike. Tudi v apsidi se ni nič važnejšega ohranilo. Za določitev umetniške smeri, ki ji je pripadal umetnik, so posebno važni apostoli radi načina, kako je sestavljeno gubanje njih oblek, kako so modelirani obrazi in kakšen je tip posebno njihovih bradatih obrazov. Po njih smo ugotovili sorodstvo s krogom slikarjev, ki so delali češkega kralja Vencla. Tudi ta slikar, ki tudi ni popolnoma dovršil poslikanja prezbiterija, nima nobene direktne zveze z Janezom Akvilo, ki je to delo leta 1393 dovršil s poslikanjem polkupole, apsidi in mogoče apsido sploh, vendar se nam od slikarij spodaj ni nič ohranilo.

V ladji je bil poslikan slavolok in tako severna kakor južna stena, vendar kakor se zdi, nobena v polnem obsegu. Na severni steni sega slikarija do pozneje dozidanega kora, na južni steni pa zavzema le približno eno tretjino dolžine stene ob slavoloku. Kakor priča napis, je bila ta slikarija dovršena leta 1389. Slavolok in stene so bile od vrha do tal pokrite s slikami, razvrščenimi v vodoravnih pasovih. Slike so bogato pojasnjevali napisi v gotski frakturi. Vse delo je izvršila ena delavnica. Nerešeno je še vprašanje, če jo smemo identificirati z delavnico Janeza Akvile. Nedvomno pa so med njim in njo nekaj sorodstva, ki pa po našem niso toliko, da bi si upali trditi, da gre za istega mojstra. Vsebina slik v ladji je precej zamotana in deloma še ne točno dognana. Dani so pa v slikah samih neki momenti, na katere se lahko opremo pri ureditvi tega gradiva. Tako je po sestavi slik slavolok celota zase: Prostor ob loku samem je bil izrabljen za slike dekorativnih grbov rodbine, ki

je dala ladjo poslikati. Stena na levo od slavoloka kaže spodaj sliko kronanja Marijinega, nad njo pa sliko iz legende sv. Nikolaja, kateremu je posvečena dolga latinska himna. Na desno od slavoloka je naslikana v sredi slika križanja sv. Petra; druge slike so nejasne. Drugo povdarjeno skupino nam predstavlja sreda severne stene, kjer se nahaja v srednji višini na levi slika pokopa sv. Katarine s sliko naročnika, zraven na desni pa baldahinska arhitektura s podobo sv. Ane Samotretje. Nad skupino teh dveh slik se nahaja slika poslednje sodbe s Sodnikom, vstajenjem mrtvih, Marijo, Janezom in apostoli. Razen majhnega dela v bližini stranskega oltarja na južni steni nad pritličjem so še druge poslikane ploskve razdeljene enakomerno na pravokotna polja, s prizori raznih zgodb, ki na stenah, kolikor so vidne iz cerkve, še niso razložene, ker so napisi samo delno čitljivi in ker ni mogoče popraviti cele vrste. Kolikor se slike vidijo pod zgornjim robom sten na podstrešju, predstavljajo prizore iz legende sv. Ladislava, ogrskega kralja. Naslikanih je enajst prizorov. Vpodobljeni so po starih kronikah dogodki iz življenja sv. Ladislava od bitke v Czrhalomu leta 1077 do zidanja cerkve v Nagyvaradu po bitki v Kisvardu leta 1085. Prva slika kaže ugrabitev hčerke baradskega protestantovskega škofa po Kumanu pred obzidanim mestom. Na drugi sliki je vpodobljen počitek Kumana z deklico v gozdu. Tretja slika kaže, kako skuša Ladislav s sulico doseči bežečega Kumana. Na četrti sliki vidimo, kako vleče deklica Kumana s konja na tla. Na peti sliki se borita Ladislav in Kuman, kateremu deklica s sekiro preseka kite na nogah. Na šesti sliki sklanja Ladislav glavo Kumano, ki jo deklica seka. Na sedmi sliki je vprizorjena izvolitev Ladislava za kralja. Na osmi sliki vidimo Ladislavovo kronanje. Na deveti je vpodobljena bitka pri Kisvardi. Na deseti zidanje katedrale v Nagyvaradu. Na enajst pa je doslej nerazložen prizor kronanja nekoga v meniški obleki. Ker imata obe vprizorjeni osebi svetniške vence, domnevajo, da je to kronanje sv. Ladislava v nebesih. Ostale slike na severni in južni steni, ki jih pojasnujejo danes že nečitljivi ali v nepojasnjenih odlomkih čitljivi napis, predstavljajo, kakor se zdi, zgodbe iz kronik o postanku Madjarov in svetopisemskih povesti. Več slik je prav dobro ohranjenih, le da je njihova medsebojna zveza za enkrat še nejasna.

Umetnostno in kulturno zgodovinsko spadajo slike v ladji turniške stare cerkve med najzanimivejše ostanke srednjeveškega slikarstva v srednji Evropi. Legenda sv. kralja Ladislava je bila v 13. in v 14. stoletju v madjarskih cerkvah zelo razširjena in je verjetno, da je obstajal v kaki pomembnejši cerkvi na Ogorskem ciklus slik, predstavljajočih legendo sv. Ladislava, ki je postal vzor za vse druge. Domnevajo, da je bil ciklus slik v katedrali v Nagyvaradu, ki je bila Ladislavova ustanova in središče njegovega češčenja. Ostanke slik tega cikla so raztreseni po raznih cerkvah po vsej nekdanji madjarski državi. Ciklus vsebuje vse važnejše prizore, zgodbe, kakor nam jo poročajo kronike. Važno vprašanje, ki ga bo morala znanost glede turniških fresk še ugotoviti, pa je, koliko so tudi ostale, dosedaj po vsebini še nepojasnjene slike v zvezi z madjarskimi kronikami.

Glavni oltar turniške cerkve

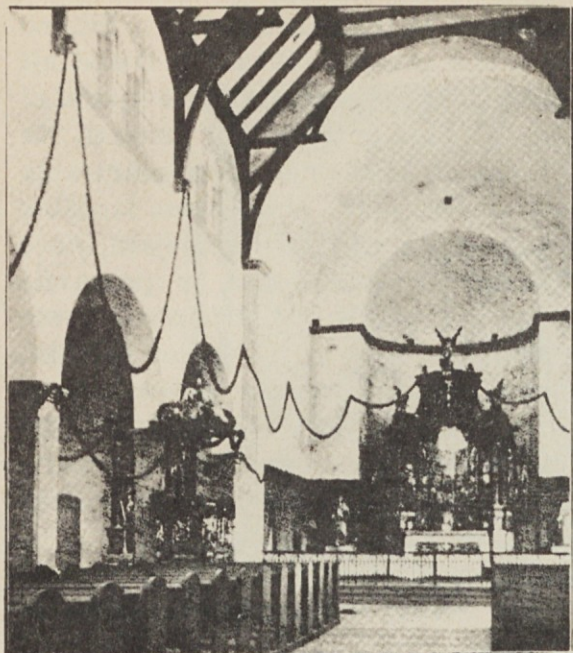
Cerkev v Turnišču

Iz tega pregleda posnamemo tudi kot končno spoznanje dejstvo, da je umetnost v Slovenski krajini cvetela kot več kakor krajevno pomemben pojav samo koncem srednjega veka, ko je bila še izrazito, vsaj sredneevropsko mednarodna, začela se je oživljati zopet po več stoletjih v novejši dobi kot izraz do skrajnih mej takratne države intenzivno snujočih narodnostnih sil v težnji, da ustvari v teh mejah enoten kulturni izraz, pred našimi očmi pa jo vidimo, kako brsti iz lastnih narodnih virov, ko je doslej brezoblična masa prekmurskega ljudstva prvič zadihala zrak lastnega narodnega življenja in se je v tem naravnem okviru začela buditi k višjemu individualnemu stremljenju.

TEMELJITO POPRAVILO STARE CERKVE V TURNIŠČU

V letu 1958 se je izvršilo popravilo ostrešja in kapnega venca na stari cerkvi v Turnišču. Za konservatorska dela je bila pri okraju določena gradbena ekipa, v kateri je strokovno vodstvo prevzel inženir arhitekt F. Novak. Njegovo poročilo o tehničnem pregledu cerkve v Turnišču je bilo naslednje:

Obstoječa streha nad ladjo cerkve je bila zgrajena po takrat veljavnih tesarskih pravilih tako, da je dobilo vsakih par špirovcev po dvoje lesenih razpor v dveh raznih višinah. Spodnja razpona nalaga tudi na vmesno lego, ki je v podolžni smeri strehe podprta z vertikalnimi lesenimi sohami, pod katerimi so položene lesene podvlake prečno na stropnike. Tako leži skoraj vsa teža strehe na lesenih stropnikih. V prečni smeri strehe prvotno ni bilo nobenega nasilnega vešala. Kasneje je bila cerkvena ladja presvoden s polkrožnim obokom. Ob tej priliki so zaradi velike razpetine močno upognjene stropnike v sredini podprli naravnost na teme oboka. Ta obok je zakrival skoro polovico starih fresk, ki so bile naslikane na obodnem zidovju cerkvene ladje. Po tem odkritju so za časa okupacije obok odstranili in tako so ostali stropniki nad ladjo zopet brez opore v sredini razpetine. Na bočnem zidovju cerkvene ladje je položena pozidnica, in sicer na notranjem robu zidu. Špirovci so na to pozidnico naslonjeni z manjšimi zaseki na špirovcih. Sicer pa špirovci in pozidnica niso med seboj povezani. Zaradi razmeroma strme strehe in debelega bočnega zidovja je nastala med špirovci in robom kapnega venca razlika, ki so jo po takratnih tesarskih običajih pokrili z dodatno strešino. Pri rušenju polkrožnega oboka so opazili, da streha nad ladjo ni točno vertikalna, temveč je nagnjena v svoji celi dolžini na zahodno stran. Da bi preprečili še večje nagibanje strehe, so vgradili v obstoječe ostrešje nekaka trikotna vešala tako, da so uprli noge opore vešala že v obstoječe stropnike, na vrhu pri slemenu pa so vgradili vertikalne sohe, ki ne segajo od slemena do stropnikov. Poševne opore in vertikalne sohe so povezali na spodnjem koncu sohe z lesenimi kleščami tako, da tvori nosilni sistem po dva trikotnika sil. S to konstrukcijo so hoteli preprečiti nadalnje nagibanje strehe na zahodno stran. Rešitev problema je dobro zamišljena, izvedba pa žal ni precizna. Poleg tega manjka potrebno vezno okovje, ki bi se še lahko

Turnišče: nova župna cerkev (arh. Ferstel).
Notranjščina z baročno opremo.

Turnišče: romanska, gotsko prezidana apsida

namestilo. Nagibanje strehe je, kot vse kaže, za nekaj časa ustavljeno, ni pa prepričan pomik dodatnih špirovcev ob kapih, ki na svojih gornjih koncih nalegajo na glavne špirovce, spodaj pa so oprti v obodni zid cerkvene ladje oziroma v kapni venec. V zadnjih letih je to pomikanje vedno večje, kar se zlasti dobro vidi na razpokanem in odrinjenem kapnem vencu na zahodni strani cerkve. Na vzhodnem obodnem zidu je ta pritisk manjši, tako da se vidi samo horizontalna razpoka med kapnim vencem in obodnim zidom. Pomik strešine je opaziti tudi v podstrešju ob kapu, kjer so skoraj vse lesene distančne podpornice med glavnimi in dodatnimi špirovci zrahljane, delno pa že tudi izpadle. Popravilo je nujno potrebno, sicer bo prislonjena strešina v kratkem zrušila ves kapni venec na zahodni strani cerkve, medtem ko na vzhodni strani za zdaj še ni take nevarnosti. Popravilo se da izvršiti na dva načina:

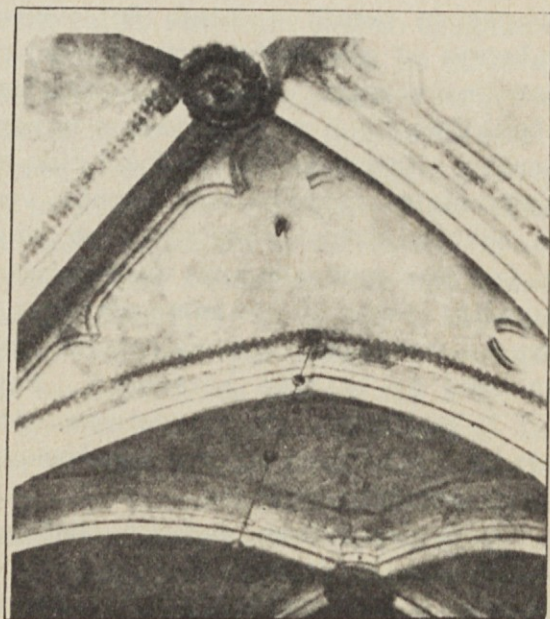
1. Radikalno, da se odstrani sedanja streha ter izdelava nova, statistično pradiženirana strešna konstrukcija. Pri strešni konstrukciji bi se v veliki meri porabil stari les.

2. S popravilom sedanje obstoječe strehe, ki bo morala obsegati a.) odkrivanje in demontažo vse prislonjene strešine vsaj na zahodni strani cerkve; b.) odstranitev močno poškodovanega zidanega strešnega napušča; c.) ponovno montažo prislonjene strešine v glavnem iz starega materiala. Dodati bi bilo treba le manjkajočo pozidnico in lesene zaplate, s katerimi bi bilo treba vezati dodatne špirovce na glavni špirovec in na stropnik s pomočjo močnih

žebļjev, ali še bolje s svorniki. Pri letvanju strešine bi bilo treba vso streho prekriti in strešino ponovno prekriti, pri čemer je treba računati s približno 40% novih strešnikov. Ves kapni venec bo treba ponovno vzdati v dosedanji obliki, pri čemer se bo deloma uporabil pri rušenju ostalih stari, še uporabni material, deloma pa bo treba oskrbeti novega. Venec je treba tudi ometati. Na turniški cerkvi pa so bila v letu 1958 izvršena naslednja dela: odkrivanje zahodne strešine krova nad ladjo stare cerkve, demontaža prislonjene strešine s starimi izbranimi strešniki, pokrivanje slemenena s starimi slemenjaki, novo zidanje kapnega venca, omet novo sezidanega kapnega venca in popravilo odpadlega ometa, popravilo strešne konstrukcije zvonika z dodajo novih kosov lesa, delno prekritje krova na zvoniku in popravilo vseh štirih voglov zvonika, naprava pločevinaste obrobe pri stiku enokapne strehe zakristije in apside na stari cerkvi, popravilo pločevinaste obrobe, naprava in odstranitev lahkega fasadnega odra pri kapnem vencu, pokritje odstavka požarnega zidu na severni strani stare cerkve s strešniki, opaženja krova s 24 mm deskami kot podlogo pločevinastemu krovu na strehi, pokritje krova z železno pocinkano in galvanizirano pločevino, popravilo kamenitega podstavka na zahodni in severni strani cerkve ter prekritje strehe. V stari cerkvi v Turnišču bo treba še odpraviti vlago ter očistiti in utrditi freske.

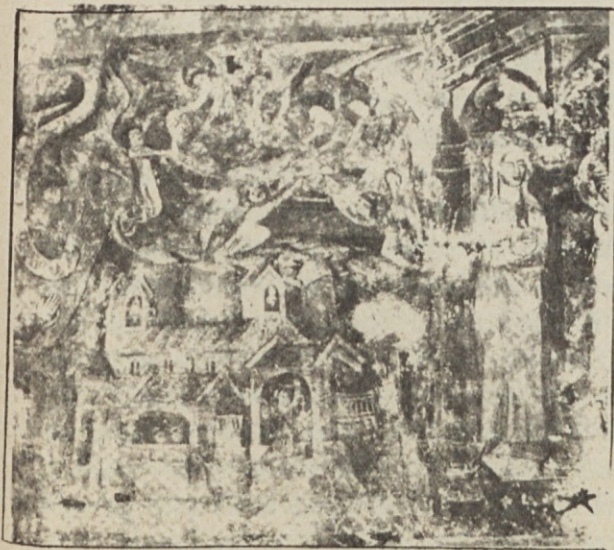
Turnišče: slikani prezbiterij
stare župnijske cerkve (1380).

Turnišče: obok prezbiteriija

Turnišče: apostoli v prezbiteriju (iz l. 1383).

Turnišče: pokop sv. Katarine (iz l. 1389).

Turnišče: freska s sceno iz Kronike kralja
Ladislava (1389).

BOŽJA POT V TURNIŠČU

Stara matica-župnija je Turnišče, čigar prebivalci so že od starih časov svobodni meščani. Dandanes obsega razun mesta še 12 vasi, nekdamu je pripadala tudi črensovka in beltinska fara. Župna cerkev v Turnišču se je imenovala včasih "Blažena Devica Marija pod logom" ali v pustinji. K tej cerkvi so radi romali ljudje iz celega Prekmurja, posebno pa še iz Medjimurja in prekdravskih pokrajin. Patroni cerkve so bili lendovski grofje Banfy.

Med ljudstvom še zdaj živi spomin na pobožnega grofa Mikloša Banfy-ja, bana hrvaškega, ki se je pred vsakim Marijinim praznikom postil ob kruhu in vodi in rads procesijo romal k blaženi Devici Mariji pod logom ali v Turnišče. Na njega še spominja "banska pot" ban uta - pri Radamosovcih, kjer si je grof na svoja stara leta dal presekati bližnico skozi gozd, da bi lažje obiskoval priljubljeno cerkev v "pustinji". Grof Štefan Banfy je leta 1383 dal prezidati turniško cerkev v prehodnem romansko-gotskem slogu. Leta 1664. so jo Turki požgali, tako da je od cerkve ostal le duhovniški kor, stene ladje in del stolpa. Posebna zanimivost te cerkve so lepe stenske slike - freske, ki predstavljajo prizore iz življenja sv. Ladislava po legendi iz Thuroczijeve kronike. Žal, da so jih poznejše prezidave hudo pokvarile.

Božja pot je zelo cvetela v Turnišču. Prihajali so prekmurski Slovenci, potem Štajerci in Medjimurci. Ako Premurci hodijo na božjo pot na Štajersko k Sv. Trojici in na Sladko goro in na Tinsko, pa če hodijo k Mariji Bistriški, potem gotovo obiskujejo tudi svoja lastna božja pota kakor je Turnišče. Zanimivo je gledati v Turnišču fante, kako se zberejo pred mašo vsako nedeljo zunaj cerkve in ko pozvoni za mašo četrte ure pred mašo, takrat gredo vsi fantje v vrsti v cerkev in sicer po sredi cerkve in napolnijo cerkev po sredi gori do glavnega oltarja na eni strani, na drugi pa dekleta, tako da jih je veselje gledati te mlade ljudi, kako zbirajo se pri Mariji nedeljo za nedeljo. Med povzdigovanjem lepo in dostojno pokleknejo, da jih je res lepo gledati.

Ljudsko sporočilo pripoveduje tudi o grofici Sari, da je bivala na svojem gradu v Soboti in je od tam rada obiskovala tišinsko Marijino cerkev. Ker je bila bolna na nogah, se je morala voziti in si je večkrat v potoku Mokos hude bolečine olajševala s hladno vodo. Nekoč je obljubila, da hoče Mariji v čast okrasiti njeno cerkev, ako ozdravi. Ko je potem kmalu začutila vesele posledice svoje obljube je dala tišinsko cerkev na novo sezidati in s stolpom okrasiti. Od tistega časa je postala tudi tišenska cerkev znamenita božja pot. K materi Milosti so zahajali Slovenci od blizu in daleč. Leta 1426 so Turki to podobo z drugimi dragocenostmi vred odnesli iz tišinske cerkve, jo oropali nakitja in vrgli v neki grm, kjer je ležala sedem let. Slučajno je neletel na njo neki pastir. Potem so podobo iz strahu pred Turki nesli v Lankovice pri Gradcu na Štajerskem, kjer so jo na prizadevanje sv. Janeza Kapistrana frančiškani pozidali cerkev in samostan. Od tistega časa so Lankovice postale priljubljena božja pot ogrskih Slovencev. Tudi štajerski Slovenci so radi hodili

na to božjo pot in so imeli tam celo svojega duhovnika, ki je skrbel za nje. Prek kakimi sto leti je bil v Lankovcih frančiškan p. Benigen Andrenšek, doma iz Zibike, ki je skrbel za štajerske in prekmurske romanje. Pridigal je romarjem po Slomškovih navodilih. Tudi župnija v Gornji Lendavi ima Marijino cerkev in tudi tam je bila včasih lepa božja pot, saj tam so imeli že svojo cerkev pred letom 1000. Tako so prekmurski Slovenci bili skozi in skozi Marijini otroci.

PREKMURJE NA MIROVNI KONFERENCI

Glede Prekmurja je vladala v jugoslovanskih in v slovenskih krogih ob prevratu velika zmedenost. Hrvaški in celo slovenski listi so na lahko roko pisali o meji ob Dravi, drugi so zamenjavali Prekmurje s hrvaškim Medjimurjem. Da se je Prekmurje vzelo v okvir naših zahtev, je v znatni meri delo mariborskega Narodnega sveta in "Zgodovinskega društva", ki je že od svojega početka leta 1903. vzelo Prekmurje v svoje področje.

Ni čuda, da so nastale težave radi Prekmurja tudi v Parizu. Edina zaslomba na katero je jugoslovanska delegacija mogla upirati svojo zahtevo po Prekmurju, je bil etnografski moment, slovenska narodnost prekmurskega prebivalstva. A to okoliščino je madjarska uradna statistika zadnja desetletja znala na zvit način prekriti, Slovencev niso več posebej šteli, temveč jih s cigani vred stlačili pod rubriko "drugi". Vrh tega so Madjari zadnja leta pomadjarili vsa krajevna imena in izbrisali vsako sled slovenske narodnosti. Izvedenci entantnih velesil, ki jim ogrske narodnostne razmere niso bile znane, so zaman iskali Slovencev v statistiki in na zemljevidu. Na ugovor, da ogrska uradna statistika in krajevna imena v tem niso odločilna, se je odgovarjalo, da je to vendar javen uradni dokument. Poleg tega so sovražni nam Italijani z vso silo delali v prilog Madjarov. Slovenski, hrvaški in srbski izvedenci so s složnim delom in z osebnimi stiki z entantnimi izvedenci na podlagi starejše statistike vendar ugotovili veliko število Slovencev in slovenska krajevna imena, ki potem kar izginejo iz uradne statistike, dočim se je prebivalstvo po porodih znatno pomnožilo. S tem je bila madjarska statistika razkrinkana. Sedaj so postali entantni krogi nekoliko dostopnejši za našo zahtevo po Prekmurju. Našo zadevo so podpirali neki francoski izvedenci, češki delegat dr. Beneš je zbudil zanimanje japonske delegacije za našo zadevo, srbski rojak Pupin, univerzitetni profesor v Kolumbiji, pa je posredoval pri Amerikancih. Glavna komisija pod predsedstvom Francozom Andreja Tardieu-ja je 20. maja 1919 zaslišala našo delegacijo ter je pri tej priliki slovenski delegat dr. Žolger obrazložil tudi našo zahtevo po Prekmurju. Usoda Prekmurja je bila s tem bolj ali manj odločena. Toda ameriški izvedenec Johnson, držeč se krčevito madjarske statistike in podpiran od Italijanov, se nikakor ni dal pregovoriti, da bi se državna meja potegnila ob narodnostni meji, ki jo dela Raba, ki gre od Monoštra ob Rabi in izvirov reke Zale po dolini reke Krke do njenega izliva v Lendavo in obeh v Muro, temveč

je samolastno potegnil mejo 10 - 15 km južno od Rabe po neznatnih višinah, ki tvorijo razvodje med Muro in Rabo, potem v južni smeri ob razvodju med Krko in Muro. Dejanski prebivajo Slovenci tudi onostran Rabe, a ker je bil koridor med Donavo in Rabo načelno odklonjen, je bila vsaka zahteva po prekorabskih Slovencih zastoj. Ker še stvar ni bila končno rešena, si je naša delegacija veliko prizadevala, da bi rešila vsaj slovenske naselbine na desnem bregu Rabe, toda vsi poskusi so se odbili ob ameriški in italijanski trmi. Tako je bila prej označena pogodba za mejo končno sprejeta v Trianonsko mirovno pogodbo, ki so jo Madjari po dolgem obotavljanju in spletkarjenju podpisali 4. junija 1920.

S tem je Prekmurje po mednarodnem pravu bilo po dolгих stoletjih ločeno od madjarske države in je postalo sestavni del države Jugoslavije oz. Slovenije.

Že prej dne 1. avgusta 1919 je vrhovni svet v Parizu pooblastil našo državo, da vojaško zasede Prekmurje v onem obsegu, kakor je določil vrhovni svet v svoji seji 9. julija 1919 in kakor ga določa Trianonska pogodba. Dne 6. avgusta 1919 je bila o tem sklepu uradno obveščena vlada v Beogradu in dne 12. avgusta so jugoslovanske čete brez kakega odpora zasedle Prekmurje.

Prav je, da se tega spomnimo, ko pišemo o Prekmurju in drugo leto bo že 50 let odkar je prišlo Prekmurje domov, kamor spada. Ob koncu avstrijsko-nemške in madjarske vlade in oblasti nad našo zemljo se zgodovinarju iz dna duše izvija v veselem pomenu vzklik, ki je ob pogrebu zadnjega Celjana žalostno pretresel navzoče, vzklik, ki nam pomeni srčno željo in odločno voljo glede bivše pripadnosti pod Nemce in Madjare: DANES IN NIKAR VEČ.

ZGODOVINSKI VIRI

France Stele: Umetnost v Slovenski krajini - Slovenska krajina: Zbornik ob petnajstletnici osvobojenja. Uredil Vilko Novak. Beltinci 1935. Opremil ing. Milan Črnigoj. Založil konzorcij. Tiskala Mariborska Tiskarna D. D. Predstavnik Stanko Detela.

Turnišče: Varstvo spomenikov 1958 - 1959. V. K.

Dr. Jožef Gruden: Zgodovina Slovenskega naroda I. del stran 558. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu 1910.

Dr. Franc prof. Kovačič: Slovenska Štajerska in Prekmurje. Zgodovinski opis. Ljubljana izdala Matica Slovenska, natisnila tiskarna J. Blasnika nasl. v Ljubljani. Dr. M. Slavič; Prekmurje; sočasna poročila listov "Journal de Debets in Temps, ter pisateljski osebni zapiski iz Pariške konference.

Pšenični klas

Stari Ožbovec je s povešeno spodnjo ustnico stal na dvorišču in gledal proti Taborski cerkvi. Oblaki, ki so se že celo dopoldne prerivali po nebu, so se gnetli na kup, vreli v čudovite oblike, se spet raztegovali in s sivimi repi segali prav v oskubljeno drevje.

Stari Ožbovec je duhal dež. Tudi rana na nogi ga je peklila in žgala, čeprav je že navsezgodaj navil nanjo trpotca, ki odjemlje vročino in kljuvanje. Nič ni pomagalo.

Zlodej zlodjevi!

Oblaki so se nategnili nad Taborsko cerkvijo, tako da jih šiljasti zvonik reže kakor nož. Zlatega jabolka s križem ni več videti.

Ožbovec se prestopi in zaječi. Rana na nogi ga boli prav nekje v temenu, kakor da je tam konec stržena in začetek bolečine.

Od hleva sem se guglje mladi Ožbovec. Košat je, nekam neroden v hoji, v obraz pa kakor stari.

- Bo rado pršilo, oče, kaj?

- Do noči se oblaki ne bodo preganjali, - je stari skrival bolečino. - Tudi vrane se na čudno gonijo okoli. Do marij ne bo držalo.

- Dobro, da smo krompir pospravili v suhem, - je rekel mladi. - Še tako rad gnije.

Stari je molčal, z ostrimi očmi še nekajkrat obletel oblake, odbencal za vogal in pogledal še proti dupljansko strani.

- Na vse strani je zabasano, - je zagodrnjal proti sinu in mislil zaviti proti Gradovcu. Nenadoma se je zasukal in zavpil: Tomaž, v mlin bi še lahko peljal. Jutri bo nemara še cel dan deževalo.

Ni počakal na sinov odgovor. S stisnjenimi ustnicami se je poganjal proti Gradovcu.

Ko se je pod noč vračal, se mu je zdelo, da je kljuvanje v rani popustilo za spoznanje. Ni še prišel do Pečnika, ko je pričelo pršiti. Mrzel pust dež, prav jesenski.

Na dvorišču je Ožbovec za hip obstal. Taborske cerkve ni bilo videti v megli.

- Zdaj se bo začelo, - je skoraj vzdihnil in se obrnil v vežo.

* * *

Tomaža še ni bilo iz mlina.

Ožbovec je brez besede odšel v jamro in ko ga je Manca klicala, da bi spil malo lipovca, je skoraj zarentačil:

- Ga ne bom. Ko se Tomaž vrne, bomo večerjali.

Manca ga ni silila. Oče imajo slab dan.

Dež in očetova razbolela noga sta odprla pristujenost pri Ožbovcu. Dež je klepal skoraj ves teden po strehi, razmočil dvorišče in spral s košatega kostanja še tista perišča listja, ki se je držalo po vejah. Tudi noga starega Ožbovca je čudno zatekla in pomodrela. Mama je vsako jutro nabrala trpotca, ga nasekala z nožem, da je bil mehak in da je dal sok iz sebe, potlej ga pa navezala očetu na rano.

Stari Ožbovec je stiskal zobe, ječal in vzdihoval, čeprav mu je hladni trpotec dobro del.

- Vse garanje mojih let je v tej rani, - se je Ožbovec vselej naslonil nazaj na blazino in popravil obvezano nogo.

Manca je vedela, da mu zdravnika ne sme omeniti. Enkrat samkrat mu ga je, pa je tako zarenčal, da se ga je ustrašila. - Še zdravnika bi plačevali. Trola! - Od tedaj mu ni upala nič več reči.

Ko je Miklavž v Podtabor prinesel snega, je stari Ožbovec že močno osmlednil. Koža na obrazu se mu je čudno potegnila, od senc proti ušesom je pobleдела in vsak dan postajala bolj bela.

Stara Obramovka, ki je poznala vse zeli in vsa zdravila, je napravila križ čezenj.

- Da ni tak stradelj, kakšno leto bi se še vlekel. Zdaj mu ne pomaga noben človek več.

In je vse kazalo, da ima Obramovka prav. Stari Ožbovec se je prekladal po kamri, predeval nogo, počasi ga je začel zapuščati spomin. Zaprl se je v svoj svet, da je bilo Tomaža in Manco od začetka kar groza.

Na Silvestra se je stari Ožbovec domislil krompirja. Tomaž je brez besede stal ob očetovi postelji in noro gledal v očetov obraz.

- Krompir z Zgornje njive zapelji na skedenj. Pobiralke premalo prebirajo na njivi.

- Kdaj smo ga že spravili, oča, - krehne Tomaž.

- Ne česnaj! - zagodrnja Ožbovec. - Mokrega nisi spravljal.

Tomaž je videl, da je vsaka beseda zastonj.

- Prav, oča, ga bom pa na skedenj zvozil. Pobiralke so včasih res kar preveč nemarne.

- Nemarne, nemarne, - kipi Ožbovec. Pri dnini jih priščeni. Če se bodo kaj obregovale, naj pridejo mene barat, zakaj...

Zaprl je oči in obmolčal.

Tomaž je videl, da so oče izven pravega sveta, da žive v preteklosti, ko so gospodarili in ukazovali, kakor se jim je zdelo.

Včasih so bili videti za hip docela pri sebi in popolnoma trezni. Toda le za hip. Koj nato so ukazali kaj takega, da je šlo Tomažu na vek.

Manca jim je previjala nogo, ki je bila vsak dan bolj modra.

Obramovka je vedela za trdno povedati, da bo s pomladjo ugasnil. Pa ni, kakor da je tisto njegovo življenje v preteklosti trdnejše od smrti. Ko se je s Taborskega griča začela zlivati snežnica in so gore od Storšiča pa tja do Begunjščice z novo mogočnostjo zrasle v modrino, je stari Ožbovec kar nekam

oživel. Dajal je ukaze Tomažu in Mancu, vpil nad deklo in nad otroki in prav nič ni kazalo, da ga bo pomlad vzela. Le Mancu se je zdelo, da se rana nekam stiska in krči. Da to ne pomeni nič dobrega, je vedela, toda pred Tomažem svoje skrbi ni hotela razodeti.

Stari Ožbovec je gospodaril iz kamre. Tomaž ga je poslušal, čeprav so bili očetovi ukazi zmedeni in nemogoči.

Na polju je Tomaž delal po svoje. Oče so ukazali, da bi sadil krompir na Krivo njivo. Ne vedo več, da so enkrat poskusili, pa je bil tak, da so se ga še prašiči otresali. Ni bila zemlja za krompir. Premokra in pretežka.

Tako so Ožbovci pririnjili v poletje. Duh v očetovi kamri je bil vsak dan hujši, čeprav je Manca še ponoči puščala okno odprto. Rana se je zapirala, vendar je iz nje tako zaudarjalo, da je Manca pri previjanju komaj vzdržala v kamri.

Pred Tomažem ni mogla več molčati.

- Če jim ves ta smrad vdari navznoter, jih bo koj vzelo.

Tomaž je to sam vedel.

Žita so ravno klasila, ko so Ožbovcu lica kar nekam padla med čeljusti. Ušesa so se mu pobelila, koža je postala čudno prosojna.

Manca ni mogla drugače, da je poklicala staro Obramovko.

Samo v kamro je stopila pa je bila kmalu zunaj.

- Je že pri kraju. Samo nohte ogleduje in roki preklada. Slabo znamenje. Zanj ni nobenih rož več. Ko bi morda stopila še na Sv. Jošt k tistemu padarju. Pa se bojim, da je škoda poti. Oče so že v zemlji. Jemnasta, je le čudno, da jih že pomlad ni vzela.

Tomaž se je vdal.

V soboto popoldne pa je Ožbovec nenadoma oživel.

- Napreži! - je skoraj zarenčal na Tomaža.

- Oča, saj vidite...

- Napreži, sem rekel! Koleselj!

- Bolni ste, oča, - se je branil Tomaž.

- Napreži! Grem gledat, kako raste na polju.

Tomaž je šel napregat. Manca je pomagala očetu, da so se opravili.

Oprt na sina in na Manco se je stari Ožbovec privlekel do praga. Tomaž ga je dvignil na koleselj, Manca ga je podprla z blazinami.

- Oča, ko bi..., - je jecljal Tomaž.

- Poženi! - je odmahnil Ožbovec z belo roko. Pram je zavil na vas.

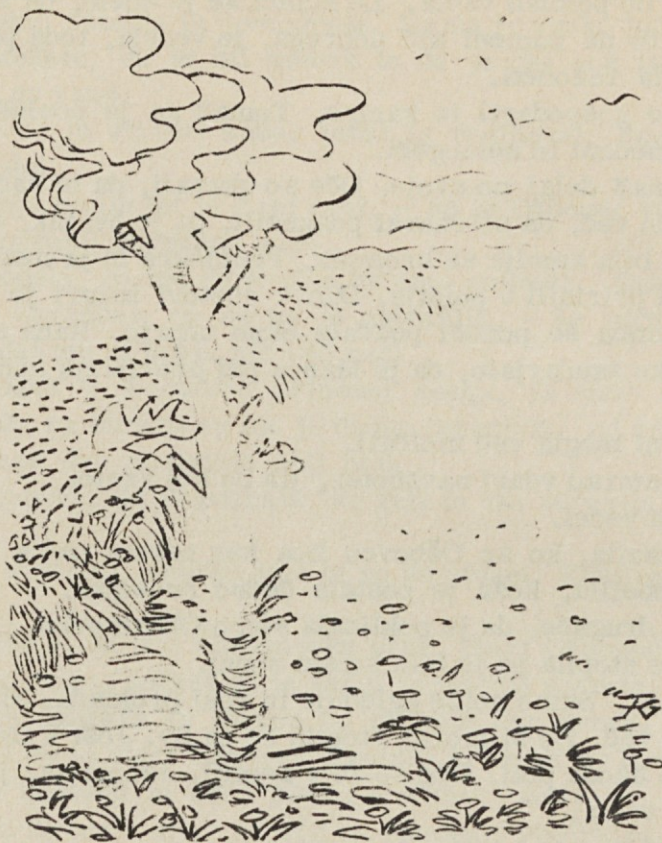
Bilo je vroče popoldne, nebo čisto, zrak ob Taborski cerkvi se je tresel od vročine.

Stari Ožbovec je gledal proti griču.

Koj za Mačkom je Tomaž zavil na kolovoz.

Zdaj sta obstala sredi njiv. Žita so se zlatila v svetlem soncu, dolga peresa turščice so zelenela vmes, ob robih pa njive z deteljo.

Tomaž je sedel ob očetu in splašeno begal z očmi od njiv k očetu. Tam spredaj sta samevali Križka gora in Begunjščica. Zrak je bil kot strden.

- Do naše pšenice me zapelji, - je rekel mehko Ožbovec. Tomaž je zavil med njive in obstal.

- To je naša, - je pokazal s prstom na žito.

- En klas mi odtrgaj! Pa samo enega.

Ožbovec se je smehljajal.

Tomaž je zlezel z voza in zabrodil z roko med klasje.

Ožbovec vrtil utrgan klas, izluščil zrno in ga melje med zobmi.

- Kje sta ječmen in rž?

Tomaž je brez besede zavil dalje med njive. Ožbovec se je razgledoval in kar naprej prekladal pšenični klas.

- Lepa rž, lep ječmen - je govoril Ožbovec kakor sam zase.

Tomaž ni mogel govoriti. Nekaj ga je tiščalo v prsih in šlo mu je na vek.

- Še skozi gmajno se peljiva in po zvirski cesti nazaj, - je zadovoljno godel Ožbovec.

Tomaž se je potegnil nazaj na voz in obrnil proti gmajni. Pred lesom se je Ožbovec zasukal. Polje je ležalo za njim in med žiti je brodil lahen veter.

V gmajni je bil prijeten hlad. Ožbovec je zaprl oči, težka trudnost mu je ležala na vekah.

Tomaž je molčal.

Ko je koleselj z mehke ilovnate poti zropotal na cesto, je Ožbovec odprl oči. Samo za hip. Tomažu se je zdelo, da so očetove oči že slepe.

V vasi šele je stari Ožbovec spet pogledal. Z dolgim, čudnim pogledom je obstal na zvoniku Taborske cerkve.

Koj potlej je koleselj obstal na dvorišču. Ožbovec je bil brez moči. Tomaž ga je zanesel v kamro kakor otroka.

S trdo nočjo so prišli župnik z Bogom.

Ožbovec je bil docela pri zavesti in govoril je kakor svoje dni. Počasi s preudarkom, le tiho, kakor da govori že z one strani...

Malo pred zoro je ugasnil. Ko je sonce pljunilo čez njegovo pšenico, je bil Ožbovec že bel in vošččen.

Pšeničen klas, ki ga je bil prinesel s polja, je Tomaž zataknil za križ.

Potlej šele je ustavil uro.

Karel Mauser

Gozd

- Pa bi le poskusil kako drugače, Jernej, - se je tresel za mizo stari Grmovec.

- Ne morem, oče. Na vse sem že mislil. Gozd še ostane. Nekaj debelih bukve in hrastov pa nekaj smrek in zamašil bom Potokarjevo nenasitnost.

- Samo nekaj nikar, Jernej, lepo te prosim, nikar ne sekaj. Takega gozda ni nikjer, kakor je naš. Vsakega debela je škoda. V gozd hodi kakor v cerkev. Ne s sekiro, ampak z molitvijo.

- Potlej je pa sploh neumno, da ga imamo. Naj ga mar samo gledam?

- Denar si sposodi, lahko ga boš dobil, - težko sope Grmovec in rine izza mize. Glava se mu trese in ustnice mu brbljajo.

- Vam je lahko reči, kako bom pa vračal?

- Letina dobro kaže in cika je breja. Izkopal se boš iz dolga.

- Pa bi Jožu manj zapisali, - je bruhnilo iz Jerneja. - Zavoljo njega sem zdaj v škripcih. Zdaj pa še sitnarite.

- Pa bi Ožbovčevo vzel, - je zagrčal stari. - Priženil bi bil. Pa si svojo tiščal. Kar je za nohtom črnega, ni prinesla k hiši.

- Še njo mi oporekajte, - je vzrojil sin. - Sekal bom pa mir besedi. V pismu imate zgovorjen kot in mernik pšenice. Drugo vas pa ne briga.

- Ne bom ti dolgo v nadlego. Vem, da sem Marjeti v napoto. Kmalu se bom umaknil k rajnci. Le ne skrbi. Samo nekaj nikar!

Grmovcu se trese glas in roka, s katero suva predse. - Kaj vas tako boli? Pa dobite denar, da zamašim golt Potokarju.

- V posojilnico stopi. Boltar bo rad posodil. Ve, da nisi na slabem, - se maje Grmovec.

- K Boltarju? Nikoli!

- Kaj imaš z njim? Posodil bi.

- Nočem, sem rekel.

Jernej zadrlešči z vrati. Grmovec pritiplje do peči in se vsede na klop.

Gozd. Po smrekovih brincljih diši v hiši. Grmovec je kar tamast. Zdaj bo sekal: kar je najlepšega, bo posekal. Pa si ne da k sebi.

- Še slabe rašče sem se komaj dotaknil, - sope stari. - Zdaj se ti bo spraval na najlepša debla. Zavoljo tistih nekaj stotakov. Bog ne zadeni.

Vstal je in pritipal do vrat. V veži je Marjeta marnjala nekaj pred pečjo. Starega še k mari ni imela. Skoraj po sili je prišla k hiši. Ni mogla drugače. Boltarjevega ali Grmovčevega. Vzela je Grmovčevega. Postaven je bil. Boltarjev pa šantav in krmežljav.

Jernej je stal na dvorišču in ogledoval voz. Soro je imel nalomljeno.

- Jernej, - je pogrknil Grmovec.

- Je že prav.

In Jernej čez vrt proti stogu.

Dan je siv, skoraj za dež. Grmovec čuti, da se sivina ne bo dolgo držala. Rado bo pršilo. V hrbtu že čuti spremembo. Bolečina se zajeda v križ kakor griz hudih mravelj.

Stari se obrne nazaj v vežo. Marjeta razvezuje butaro in naklada okleške na ogenj.

- Marjeta, daj, reci Jerneju, naj ne seka gozda. Vsaj dotlej ne, dokler bom jaz živ. Ko bom v grobu, čeprav vse spremeni v frato.

- Ne bodite sitni. Jernej že ve.

Z burklami tisči lonec k ognju.

- Vsaj ti me poslušaj. Gozd je bogatija. Ne stegujta rok po njej, dokler ni res potrebno. Naj Jernej vzame v posojilnici. Lahko bo dobil.

- Meni ni nič mar. Saj sem tuja. Nič ni mojega.

- Žal besede ti še nisem rekel, - je grenak Grmovec.

- Dobre pa tudi ne, - je usekala.

- Vešča, - je siknil in odmotovilil v hišo.

Pri južini so molčali. Stari je samo nekajkrat zajel, potlej pa odložil žlico. Ni mogel jesti. Vse mu je ostalo pri vrhu.

- Zdaj vam še ne kuham več prav, - se je našobila Marjeta.

- Prav, prav. Kmalu bom prsti sit. Vem, da oba komaj čakata.

Grmovec je bil poln žolča.

- Vedno isto zenete. Kdo vas bo poslušal? Še nikoli vam nisem štel žlic, - je Jernej bil užaljen.

- Ne z očmi, s srcem pa, - gori stari. - Sita sta me bolj kakor boba. Jih

vidiš rok? S temi sem garal, da si lahko, otrok, jedel za tole mizo. Zdaj mi boš pred očmi gozd sekal.

- Ne morem drugače. Povedal sem vam že, - se v Jerneju dvigne nekaj kakor usmiljenje. - K Balantu ne grem.

- Pa jaz stopim, samo reci! - je Grmovec ves ihtav.

- Nobeden ne bo hodil. Sekal bom.

- Jernej, vsaj dokler bom jaz živ, nikar, - prosi stari. Marjeta ne more gledati njegovih vročih oči. Vzame skledo in žlice in odide v vežo.

- Ne morem čakati, - je Jernej kratek. Nerodno mu je pred očetom, ki ni še nikdar prosil.

- Jutri začnem in Kovačev mi bo pomagal, - hoče staremu zapreti besedo. Kaj bi slepomišil. Kar je, je.

- Nikar, Jernej, lepo te prosim, nikar. Saj ne bom dolgo. Od zime že lovim sapo. Kar zaspal bom. Počakaj še.

- Potokarjeve puščobe ne bom gledal. Ne pregovarjajte me.

Jernej mora ven, ker je prišel Kovačev na dvorišče. Vpričo očeta se noče meniti.

Grmovec je sam. Pri srcu ga čudno bode in roke se mu tako tresejo, da se mora izza mize dričati. Nobene moči ni več v rokah.

- V gmajno pojdem, da si jo še enkrat ogledam in vso obhodim. Na bukev pri macesnu sem takrat s plenkačo zasekal Rotijino ime. Tam bom lahko počil. Z rajno sva vselej tam sedela.

Poiskal je palico. Marjeta je pomivala posodo, ko je bencal čez prag.

Koj za hišo je zavil na kolovoz. Trava je že močno odgnala, tudi po kolovozu je ozelenelo nekaj šopov.

Grmovec ni nič videl. Strmel je predse in se lovil na palico. Pri srcu ga je stiskalo in sapa mu je nagajala. Tudi v križu ga je močno zbadalo.

- Lahko bi počakal. Saj sem trhlen, da se komaj nosim, - ga je vse bolelo.

- Bog se me usmili!

- Kam, Grmovec? V posteljo, v posteljo, ga je ustrašil Hajman.

- Aha, - je zagrčal in se ni dal ustaviti. Kar pognal se je med žiti.

- Kam ga le nese? - je stal Hajman in zijal za njim. - Saj kar opleta.

In res je Grmovca zanašalo na vsak korak. Boril se je s sapo in srcem in z Jernejem. Še Marjeto je prosil v mislih.

- Lahko bi počakala, po moji smrti bi pa naredila po svoje. - Počasi je rinil v klanec.

- Že diši po gmajni. - se je ustavil.

- Smreka cvete. - Oddihaval se je in se z obema rokama naslanjal na grčevko. Gozd je stal pred njim in se na daljnjih robovih zgubljal v sivino.

- Tamle je moj, - se je pognal dalje. Kar omahnil je, ko je stopil med debela.

Kostanj. Vsako leto je poln.

Grmovec gleda v veje. Kolikokrat je sedel v rogovilah in s prekljo mlatil po bodičastih plodovih. Potlej jih je s pastirji pekel na paši. Včasih jih nalašč

niso narezali. Če so bili preveč vodeni, jih je razganjalo v žerjavici, da so iskre pršele na vse strani.

Tu je mejnik. Mahovnato glavo ima in skoraj ves je v ilovnati zemlji, toda Grmovec bi ga tudi slep našel. Meja gre zdaj naravnost, do Ožbovčevega kolovoza in v trikotu do Španovih bukev.

Grmovcu se čudno utrinja pred očmi, grčavka spodletuje. Do bukev mora priti in do hrastov. Celo življenje jih je božal in še veje ni nobenemu odbil. Samo takrat je s plenkačo usekal njeno ime, ko mu je povedala, da Jerneja nosi.

Težko se poganja Grmovec, srobot mu je v napoto. Bogme, kakšna raščica. Smreke so šele v vrhah košate. Debla ravna kakor leskova palica.

Hrast! Grmovec kar sope. Hrapava skorja, razkošatene rogovile, grčave veje. Deblo pa gladko. In vse to bo zdaj Jernej posekal. Bog ne zadani.

- In bom ostal, - še čudno temni staremu pred očmi. - Vso noč bom tu in ko zjutraj pride uničevalec, se bom zoperstavil. Ne bo sekal, dokler sem jaz živ.

- Ne bo sekal, dokler sem jaz živ. Ne, ne bo!

Čudno zapoje grčevka ob kamnu, ki je skrit v mahu. Grmovec omahuje proti bukvam. Tamle so, debla gladka kakor mlada telesa. Dva moža ne obsežeta tiste, ki je prva in nosi rajne žene ime.

Grmovec napenja oči. Motne so, kakor da gledajo skozi kalno vodo. Aha, tam je ime. Čudno brazgotinasto in razpotegnjeno, toda se še vidi.

Proti deblu omahne, da se mu grčevka zmuzne iz tresočih rok. Bolečina pri srcu naraščica, zdaj je kakor železna pest, ki trga žile. V glavi čudno šumi in pred očmi ni niti za dlan sočno zelenega mahu. Sama tema. Pa bi mah moral biti. Z rajnco sta takrat sedela na njem in se s hrptom naslanjala na deblo.

Grmovec steza roke, toda nimajo opore. Skrivljeno telo pada, pada, se odbije od debla - za orehovo lupino krvi - in starec leži na močni korenini, ki šele za dober meter od debla zgine v zemljo.

Grmovec je miren. Z zobmi tišči v mah. Grčavka leži poleg njega kakor grožnja.

Vsaj tri dni bodo bukve še stale...

Dote

Devsa so dote že dolgo grizle. Že od takrat, ko so otroci pričeli poganjati od tal. Je zlodej, če jih je toliko pri hiši.

Fronc, Matevž, Neža, Polona in Janez. Trije betini in dve punčari. Devsu se Fronc še najbolj smili. Kadar bo prispel hip, ko bo treba določiti dote, bo Franc dobil oklešččen gruntek. Le kaj naj počne, reva? Pretegoval do smrti in ko bo svojim otrokom na starost meril dote, bodo ostale samo še drobtine.

Devsovka ve, kaj moža grize. Saj sama misli na svoje bučmane. Rada bi, da bi vsi dobili pošten kos od domačije. Toda kaj, ko je gruntek komaj za enega. Nekajkrat takole zvečer v kamri Devsova dva hodita v mislih čez polja in obirata, kaj bi gruntek najlaže pogrešil.

- Njivo v Gačah bi nemara lahko dal Neži. Precej od rok je in v bregu. Kaj misliš?

Devs v duhu stoji pred njivo in jo precenjuje. Res visi, za oranje je nerodna, toda lansko leto je pšenica obrodila na njej kakor niti na Tolinah ne.

Devsovka ve, da je mož ne bo dal.

- Neža, od rok je, toda prst na njej je dobra. Froncu bi preveč vzela, ko bi jo prepisal na Nežo.

- Ti veš, - je vdana Devsovka. - Froncu bi bilo nemara kar težko brez nje. Saj sama vidim.

Dolgo sta tiho.

Devs v mislih že meri bukve v Straheči. Mej kuš, kako so se odebelile! Pa je veliko drv navozil iz Straheče in še jih bo lahko.

- Ali misliš na gmajno? - Komaj upa vprašati ona. -

V temi Devs prikima.

- Strahečo je škoda deliti.

Zdaj je Devsovka, ki ubije misel v sebi in možu.

- Težko bi se odločil, res, - je Devs vesel.

In mu je hudo, da odbira med otroki. Vsi so zrasli iz iste krvi, pa vendarle: Fronc je prvi.

Potlej se oba zopet vrmeta iz gmajne in za Košarjevim glogom zavijeta na Krtine. Dolina, da je moraš biti vesel. Devs se v temi smehlja in boža njive. Prav na kraju je Ozbovčeva turščica. Na salamensko je gosta. Se vidi, da je že mladi sadil. Prepuliti bo moral.

- S Krtin ne moreva nič trgati, - izkolca Devs.

- Sama vidiš, da je to najboljše, kar imava.

- Vem.

Jemnasta, še od brtevska težko deliš, kako boš od drobtine! Ko bi bila samo dva, recimo Fronc in Neža, bi še šlo kako. Tako pa - križana gora!

Tudi travnike presodita takole, ko ne moreta spati. V lazju je trava vselej revna, toda marsikdaj bi težko brez nje. In zaleže, kadar je zima dolga in sneg ne zna odlezi. Če ti samo slama ostane, se živini preveč pozna. Travnikov Froncu res ne sme trgati. Živina je dober del grunta. Iz praznih jasli pa se nobena ne redi. Če na njivo deteljo zaseje, kam bo pa krompir sadil.

Da, dote. Bolj grizejo Devsa kakor vse druge skrbi. Gruntarju še nekam kaže. Toda njemu se zemlja z dotami trga. Otroci so vedno, zemlja pa ni leščevje, da bi se kar razraščala. Ob vsakem testamentu se bolj drobi. Devs in Devsovka oba mislita na Zidaneka. Čeden grunt je bil nekoč, kakor so vedeli stari povedati. Pa je gospodar sina v testamentu preveč obremenil z dotami. Revež je sekal in odprodajal živino, da je vse izplačal, zalezal v dolg, ki se ga je do smrti držal in prešel spet na sina. Dote so grunt razkopale. Danes je pri Zidaneku komaj za četrt grunta še. In najslabši deli. Je zlodej.

Devs kar motoglavi. Kadar Fronca pogleda, se mu zasmili! Kako se žene, hudimana! Komaj leže, je že pokonci. Seveda, brenči tudi že. Prav. Naj kar brenči. Biščeva Angelca bo prinesla pridnost k hiši, dote pa ne toliko, da bi za enega zalegla. Pa naj fantu še deklica oponese? Počemu. Sam si postilja, sam bo ležal. Seveda, boljše bi bilo, ko bi za Benkovo Ančko pogledal, - toda kaj hočeš. Ljubezen je v srcu.

Hudik, nazadnje imajo pa otroci tudi pamet! Devsa je misel kar prijela.

- Povem jim, potlej naj se pa košatijo. Nežo bo nemara Primož vzal, čeprav ne bo bogatije prinesla Kamnarju. Polona se je pa tako že zagnala v bajtarja. Klemen naj bo vesel, da bo pridno žensko dobil. Če mu ni všeč, pa naj pusti. Gruntarske ne bodo silile k bajti. Janez. No ja, Janez še šole ni povsem odbrenkal. Bo kar tiho, mulec. Za mizarja se bo šel učiti, betin, pa bo imel doto.

Devsu je misel kar všeč. Mejdunaj, dokler ima še vajeti v rokah, zakaj bi ne vozil. Neža ga še najbolj skrbi in Matevž.

Da, Matevž. Njega bo moral izplačati Fronc. Obrti se ni izučil, delal je pridno, za hlapca ga ne moreš poslati. In če Kamnarjevo Nežo popusti, bo tudi nerodno. Ženske le ne morejo vedno kokati doma. Oddati jih je treba. Je pa tudi res, da jih s samo košaro težko oddaš.

V nedeljo večer je Devs otrokom naročil, naj po Marijah ne hodijo daleč od hiše. Koj so vedeli, da imajo oče nekaj na srcu.

Po večerji, ko je skleda še stala na mizi in pred vsakim obliznjena žlica, je Devs začel.

Fronc je koj vedel kam bodo dregnili. Že po prvih besedah.

- Prerasli ste me.

Devsovka je od peči božala z očmi Fronca in Matevža, Janeza in obe punčari.

Res so veliki, si je morala priznati. Kakor da niso iz mene.

Devsu se je za čas zataknila beseda.

- Na pet delov ne bom mogel deliti. Se reče, kosov ne bo. Bolj drobtine.

No, da je le besedo prevalil iz srca na mizo. Kar odleglo mu je in okorajžil se je. Naj se zdaj betini upro, če si upajo.

Matevž se je oslonil na komolce.

- Saj sami vemo, da ne bo veliko.

Devs ga je pogledal z veselimi očmi. Poglej ga, hudika, pa je mislil, da se bo prvi uprl!

- Kje pa se ženiš, da tako govoriš?

Devs je samo po govoricah vedel, da zahaja v Žiganjo vas k Mežnarčku. Naj Matevž sam pove.

- Berač k beraču. Pri Mežnarčku.

Devs je že odbiral bukve in hraste in tudi siromašni laz pod Žiganjo vasjo.

- Toliko boš dobil, da enkrat z vozom ne boš peljal. Matevž se je zasmejal.

Potlej se je še Devs.

Na, poglej jih brenčinov, vsi se smejejo! Kdo bi si mislil, da bodo tako razumeli. Fronc toplo gleda v Matevža.

Zdaj Devs ne ve več kaj reči.

Devsovka vzame skledo z mize in pomeče žlice vanjo.

- Ste imeli samo to povedati, ata, je vstajal Matevž od mize.

- Samo to.

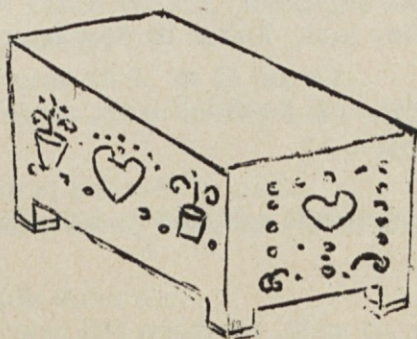
Potlej se je Devsov Matevž potegnil na vas. Do dekliča ima daleč. Dalj kot drugi.

Za njim gre Fronc.

Skoraj že ponoči reče Devs ženi v kamri:

- Tili najini otroci! Iz pravega testa pa so, kaj?

Potlej sta oba tiho. Stara ura v hiši počasi deli noč in čas. Devs ve, da se za njegovo hišo še ne bo stekel.

M
#

Matičouc

Do Železnikov je dobro uro hoda do cerkve, do Selc pa še več.

Res. Prtovč je samotna vas.

Pa vendar Prtovčani nočejo v dolino. Na hribu so se rodili, na hribu so zrasli, na hribu bodo umrli in s hriba jih bodo peljali k pogrebu.

Drugače je življenje na Prtovču na moč prijazno. Čez teden se ljudje z delom zmučijo, v nedeljo sedejo možakarji v senco in modrujejo. Ženske pa vas oberejo od bajte do zadnjega grunta.

Noči so fantovske. Vsako kamrino okno ima nagelj, trava pod oknom je shojena.

Matičovcu to ni všeč. Preklemansko, Lucija se ni prav zagnala. Jaskov Polde hodi v vas. Trave pod oknom že kar ni več.

Prekvato, treba bo zagrmeti.

Matičovec tlači s prstom tobak v čedro. Potlej stopi čez prag in zavije na klop pod drevo.

Seno diši v poletni soparici. Muhe so sitne, da še v senci ni miru.

Matičovec viha rokave. Preklemansko je vroče. Medard je bil lep in sedaj nebeški svetec noče odnehati in poslati nekoliko moče. Drži se.

Prebita reč.

Matičovec razgrne časopis. Bregar ga je posodil. Nekaj o umetnem gnojilu je notri.

Z branjem gre počasi. Danes je Matičovec nasajen in najraje bi zmotovilil, pa ni prave priložnosti. - Je ni. Ženska mu kar na vse pritrdi, Lucija pa doma ni.

Jaskov mu ne gre iz glave. Da se je salamenski trdin lotil Lucije.

Zidar - pa na kmetijo.

Naka!

Matičovca prav na drobno jezi. Kakor da že v naprej ve, da bo boj s Poldo težak.

Da je moral Nace umreti. Vsi so zidali nanj, malo sta bila že v pomenku z Novakovo Rotijo. Pa je minilo.

Hudiman vendar!

Lucija pa tak bajs, da se spusti z Jaskovim bučmanom v pogovor. Punčara trapasta!

Naka!

S pestjo vdari Matičovec po mizi. Ne more biti prav jezen. Meta je bila tudi iz bajte. Pa jo je pripeljal k hiši. Lucija to ve.

Seno diši. Matičovec vleče v nos. Žajbelj in melisa. Z Lucijinega vrtiča.

Danes me ni za groš - sprevidi nazadnje, zgrne časopis in odkorači v hišo. Presoparno je.

Lucija je prišla pod večer. Matičovec samo brunda in se vozi po hiši.

Potlej je noč, mesec visi nad Jelovco. Hrib je zlat, zlate so strehe, zlata so pota, zlata so kamrina okna.

Od povsod dišita melisa in žajbelj. Matičovc se obrača v postelji.

Hudiman, da mu Jaskov ne gre iz glave. Da vsaj zidar ne bi bil, če je že iz bajte.

- Za njivico pa le skrbi, - nekaj piči Matičovca.

Roke dene pod glavo in gleda v strop.

Nekdo pleza čez vrtno ograjo. Matičovc sliši Lucijino ime.

Proklemansko, da je Jaskov.

Matičovc vstaja. Zdaj ga bo spodrepil, zlomka. Pri priči se bosta zmenila. Polahno odpira vrata. Pod kamrinim oknom je cel klepet. Lucija se smeje. Matičovc stoji na pragu. Ves hrib je v mesečini, smreke so videti kakor vile. Nad Jaskovo bajto strmi v nebo velikanski mecesen.

V takih nočeh je včasih tudi Matičovc vasoval.

Prav zdajle mu je prišlo na misel: Ko sta se z Meto zmenila, je bila prav taka noč in ravno okrog košnje. Prav tako je dišala melisa kakor nocoj.

Od tega je sedaj že petindvajset let.

Matičovc se ne more prav odločiti. Sliši Lucijin smeh in Poldovo šepetanje.

Potlej Lucija utihne. Matičovc natančno sliši:

- Če oče ne bodo pustili, bom brez dote odšla. Tudi naša mati niso nič imeli, pa so srečni.

Matičovc ne more naprej. Kakor da sebe sliši.

Na oglu stoji in gleda v mecesen. Rahlo se mu tresejo roke.

- Jaz bi tako rad kmetoval, Lucija. Živel bi z zemljo kakor da je živa.

Zdaj se Matičovc obrne. Počasi po prstih gre do praga. Vrat niti ne zapahne. Naj diši melisa še v vežo.

Meta se obrne v postelji.

- Kaj laziš ponoči okoli? Si bolan?

- Zdrav, Meta, zdrav kakor včasih. Mesečino sem še šel gledat.

Matičovc se na tihem smeje.

- Ne zapopadem te. Butne vate, pa te popusti.

- Nocoj me je prav zares. Kar nekam lažji sem. Ti, nemara pa Polde ni napačen.

Metina roka počasi zdrsi po moževi lakti.

- Franc, tak je kot ti takrat. Saj veš. Oče te niso mogli ugnati. Vzel si me.

V Matičovcu je do kraja dozorelo.

- Pa mi ni žal, Meta.

In čez čas:

- Prekvat, da ne.

Potlej sta se oba zazrla v mesečino.

Božična zgodba

Na lepem gričku na Notranjskem je samevala cerkva, posvečena sv. Križu. Stara lipa pred cerkvico je dajala poleti senco ljudem, zlasti moškim, ki so se radi zbirali tu in pripovedovali zgodbe iz turških časov. Staro zidovje je pričalo, da je bila cerkva ograjena in ljudje so pripovedovali, da so tudi Francozi prihajali v naše kraje in vojaki so ropali po hišah pod cerkvijo. Zgodaj spomladi so prihajali otroci in se igrali okrog cerkvice. Lepi sprehodi so privabili marsikoga v gozdiček, kjer so rasle bujne smreke in jelke in ko je posijalo sonce na vrhove, je prijetno dišalo po gozdičku. Stari ljudje so povedali, da je bila nedaleč od poti mala graščina, kjer je bila kapelica. Pot je držala proti hribu, kjer je spomladi cvetelo resje v živordečih barvah, tudi belo resje je cvetelo in spomladi so med šopi resja cveteli telohi. Krasen je bil pogled na hrib, ki so mu rekli: "Velike bukve". V starih časih je bil tam grad, spomin nanj je bila le razvalina.

Zgodba, ki jo bom opisala, se je odigrala v cerkvi sv. Križa. V trgu pod klancem je bilo okrajno glavarstvo, kjer so bili uradi in sodišče. V posebnem poslopju pa so bile ječe za kaznjence. Tu so odsedevali svojo kazen jetniki, obsojeni tri, štiri leta, kaznjenci, ki so imeli kake večje kazni, so odsedeli večkrat dosmrtno ječo v Gradiški, kot npr. morilec avstrijske cesarice Elizabete.

V trgu so sedeli kaznjenci kot Matija, ki je v pretepu hudo poškodoval svojega sodelavca Florijana, in Janez, ki je bil obsojen na nekaj let ječe zaradi velikih tatvin; tudi cerkvam ni prizanesel. Pozneje je bilo sodiščno poslopje samo zase, v gradu pa so bili prej uradi okrajnega glavarstva, davkarija in stanovanje okrajnega glavarja.

Okrog gradu je bil lep park in še danes se tam vidijo visoke platane s svetlimi debli. Razne vrste ptički so se oglašali in prepevali tam. Zgodaj zjutraj so se oglašali kosi in pozno zvečer je žvrgolel slavček ob potoku, ki je napajal park.

Nek gospod, ki je bil velik prijatelj pesnika Simona Gregorčiča, je povedal,

da je šel zgodaj zjutraj v Ljubljano in ko je prišel zvečer domov, je našel na pisalni mizi pesem "Ujetega ptička tožba". Gregorčič mu jo je pustil in gospod je sklenil, da bo takoj zjutraj spustil vse ptičke. Ptičje hišice je imel po vseh sobah.

In res! Ljudje so videli, ko je nosil ptičje hišice v park in jih odpiral ter izpuščal ptičke.

Grad je bil last kneza W., ki pa je navadno stanoval ali v Wagensspergu ali v bližnjem trgu P.

Ječe so bile omrežene z debelimi železnimi drogi.

Bilo je okrog božiča. Kaznjenca Matija in Janez sta počivala na svojih posteljah in se pogovarjala prav tihoma. Naveličala sta se zaporov in se menila, kako bi si olajšala življenje. Matija se oglasi:

„Janez, ti imaš več skušnje, kako priti tu ven in si poiskati lažje življenje.“

Janez pokaže s prstom na čelo in odvrne: "Premišljal sem že dalje časa, kako bi nama uspelo priti ven."

Kaznjenca sta pod strogim nadzorstvom žagala in cepila drva za graščinsko poslopje in ječe.

Nekega dne pa je Janez po dolgem trudu snel sekiro z držaja in jo po končanem delu vtaknil za hlačni rob ter je odnesel v celico.

"Dobro me poslušaj, Matija. Ko bodo stražniki na hodniku pospali, lezi na posteljo in prav glasno smrči, da bodo mislili, kako dobro spiva. Jaz bom pa poizkušal s sekiro drsati po železnih drogih v oknih, da bom potem odvzdignil drog iz luknje ter ga privzdignil."

Matija je začel smrčati, časih v visokih glasovih, pa je zopet znižal smrčanje, da je vsakdo lahko mislil, da spita oba.

Medtem je pa končal Janez svoje delo in privzdignil železne droge v dletom, ki ga je izmaknil pri delu, ko sta sekala drva in z dletom zagozdila dleto v deblo.

Skrbno sta poslušala, če stražniki spe. Z bližnjega zvonika je odbila ura enajst.

Janez je velel tovarišu:

"Zdaj pa prav previdno za meno. Vse je pripravljeno za beg."

Najprej je sam s kučmo na glavi potisnil glavo med dviganjem droga, tudi truplo je šlo lahko skozi. Nato je še Matija storil enako in že sta bila oba zunaj.

Po klancu sta hitela in prišla do cerkvice sv. Križa.

Ta je bila ograjena z obzidjem, ki je pričal, da so nekoč ljudje pribežali semkaj, ko so Turki pustošili te kraje.

Ura je odbila dvanajst.

Kako priti v cerkvico?! Spet sta si pomagala, zdaj največ z dletom, in srečno prišla skozi zakristijo v cerkvico.

Pri jaslicah sta se ustavila.

Janez pravi:

"Tu je nabiralnik, kamor so ljudje ob večerih darovali svoje prispevke. Ljudje so ob večerih hodili v cerkvico in opravljali devetdnevno na čast prihodu milega Jezusčka.

"Nabiralnik bova kar lahko izpraznila, lepo Marijino haljo pa bova nekje daleč prodala."

Rdečka lučka je obsevala Marijino glavo. O, kako je bila lepa, ko se je nežno naslanjala čez svoje nebeško Dete, ki je svoje ročice dvigalo k nji. Sv. Jožef pa je stal pri Devici in varoval Jezusčka. Pri jaslicah sta stala osliček in volk. Pastirci so stali ob jaslicah. Sicer je bilo v cerkvi mrzlo, a od oljnatih lučk je le prihajalo nekaj toplote.

"Zdaj pa le hitro opraviva svoje delo. Jaz bom spraznil nabiralnik, ti Matija, pa vzemi dragocen Marijin plašč."

Plašč je bil ves pretkan z zlatom, podarila ga je princezinja z gradu v P. Obe princezinji sta se vsak božič pripeljali in bogato obdarovali župnijsko in podružno cerkev.

Matija ogleduje milo Marijino obličje, ljubega Jezusčka in nehote se mu zbuja spomini na dom, ko je sam delal v kotu jaslice. Že je hotel Marijin plašč odgrniti, pa mu je roka zastala in nehote je sklenil roke k molitvi ter rekel:

"Janez, ne morem, tako milo me gleda sveta Mati in Jezusček dviga roki kot bi hotel braniti, da bi se njegovi mamici ne zgodilo kaj hudega."

Padel je na kolena in po tolikih letih zopet molil ter po tolikih letih je še pridal molitev za tistega, ki ga je v pretepu tako strašno ranil. Solze so se mu vlile. Janez pa ga je gledal in rekel:

"Tudi jaz ne morem okrasti cerkvice, roka mi zastaja."

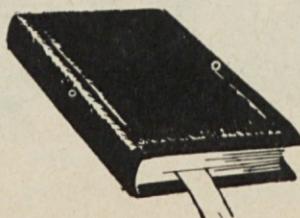
* * *

Zgodaj zjutraj sta se vrnila v ječo in izpovedala svojo krivdo. Kazen jima je bila odvzeta in za svoje delo na dvorišču sta dobila še nekaj plačila. Vmila sta se domov in začela novo življenje.

V zalogi imamo te knjige:

PO BARAGOVIM DEŽELI - Tone Zrnec, C.M.	3.00
ZA BOGOM VREDNA NAJVEČJE ČASTI - Dr. Filip Žakelj	2.50
MARIJA slov. naroda ne bo zapustila - Dr. Filip Žakelj	2.50
HREN O BARAGI - Zbral in uredil dr. Filip Žakelj	2.00
MARIJA V SKRIVNOSTI KRISTUSA IN CERKVE - p. Fortunat	0.75
JEZUS KRISTUS, premišljevanja - Škrinjar, D.J.	
broširano I. del	3.00
broširano II. del	3.00
v polplatno vezano II. del	3.50
v platno vezano	4.00
HOJA ZA KRISTUSOM	3.00
ZAPISKI SESTRE MARIJE od presv. Trojice	2.00
UPANJE, KI JE V NAS - Msgr. Peter Rossano	0.65
MARIJIN OTROK - Šmarnice o Slomšku	0.35
PRED NAJSVETEJŠIM - evh. bogoslužje božje besede	0.25
EVANGELIJI IN APOSTOLSKA DELA, vezano	1.50
PRIDI GOSPOD JEZUS, molitvenik za stare in onemogle velike črke	3.00
KRISTUS KRALJUI, koščene bele platnice, zlata obreza	5.00
bele platnice, zlata obreza	4.00
bele plastične platnice, zlata obreza	4.00
črne platnice, zlata obreza	3.00
JEZUS DOBRI PASTIR - molitvenik - Baragove molitve Dr. Franc Jaklič	2.50
MARIJA POMAGAJ - molitvenik	2.50
SV. KRIŽEV POT	0.10
OBREDNIK III. REDA	0.50
SERAFINSKI ROŽNI VENEC	0.10
PRED BOGOM POKLEKNIMO - Dr. Franc Jaklič, rdeča obrez	3.00
zlata obreza	3.50
DEVETDNEVNICA K MARIJI POMAGAJ	0.15
TRETJA EVHARISTIČNA MOLITEV - slovensko besedilo za duhovnike, z opombami za somaševanje	0.10

SLOVENSKI DUHOVNIKI

BAZNIK, Rt.Rev.Louis, 16550 Rock Creek Rd., Thompson, Ohio 44086
BUTALA, Rt.Rev.Mathias, 416 No.Chicago St., Joliet, Ill., 60432
GNIDOVEC, Rt.Rev.Albin, 633 Bridger Ave., Rock Springs, Wyo. 82901
JERSHE, Rt.Rev.John, Box 107, Cook, Minn., 55723
KRALJIC, Rt.Rev.John, 390 Missouri, San Francisco, Calif. 94107
POPESH, Rt.Rev.Bernard, College & Kenwood Ave., Duluth, Minn., 55811
SCHERINGER, Rt.Rev.Frank, 330 Oak St., Manistique, Mich. 49854
ZAPLOTNIK, Rt.Rev.John L.,D.C.L., St.Catherine's Hospital, 9th & Forest Ave.
Omaha,Nebr. 68108

ADAMICH, Rev.Albert, 126 Grand Canyon St.,Hoffman Estates,Roselle,Ill.,60173
AMBROZIC, Rev.Aloysius, Kingston Rd., Stop 15, Scarborough, Ont., Canada
AMBROZIC, Rev.Bernard,ofm, Double Bay, NSW 2028, Australia
ANDOLSEN, Rev.Richard
ARCH, Rev.Joseph, 444 St.John St., Pittsburgh,Pa. 15235

BANDI, Rev.Bonaventure, osb, 611 No. 11th St., Canon City, Colo. 81212
BARAGA, Rev.Francis, 3547 E.80th St., Cleveland, Ohio 44105
BARBIS, Rev.Rudolph, Rt. 2 Box 340 A, Fort Worth, Texas 76135
BERAN, Rev.Nace,
BLATNIK, Rev.Francis,sdb, 202 Union Ave., Patterson, N.J., 07502
BLENKUSH, Rev.Mathias, Box 699, Glenwood Springs, Colo. 81601
BOGOLIN, Rev.Leonard,ofm, 386 Geneva Ave.,Highland Park, Detroit,Mich.48203
BOHTE, Rev.Daniel, 1290 Olive Ave., Denver,Colo. 80220
BOLJKA, Rev.Stanko,cm, 405 Marie Anne East, Montreal, Quebec, Canada
BORGOLA, Rev.Bonaventure,ofm, 536 Decker Ave., Johnstown,Pa., 15906
BREZNIK, Rev.Aloysius, Box 97, Uniontown, Wash., 99179
BREZNIKAR, Rev.Victor, 722 W.Alder St., Walla Walla, Wash., 99362
BRODNIK, Rev.Joseph
BROOKER, Rev.Richard,mm, Las Condes Casilla 162, Santiago, Chile

CADONIC, Rev.William, 12704 Foothill Blvd., Etiwanda, Calif. 91739
CAGRAN, Rev.Joseph,ofm, St.Mary's Seminary, 1400 Main St., Lemont,Ill.,60439
CANJAR, Rev.John, 4695 Pearl St., Denver,Colo. 80216
CAREK, Rev.Peter, 12746 W.Cameron Ave., Butler,Wis., 53007
CASL, Rev.Joseph,cm, 611 Manning Ave., Toronto 4, Ont., Canada
CEGLAR, Rev.Charles,sdb, Mont Don Bosco, Sherbrooke, Quebec, Canada
CEGLAR, Rev.Stanley,sdb, Cath.Univ., Caldwell Hall Box 174, Washington,D.C.
20017

CELESNIK, Rev.Joseph, 840 E.222nd St., Euclid,Ohio 44123
CEPON, Rev.Dr.Ludwig, St.Vincent's College, Latrobe,Pa., 15650
CEPON, Rev.Michael, 6005 So.Marshfield Ave., Chicago,Ill., 60636

CERPICH, Rev.Richard, 3600 So.Kinnickinnic Ave., Milwaukee,Wis. 53207
CHEMAZAR, Rev.Blase,ofm, 1400 Main St., Lemont,Ill., 60439
CIMPERMAN, Rev.Victor, 1558 Creighton Ave., Akron,Ohio 44310
CORNISH, Rev.Ronald, 204 W. 8th St., Topeka, Kansas 66603
CUK, Rev.Dr.Alphonse, St.Vincent's College, Latrobe,Pa. 15650
CVELBAR, Rev.Joze, 45 Prestly Rd., Bridgeville,Pa., 15017

DALEY, Rev.Neil,ofm, Chaplain U.S.Air Force
DEMSHER, Rev.Ferdinand, 223 57th St., Pittsburgh,Pa., 15201
DOBNIKAR, Rev.Ivan,osb, P.O.Box 164, Cedarburg,Wis. 53012
DOLSINA, Rev.John, 231 E.Camp St., Ely,Minn 55731
DOLSINA, Rev.Stanko, 610 99th Ave.W., Duluth, Minn., 55808

ERZEN, Rev.Edward,odm, Chaplain, Fort Sill, Oklahoma 73503

FALE, Rev.Richard, 600 Maryhill Rd., Pineville,La., 71360
FALEZ, Rev.Joseph, 6019 Glass Ave., Cleveland,Ohio 44103
FERKULJ, Rev.Joseph, 1340 No.10th St., Quincy,Ill. 62301
FERYAN, Rev.Philip,ofm, Via Merulana 124, 00185 Rome, Italy
FLAC, Rev.Philip,sdb, 960 So.Soto St., Los Angeles, Calif. 90023
FLAJNIK, Rev.Rudolph, o car, 100 Harpersville Rd., Newport News,Va., 23601
FRANKOVICH, Rev.Frank, 625 Nardo Ave., Solana Beach,Calif. 92075
FURLAN, Rev.William, 763 E.Main St., Little Falls, N.Y. 13365
FURLEY, Rev.Cyril, 259 Essex St., Brooklyn, N.Y. 11208

GABER, Rev.Francis, 535 8th St., Pine City, Minn. 55063
GABRENYA, Rev.Edward,ofm, St.Francis Village, Crowley,Texas 76036
GERMOVNIK, Rev.Francis, cm, Vincentian Fathers, Lemont, Ill. 60439
GNIDICA, Rev.Daniel,osb, 217 Mesa Ave., Pueblo,Colo. 81004
GODINA, Rev.Mirko, ofm conv., 330 E. 45th Ave., Gary, Ind., 46409
GODINA, Rev.Joseph,
GOLE, Rev.Dr.Joze, Sacred Heart Seminary, Hales Corners, Wis., 53130
GOLOB, Rev.Joseph, osb, St.Martin's Abbey, Lacey, Wash. 98553
GOLOBIC, Rev.John, 56 Horn Blvd, Silver Bay, Minn. 55614
GRABRIAN, Rev.Joseph,osm, Ressester 4 Gelsenkirchenbuer,Westphalia,Germany
GRABRIAN, Rev.Victor,osm, 3549 Navajo St., Denver, Colo. 80211
GRDINA, Rev.Francis,sj, 1911 W. 30th St., Cleveland,Ohio 44113
GREBENC, Rev.Aloysius, Hamilton, Ont.,Canada
GREGOR, Rev.Joseph,cm, P.O.Box 90 Voth Sta., Beaumont, Texas 77709
GREGORY, Rev.Edmund, 207 So.Main St., Manteno,Ill., 60950
GROM, Rev.Lawrence,ofm, 536 Decker Ave., Johnstown,Pa., 15906
GYORKOS, Rev.Stefan, Calgary, Alberta, Canada

HAJNSEK, Rev.Odilo,ofm, 9546 Ewing Ave., Chicago, Ill. 60617
HITI, Rev.Mathias, 520 W. 10th St., Waukegan, Illinois 60085

HLEBS, Rev.Milan, 107 San Pedro, Colma, Daly City,Calif. 94014
HOBART, Rev.Raymond, 1852 Richmond Rd., Cleveiland,Ohio 44132
HOCHEVAR, Rev.Mark,ofm, 8500 W.Cold Spring Rd., Greenfield,Wis. 53228
HODNIK, Rev.Emil, St.Bernard's Church, Abbotsford,Wis. 54405
HOGE, Rev.Benedict,ofm, 1400 Main St., Lemont, Illinois 60439
HOGE, Rev.Thomas,ofm, 1852 W.22nd Pl., Chicago,Illinois 60608
HORVAT, Rev.Stephen, 420 Sandusky St., Toledo, Ohio 43611
HORVATH, Rev.Francis, 12704 Foothill Blvd., Etiwanda,Calif. 91739
HORZEN, Rev.Bernard,osb, St.Bede's College, Peru, Ill. 61354
HREN, Rev.Innocent,op, 505 W.Washington Blvd., Oak Park,Ill. 60302
HRIBSEK, Rev.Aloysius, 450 Pine St., Bridgeport,Conn. 06605

JAGER, Rev.Mathias, 15519 Holmes Ave., Cleveland, Ohio 44110
JAN, Rev.Ivan,cm, 739 Brown Line, Toronto 14, Ont., Canada
JAZBEC, Rev.Stanley, 2858 Ninth St., Riverside, Calif. 92501
JENKO, Rev.Aloysius, 595 Minneford Ave., New York, N.Y. 10464
JENKO, Rev.Valerian,ofm, 66 Gordon, Paddington, Sydney, Australia
JERASA, Rev.Francis, Box 247, Plains, Kansas 67869

KALCIC, Rev.Dismas,osb, St.Procopius College, Lisle,Ill. 60532
KAPUSHION, Rev.Marvin, 3123 Cascade Ave., Pueblo, Colo. 81003
KAUSEK, Rev.John, St.Joseph's Church, Gilbert,Minn. 55741
KEBE, Rev.Matthew, 1714 Chislett St., Pittsburgh, Pa. 15206
KNIFIC, Rev.Francis,sdb, 2975 Independence Ave., New York, N.Y. 10063
KOLARIC, Rev.Dr.Jacob,cm, St.Jakob im Rosental, Karnten, Austria
KONCNIK, Rev.Innocent,ofm conv., 118 Ridge Ave.,Box 666, New Cumberland,
W.Va. 26047

KOPAC, Rev.John,cm, 739 Brown's Line, Toronto 14, Ont., Canada
KOPUSAR, Rev.Dr.Milan, Ashton, Nebraska 68817
KORBIC, Rev.Benno,ofm, 536 Decker Ave., Johnstown,Pa. 15906
KOREN, Rev.Louis, 822 New Jersey Ave., Sheboygan, Wis. 53081
KORETIC, Rev.Franc, St.Francis Home, Breckenridge,Minn. 56520
KOS, Rev.Joseph, 7238 E. 10th St., Indianapolis, Ind. 46219
KOSTELZ, Rev.Richard, 905 So.8th St., Kankakee, Ill. 60901
KOTNIK, Rev.Bertrand,ofm, 62 St.Mark's Place, New York,N.Y. 10003
KOVACIC, Rev.Anthony, 416 No. 2nd St., Albemarle,No.Carolina 28001
KOVACIC, Rev.Francis, Chaplain U.S.Army
KOZINA, Rev.Vladimir, 813 First St., Brentwood,Calif. 94513
KRAINZ, Rev.Paul,sss, 5384 Wilson Mills Rd., Cleveland, Ohio 44143
KRAJNIK, Rev.Paul, 15519 Holmes Ave., Cleveland, Ohio 44110
KRALICH, Rev.Stephen, St.Agnes Church, Kenmare, No.Dakota 58746
KRISTANC, Rev.Leo, 3700 No.Sutter St. Apt. 107, Stockton, Calif. 95204
KUZMA, Rev.George, St.Rose Church, Wilmingt on, Illinois 60481

LAMPE, Rev.Victor,cssr.
LANGERHOLZ, Rev.Dr.Kalist,ofm, 5401 So.Cornell, Chicago,Ill. 60615

LAVRIH, Rev. John, 706 E. 6th St., Kinsley, Kansas 67547
LEKAN, Rev. Joseph, sm, 1400 Troy Hill Rd., Pittsburgh, Pa. 15212
LOCNIKAR, Rev. Julius, osb, Assumption Abbey, Richardton, No. Dakota 58652
LOVRENCIC, Rev. Athanasius, ofm, 1400 Main St., Lemont, Ill. 60439

MACEK, Rev. Rudolf, 8928 - 207th St., Bellaire, Queens Village, N.Y. 11427
MADIC, Rev. Aloysius, ofm, 1852 W. 22nd Pl., Chicago, Ill. 60608
MAIERLE, Rev. John, 900 Woodward Ave., Pontiac, Mich. 48053
MAJHENIC, Rev. Pelagij, ofm, 1400 Main St., Lemont, Ill. 60439
MALAVASIC, Rev. Roman, 416 No. Chicago St., Joliet, Ill. 60432
MARTELANC, Rev. Jost, Via Aurelia 476, 00165 Rome, Italy
MAVSAR, Rev. Joseph, P.O. Box 367, Townsend, Montana 59644
MAZOVEC, Rev. Robert, ofm, 536 Decker Ave., Johnstown, Pa. 15906
MEJAC, Rev. Joseph, cm, 95 McDonald Ave., Winnipeg 2, Manitoba, Canada
MEJAK, Rev. Heliodore, 274 Orchard Ave., Kansas City, Kansas 66105
MELOVASICH, Rev. Frank, 211 W. 4th St., Duluth, Minn. 55806
MERVAR, Rev. John, 1640 Addison St., Berkeley, Calif. 94703
MIHELIC, Rev. Francis, 826 E. Pattison St., Ely, Minn. 55731
MIHELICH, Rev. Francis, R.R. 5, Lindsay, Ontario, Canada
MIHELICH, Rev. Leopold, 4695 Pearl St., Denver, Colo. 80216
MUZIC, Rev. Anthony, 4387 Claque Rd., No. Olmsted, Ohio 44070

NACHTIGAL, Rev. Frederick, 232 Seneca Ave. N.E., Warren, Ohio 44481
NADRACH, Rev. Adolph, 534 W. Kilgore, Kalamazoo, Mich. 49001

OHMANN, Rev. Daniel, mm, P.O. Box 47, Shinyanga, Tanzania, East Africa
OKORN, Rev. Claude, ofm, 8500 W. Cold Spring Rd., Greenfield, Wis. 53228
OKORN, Rev. Dusan, St. Catherine Church, Big Fork, Mont. 59912
OMAN, Rev. Edwin, Rt. 4, Foley, Minn. 56329
OZIMEK, Rev. Joseph, 264 - 15th St. N.W., Barberton, Ohio 44203

PAIK, Rev. Francis, 8537 Mentor Ave., Mentor, Ohio 44060
PAKIZ, Rev. Rudolph, St. Agnes Church, Walker, Minn. 56484
PAPESH, Rev. Francis, retired
PECOVNIK, Rev. Karel, Urbank, P.O. Parkers Prairie, Minn. 56361
PERCIC, Rev. Joseph, R. 1 Sebeka, P.O. Bluegrass, Minn. 56477
PERKOVICH, Rev. Frank, 109 So. 59th Ave. W., Duluth, Minn. 55807
PERME, Rev. Eugene, 525 Dover Rd., Bay Village, Ohio 44140
PETERNEL, Rev. Warren, ofm, 701 E. Pyron Rd., San Antonio, Texas 78214
PETRASIC, Rev. Martin, St. Patrick's Church, Elkhorn, Nebraska 68022
PEVEC, Rev. Edward, Euclid & Bishop Rd., Wickliffe, Ohio 44092
PIERCE, Rev. Justin, sds, 500 Prospect Ave., Waukesha, Wis. 53186
PIRC, Rev. Joseph, 7th St. at Vagueros Ave., Rodeo, Calif. 94572
PIZMOHT, Rev. Louis, 840 E. 222nd St., Euclid, Ohio 44123
PLANINSEK, Rev. Henry, cssp, 7085 Brocton Ave., Riverside, Calif. 92506
PLEVNIK, Rev. Joseph, sj, Loyola College, Montreal, Quebec, Canada

POTOCHNIK, Rev.Aloysius,osb, P.O.Box 351, Canon City,Colo. 81212
PRAH, Rev.John,ocd, 1810 Volney Rd., Youngstown, Ohio 44511
PRAZNIK, Rev. Rudolph, 6019 Glass Ave., Cleveland, Ohio 44103
PREBIL, Rev.Andrej,cm, 611 Manning Ave., Toronto 4, Ont., Canada
PRIMOZIC, Rev.Robert,ocarm, 6428 So. Dante Ave., Chicago, Ill. 60637

REBOL, Rev.Anthony, 3181 W.41 St., Cleveland,Ohio 44109
REBOL, Rev.Francis,mm, Catholic Mission, Yuanli Miaoli Taiwan, Formosa
RELIC, Rev.John, Chaplain U.S.Marine Corps
REPENSHEK, Rev.Wayne, 5960 W.Loomis Rd., Greendale, Wis. 53129
RINK, Rev.Louis,esc, Box 176, Fort Portal, Uganda, East Africa
ROBERTS, Rev.Edward,sss, Mercy Hospital, Pride & Locust Sts. Pittsburgh,
Pa., 15219
ROGAN, Rev.Richard,ofm, 62 St.Mark's Place, New York, N.Y. 10003
RUPAR, Rev.Aloysius, 1709 E. 31 St., Lorain, Ohio 44051
RUS, Rev.Gabriel,sm, University of Dayton, Dayton, Ohio 45409

SAVINSHEK, Rev.Stephen,ofm conv, Holy Rosary Church, Aurora, Minn. 55705
SCHWAB, Rev.Alan,osb, Box 351, Canon City, Colo. 81212
SCHWEIGER, Rev.Francis, 330 E.3rd St., Duluth, Minn. 55805
SEDEY, Rev. Francis A., Hibbing General Hospital, Hibbing, Minn., 55746
SEDLAK, Rev.Christopher,ofm, 8500 W. Cold Spring Rd., Greenfield,Wis. 53228
SEDLAR, Rev.Daniel,ofm, 1400 Main St., Lemont, Ill. 60439
SELISKAR, Rev.Donald,sj, Park & Miramar Blvds., Cleveland, Ohio 44118
SELLAK, Rev.Jerome,ofm, 9546 Ewing Ave., Chicago, Ill. 60617
SENTA, Rev.Robert, 1600 8th Ave. E., Duluth, Minn. 55805
SESEK, Rev.Raphael,ofm, Immaculata College, Immaculata, Pa. 19345
SETNICAR, Rev.Dr.Matthew, 1210 So. 61 St., Milwaukee, Wis. 53214
SEVER, Rev.Edgar,ofm, 203 E. Washington St., Stockton, Calif. 95202
SHUBITZ, Rev.John, 2801 E. 4th St., Duluth, Minn. 55812
SHUBITZ, Rev.Thomas, 1122 - 11th St.S.E., Braierd, Minn. 56401
SIMCIC, Rev. Joseph,sdb, 2851 North Ave., Richmond, Calif., 94804
SKULLY, Rev.Gerald, 1905 Portage Trail, Cuyahoga Falls, Ohio 44221
SKUMAVC, Rev.Franc, 7 Awde St., Toronto 4, Ont., Canada
SKUMAVC, Rev.Michael, Box 586, Eveleth, Minn. 55734
SLAPSAK, Rev.Julij, 6019 Glass Ave., Cleveland, Ohio 44103
SMERKE, Rev.Francis,osc, Ss. Peter & Paul Church, Meyersville,Texas 77974
SMERKE, Rev.John,osc, St. Rita Church, Hillman, Minn. 56338
SMERKE, Rev.Joseph,osc, Box 789, Hastings, Nebraska 68901
SNOJ, Rev.Joseph, Box 208, Bryn Mawr, Calif. 92318
SODJA, Rev.Max, 9133 Hammock Lake Drive, Miami, Florida 33156
SOKLIC, Rev.Sebastian,tor, Chaplain U.S.Air Force
SOKLICH, Rev.Dr.Anthony,cm, 4019 Yoakum Blvd., Houston, Texas 77006
SPEHAR, Rev.George, 424 W. 2nd St., Leadville, Colo. 80461

SREBERNAK, Rev.Frank, 2221 Winchell Dr., Ann Arbor, Mich. 48103
 SRSEN, Rev.Anton, 1862 Noble Rd., Cleveland, Ohio 44112
 STARC, Rev.Martin, Box 463, San Andreas, Calif. 95249
 STARESINIC, Rev.Edbert, o carm, 801 W. 70th St., Los Angeles, Calif. 90044
 STARESINIC, Rev.Nicholas o carm, 6725 Reed Rd., Houston, Texas 77017
 STAUDO HAR, Rev.Walter,cp, 18th & Monastery Ave., Pittsburgh, Pa. 15203
 STEFANICH, Rev.Edward, 353 E.Palmer, Addison, Ill. 60101
 STEPANICH, Rev.Dr.Martin,ofm, 1400 Main Street, Lemont, Ill. 60439
 STERBENTZ, Rev.Ralph, St.Bruno's Church, Nadeau, Mich. 49863
 STERK, Rev.Francis, 840 E. 222nd St., Euclid, Ohio 44123
 STERLE, Rev.Aloysius, 404 E. 87th St., New York, N.Y. 10028
 STONICH, Rev.Raymond, Rt.1 Box 112, Warrenville, Ill. 60555
 STOPAR, Rev.Dr.Anton, 1250 Wyoming Ave., Reno,Nevada 89503
 STRAGISHER, Rev.Henry, 116 So.Washington St., Berkeley Springs,Va. 23523
 STRAGISHER, Rev.Raphael, 536 Decker Ave., Johnstown,Pa. 15906
 STRANCAR, Rev.Ignatius, 584 W. 5th St., San Bernardino,Calif. 92410
 SURTZ, Rev.Edward,sj, 6525 Sheridan Rd., Chicago,Ill. 60626
 SUSTARSIC, Rev.John, Box 247, Pengilly, Minn. 55775
 SUSTRICK, Rev.Stephen,osb, Box 351, Canon City, Colo. 81212
 SVETE, Rev.Augustine,ofm, St.Mary's Hospital, Rochester, Minn. 55901
 SVETE, Rev.Andrew,ofm, 1400 Main St., Lemont, Ill. 60439
 SVETE, Rev.Bartholomew, Box 6, Hartville, Wyo. 82215

TARMAN, Rev.William, Box 68, Swanville, Minn. 56382
 TKALEC, Rev.John, 960 So.Soto Street, Los Angeles,Calif. 90023
 TOMC, Rev.Victor, 15519 Holmes Ave., Cleveland,Ohio 44110
 TOMTZ, Rev.Louis, Box 147 Postal Sta.C, Hamilton, Ont., Canada
 TRINKO, Rev.John,ofm, 1400 Main St., Lemont, Ill. 60439
 TRPIN, Rev.Thaddeus,ofm, 9546 Ewing Ave., Chicago, Ill. 60617
 TRUNK, Rev.George, 245 Linden St., San Francisco,Calif. 94102
 TURK, Rev.Francis, 4935 Yonge St., Willowdale, Ont., Canada
 TURK,Rev.Lawrence,ocso
 TURK, Rev.Martin, 5146 Laurel St., North Burnaby 2, British Columbia, Canada

URBIC, Rev.Rudolph, St.Joseph's Rectory, Fairview, P.O.Fairchild, Wis. 54741

VALENTIN, Rev.Basil,ofm, 19 A'Beckett St.,Kew,Melbourne,Victoria,Australia
 VARGA, Rev.Joseph, 3547 E.IPth St., Cleveland,Ohio 44105
 VIRANT, Rev.Ludwig, Box 235, Peninsula, Ohio 44264
 VODUSEK, Rev.Vital, 245 Linden St., San Francisco,Calif. 94102
 VOGRIN, Rev.Joseph, St.William Church, Parkers Prarie,Minn. 56361
 VOLK, Rev.Robert,osm, 3549 Navajo St., Denver, Colo. 80211
 VOVK, Rev.Joseph, St.Mary's Church, Willow River,Minn. 55795
 VOVKO, Rev.John, 12969 Chillicothe Rd., Chesterland,Ohio 44026
 VUKSINIC, Rev.Anton, 22 Golden Blvd., Welland,Ont., Canada

USEBINA - AMK 1970

*Nov liturgični koledar	3
*Liturgični koledar za leto 1970	7
*Govor papeža Pavla VI. med glavno konferenco ILO v Ženevi	19
*Papež v Ugandi	32
*Ustanovitev slovenske cerkvene pokrajine	33
Govor beograjskega škofa Bukatka	34
Govor prvega metropolita Jožefa Pogačnika	35
Pridiga mariborskega škofa Maksimilijana Držečnika	36
Brzobjavka papežu	38
*Slovenska metropolija in Slovenik - Jožef A. Markuža	39
*1100letnica Cirilove smrti:	41
v Rimu	42
v Sofiji	44
*Najdenje Cirilovih relikvij	48
*Monsinjur Franc Jožef Buh misijonar v Minnesoti - Msgr. J.L.Zaplotnik	49
*Slovenski misijonar Knoblehar kot oseba v Ruskem romanu	
- Erik Kovačič	85
*Slap Peričnik v dolini Vrata - tiskana fotografija	86
*Aljažev dom v Vratih - Triglav - tiskana fotografija	87
*Francišškova pesem	88
*Peter Kapus - prvi slovenski misijonar v Severni Ameriki	
- Erik Kovačič	89
*Pismo misijonarja Kapusa bratu Janezu v stari kraj	92
*Mehak večer - Ivan Hribovšek (pesem)	96
*Marijina cerkev v Turnišču v Prekmurju - P. Odilo Hanjšek ofm	97
*Pšenični klas - Karel Mauser	113
*Gozd - Karel Mauser	117
*Dote - Karel Mauser	121
Risbe: <i>France Gorše</i>	
*Matičouc - Karel Mauser	124
*Božična zgodba - Lojzka Verbic	126
*Naslovi duhovnikov	129

